

T.C.

GİRESUN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ÇOCUK HAKLARI ANA BİLİM DALI

**EBEVEYNLERİN ÇOCUK HAKLARINA YÖNELİK TUTUMLARI İLE
ÇOCUK HAKLARINI UYGULAMA DÜZEYLERİ İLİŞKİSİNİN
İNCELENMESİ**

**INVESTIGATION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN PARENTS'
ATTITUDES OF CHILDREN'S RIGHTS AND THE LEVEL OF
IMPLEMENTATION OF CHILDREN'S RIGHTS**

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan

Cansın ÖZEL

Tez Danışmanı

Dr. Öğr. Üyesi Gonca ULUDAĞ

GİRESUN-2023

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI

Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 26.12.2022 tarihli toplantısında oluşturulan jüri, Sosyal Bilimler Enstitüsü Çocuk Hakları Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi Cansın Özel'in "Ebeveynlerin Çocuk Haklarına Yönelik Tutumları İle Çocuk Haklarını Uygulama Düzeyleri İlişkisinin İncelenmesi" başlıklı tezini incelemiş olup aday 12.01.2023 tarihinde, saat 11.30'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Aday çalışma, sınav sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Sınav Jürisi	Unvanı, Adı Soyadı	İmzası
Üye (Başkan)	Prof. Dr. Belma TUĞRUL	
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Gonca ULUDAĞ	
Üye	Prof. Dr. Oğuz Serdar KESİCİOĞLU	

ONAY

...../...../2023

Prof. Dr. Güven ÖZDEM
Enstitü Müdür V.

İTHAF

*Çocuk hakları alanında
çalışmamda en büyük motivasyonum
olan, bu dünyada maruz kaldıkları zulmü
ömrüm yettiğince hatırlayacağım Gabriel
Fernandez ve Hussein Kalaf Abdulameer
Marzoq'a...*

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Ebeveynlerin Çocuk Haklarına Yönelik Tutumları İle Çocuk Haklarını Uygulama Düzeyleri İlişkisinin İncelenmesi” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

12/01/2023

Cansın ÖZEL

ÖN SÖZ

Tez çalışma sürecinde sadece bilgisi ve fikriyle bana yol göstermekle yetinmeyip mesleğine duyduğu saygı ve sahip olduğu iş disiplini anlayışı ile bana rol model olan, tüm yoğunluğuna karşın hiçbir soru ve sorunuma kayıtsız kalmayan, öğrencisi olmaktan onur duyduğum çok değerli hocam ve tez danışmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Gonca ULUDAĞ’a,

Çok kıymetli görüş ve önerilerini paylaşarak araştırmama katkı sağlayan, bilgi ve tecrübelerinden faydalanma imkânı bulduğum tez sınavı jüri üyeleri değerli hocalarım Sayın Prof. Dr. Belma TUĞRUL ve Sayın Prof. Dr. Oğuz Serdar KESİCİOĞLU’na,

Tez çalışmamda geçmişte geliştirdikleri ölçekleri kullanmam doğrultusunda bana izin veren, güvenen ve bu süreçte desteklerini esirgemeyen Sayın Doç. Dr. Müge YURTSEVER KILIÇGÜN ve Sayın Yakup KESAYAK ile görüşüne başvurulmuş tüm uzmanlara,

Araştırma yürütmem için gerekli imkânı sağlayan Ordu İl Milli Eğitim Müdürlüğü’ne, okul müdürleri, sınıf ve rehber öğretmenleri ile araştırmaya katılan tüm ebeveynlere,

Yüksek lisans yapmayı planladığım bir dönemde, beni “çocuk hakları” alanında çalışmaya yönlendiren, motive eden kıymetli hocam Sayın Doç. Dr. Yasemin Mamur IŞIKÇI’ya; bilgisini, vizyonunu ve öğrencileri ile iletişimini örnek aldığım kıymetli hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Tolga ÇIKRIKÇI’ya ve her birinden ayrı ayrı çok şey öğrendiğim ana bilim dalı öğretim üyelerine,

Tez çalışma sürecinde kader ortaklığı yaptığım, bilgisini, tecrübesini, özverisini ve desteğini her daim hissettiğim çok sevgili arkadaşım Yasemin DEMİR’e,

Hayatın her aşamasında olduğu gibi, bu süreçte de desteklerini esirgemeyen, gerçekleştirmek istediğim plan ve ideallerimde bana güç ve cesaret aşılayan, her daim yanımda olan biricik aileme,

Tez çalışma sürecinde zaman zaman onunla geçirdiğim vakitlerden çılmak zorunda kaldığım, yorulduğum ve aciz hissettiğim anlarda dahi, bana varlığıyla, sevgisiyle güç veren canım oğlum Mehmet Ali’ye sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET**Ebeveynlerin Çocuk Haklarına Yönelik Tutumları ile Çocuk Haklarını Uygulama Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi****Cansın ÖZEL****Yüksek Lisans Tezi, Çocuk Hakları Ana Bilim Dalı****Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Gonca ULUDAĞ****Ocak 2023, 143 sayfa**

Bu araştırma, ilkokul 1. sınıfa devam eden çocukların ebeveynlerinin çocuk haklarına yönelik tutumlarını ve çocuk haklarını uygulama düzeylerini çeşitli değişkenler açısından incelemeyi, ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumlarının hakları uygulama düzeylerine etkisini ortaya koymayı amaçlamaktadır. İlişkisel tarama modelindeki bu çalışmada 472 ebeveyn yer almıştır. Araştırma verileri “Bireysel Bilgi Formu”, “Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği ve “Ebeveyn Çocuk Hakları Davranış Ölçeği” aracılığıyla toplanmıştır. Veriler SPSS ve AMOS programları ile analiz edilmiştir. Yapılan analiz sonucunda, ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumlarında öğrenim düzeyi, aylık hane geliri düzeyi, çalışma durumu/sektör tipi ve çocuk sayısı değişkenlerinin anlamlı farklılık oluşturduğu sonucuna varılmıştır. Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumlarında ebeveynlerin yaşına, çocukların cinsiyetine ve çocuğun okul öncesi eğitimi alma durumuna yönelik anlamlı bir farklılık tespit edilmediği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda ayrıca ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumlarını “Bakım ve Koruma”, “Devlet Güvencesi ve Desteği” ve “Kendi Kendine Karar Verme Tutumu” boyutlarında çeşitli değişkenlerin etkilediği sonucuna da ulaşılmıştır. Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik uygulama düzeylerinde ise öğrenim düzeyi, aylık hane geliri düzeyi ve çocuk sayısı değişkenlerinin anlamlı farklılık oluşturduğu sonucuna varılmıştır. Buna karşın ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik uygulama düzeylerinde ebeveynlerin yaşı, çocukların cinsiyeti, ebeveynlerin çalışma durumu/sektör tipi ve çocukların okul öncesi eğitimi alma durumlarına yönelik anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Araştırmada ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik uygulama düzeylerini “Katılım”, “Yaşama”, “Gelişim” ve “Koruma” boyutlarında çeşitli değişkenlerin etkilediği sonucuna da ulaşılmıştır. Ayrıca, ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları ve çocuk haklarını uygulama düzeyleri arasında orta düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu; ebeveynlerin tutumlarının, ebeveynlerin uygulama düzeylerinin anlamlı bir yordayıcısı olduğu anlaşılmıştır. Elde edilen bulgular alan yazındaki bilgiler ışığında tartışılmış, araştırmaya ve uygulamaya yönelik öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Hakları, Çocuk Haklarını Uygulama Düzeyi, Ebeveyn Tutumu

ABSTRACT**Investigation of the Relationship Between Parents' Attitudes Toward Children's Rights and the Level of Implementation of Children's Rights****Cansın ÖZEL****Master's Thesis, Department of Child Rights****Thesis Advisor: Assist. Prof. Dr. Gonca ULUDAĞ****January 2023, 143 pages**

This research aims to investigate the attitudes of the parents of primary school 1st-grade children towards children's rights and their level of implementation of children's rights in terms of various variables, and to reveal the effects of parents' attitudes towards children's rights on the level of implementation of these rights. The study group of the research in the correlational research design, which is one of the quantitative research types, consisted of 472 parents. Data were collected through the "Individual Information Form", "Parental Attitudes Scale for Children's Rights", and "Parent Children's Rights Behavior Scale". Data were analyzed with SPSS and AMOS programs. As a result of the analysis, it was concluded that the education level, monthly household income level, employment status/sector type and number of children variables significantly changed parents' attitudes towards children's rights. It was concluded that no significant difference was found in the age of the parents, the gender of the children and the early childhood education graduate of the children. As a result of the research, it was concluded that various variables affect the dimensions of "Care and Protection", "State Assurance and Support", and "Self-decision-making" dimensions of parents' attitudes toward children's rights. It was concluded that the variables of education level, monthly household income level and the number of children significantly affected the level of implementation of children's rights. On the other hand, no significant difference was found in the level of implementation of children's rights regarding the age of the parents, the gender of the children, the employment status/sector type of the parents and the early childhood education graduate of the children. As a result of the research, it was also concluded that various variables in the dimensions of "Participation", "Living", "Development" and "Protection" affect the level of parents' implementation of children's rights. In addition, there is a moderately positive and significant relationship between parents' attitudes towards children's rights and their level of implementation of children's rights; it has been determined that parents' attitudes are a significant predictor of parents' level of practice. The findings were discussed according to the information in the literature, and recommendations for research and practice were presented.

Key Words: Children's Rights, Level of Applying Children's Rights, Parent Attitude

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	I
ABSTRACT	III
İÇİNDEKİLER	IV
TABLolar LİSTESİ.....	VII
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	IX
KISALTMALAR	X

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	8
1.3. Araştırma Problemi.....	11
1.3.1. Alt Problemler	11
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	12
1.5. Varsayımlar	12
1.6. Tanımlar	12

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE.....	14
2.1. “Çocuk” Kavramı.....	14
2.2. Çocuk, Aile ve Sosyal Çevre.....	16
2.2.1. Çocuk ve Aile	16
2.2.2. Çocuk ve Sosyal Çevre.....	21
2.3. Çocuk Hakları.....	23
2.3.1. Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi.....	24
2.3.2. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi.....	25
2.3.3. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi	26
2.3.3.1. Yaşama Hakkı	28
2.3.3.2. Korunma Hakkı	30
2.3.3.3. Gelişme Hakkı.....	32
2.3.3.4. Katılım Hakkı	33

2.4. İlgili Araştırmalar.....	37
2.4.1. Türkiye’de Yürütülen Araştırmalar	37
2.4.2. Diğer Ülkelerde Yürütülen Araştırmalar.....	45
2.4.3. İlgili Araştırmaların Özeti	49

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM.....	51
3.1. Araştırma Modeli.....	51
3.2. Çalışma Grubu.....	51
3.3. Veri Toplama Araçları	53
3.3.1. Bireysel Bilgi Formu	53
3.3.2. Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği	54
3.3.3. Ebeveyn Çocuk Hakları Davranış Ölçeği	55
3.4. Etik Konular.....	55
3.5. Verilerin Toplanması.....	56
3.6. Verilerin Analizi.....	57

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR.....	59
4.1. Veri Toplama Araçlarının Geçerlik ve Güvenirlik Kanıtları.....	59
4.1.1. EÇHTÖ’ye İlişkin Geçerlik Sonuçları	59
4.1.2. EÇHTÖ’ye İlişkin Güvenirlik Sonuçları.....	61
4.1.3. EÇHDÖ’ye İlişkin Geçerlik Sonuçları.....	62
4.1.4. EÇHDÖ’ye İlişkin Güvenirlik Sonuçları	64
4.2. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular	64
4.3. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	74
4.4. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	82
4.5. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular	84

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ VE TARTIŞMA.....	88
----------------------------------	-----------

ALTINCI BÖLÜM

6. ÖNERİLER	103
Araştırmaya Yönelik Öneriler	103
Uygulamaya Yönelik Öneriler	104

KAYNAKLAR	105
EKLER.....	127
EK-1: Etik Kurul Kararı.....	127
EK-2: Araştırma İznini Gösterir Belge.....	128
EK-3: Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu.....	131
EK-4: Bireysel Bilgi Formu.....	132
EK-5:Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği-EÇHTÖ.....	133
EK-6: EÇHTÖ-Kullanım İznini Gösterir Belge	134
EK-7: Ebeveyn Çocuk Hakları Davranış Ölçeği-EÇHDÖ.....	135
EK-8: EÇHDÖ-Kullanım İznini Gösterir Belge	136
EK-9: Yüksek Lisans Tez Çalışması Orijinallik Raporu	137

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 4.1. EÇHTÖ Uyum İndeksi Değerleri	60
Tablo 4.2. EÇHTÖ'nün Toplam ve Alt Boyut/Boyut Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistik Değerleri.....	60
Tablo 4.3. EHTÖ'ye Ait Cronbach Alpha İç Tutarlık Katsayısı	61
Tablo 4.4. EÇHDÖ Uyum İndeksi Değerleri	62
Tablo 4.5. EÇHDÖ'nün Toplam ve Boyut Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistik Değerleri.....	63
Tablo 4.6. EÇHDÖ'ye Ait Cronbach Alpha İç Tutarlık Katsayısı.....	64
Tablo 4.7. Katılımcıların Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Yaşa Göre Analizi Bağımsız Örneklemeler İçin t-Testi Sonuçları	65
Tablo 4.8. Katılımcıların Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Öğrenim Düzeyine Göre Analizi-ANOVA Sonuçları	66
Tablo 4.9. Katılımcıların Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Çalışma Durumları/Sektör Tipine Göre Analizi-ANOVA Sonuçları	68
Tablo 4.10. Katılımcıların Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Aylık Hane Geliri Düzeyine Göre Analizi-ANOVA Sonuçları.....	70
Tablo 4.11. Katılımcıların Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Çocuk Sayısına Göre Analizi-ANOVA Sonuçları	72
Tablo 4.12. Katılımcıların Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Çocuğun Cinsiyetine Göre Analizi-Bağımsız Örneklemeler İçin t-Testi Sonuçları	73
Tablo 4.13. Katılımcıların Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Çocuğun Okul Öncesi Eğitimi Alma Durumuna Göre Analizi-Bağımsız Örneklemeler İçin t-Testi Sonuçları	74
Tablo 4.14. Katılımcıların Çocuk Haklarını Uygulama Düzeylerinin Yaşa Göre Analizi- Bağımsız Örneklemeler İçin t-Testi Sonuçları	75
Tablo 4.15. Katılımcıların Çocuk Haklarını Uygulama Düzeylerinin Öğrenim Düzeyine Göre Analizi-ANOVA Sonuçları.....	76
Tablo 4.16. Katılımcıların Çocuk Haklarını Uygulama Düzeylerinin Çalışma Durumu/Sektör Tipine Göre Analizi-ANOVA Sonuçları.....	77
Tablo 4.17. Katılımcıların Çocuk Haklarını Uygulama Düzeylerinin Aylık Hane Geliri Düzeyine Göre Analizi-ANOVA Sonuçları	78
Tablo 4.18. Katılımcıların Çocuk Haklarını Uygulama Düzeylerinin Çocuk Sayısına Göre Analizi-ANOVA Sonuçları	80
Tablo 4.19. Katılımcıların Çocuk Haklarını Uygulama Düzeylerinin Çocuğun Cinsiyetine Göre Analizi-Bağımsız Örneklemeler İçin t-Testi Sonuçları	81
Tablo 4.20. Katılımcıların Çocuk Haklarını Uygulama Düzeylerinin Çocuğun Okul Öncesi Eğitimi Alma Durumuna Göre Analizi-Bağımsız Örneklemeler İçin t-Testi Sonuçları	82
Tablo 4.21. Katılımcıların Çocuk Haklarına Yönelik Tutumları ve Bu Hakları Uygulama Düzeyleri Arasındaki İlişki Analizi-Pearson Korelasyon Katsayısı	82
Tablo 4.22. EÇHTÖ Alt Boyut Puanları İle EÇHDÖ Boyut Puanları Arasındaki İlişki Analizi-Pearson Korelasyon Katsayısı	83

Tablo 4.23. Katılımcıların Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Hakları Uygulama Düzeylerini Yordama Durumu-Basit Doğrusal Regresyon Sonuçları	84
Tablo 4.24. EÇHTÖ Alt Boyut Puanlarının EÇHDÖ “Katılım” Boyutu Puanlarını Yordama Durumu-Basit Doğrusal Regresyon Sonuçları	85
Tablo 4.25. EÇHTÖ Alt Boyut Puanlarının EÇHDÖ “Yaşama” Boyutu Puanlarını Yordama Durumu-Basit Doğrusal Regresyon Sonuçları	85
Tablo 4.26. EÇHTÖ Alt Boyut Puanlarının EÇHDÖ “Gelişim” Boyutu Puanlarını Yordama Durumu-Basit Doğrusal Regresyon Sonuçları	86
Tablo 4.27. EÇHTÖ Alt Boyut Puanlarının EÇHDÖ “Koruma” Boyutu Puanlarını Yordama Durumu-Basit Doğrusal Regresyon Sonuçları	87

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1. Tutum ve Davranış İlişkisi.....	10
Şekil 4.1. EÇHTÖ'ye İlişkin AMOS Yol Diyagramı.....	59
Şekil 4.2. ÇHDÖ'ye İlişkin AMOS Yol Diyagramı.....	62

KISALTMALAR

AİHM: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi

BM: Birleşmiş Milletler

BMÇHS: Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi

EÇHDÖ: Ebeveyn Çocuk Hakları Davranış Ölçeği

EÇHTÖ: Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

T.C.: Türkiye Cumhuriyeti

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumuna, araştırmanın amacı ve önemine, araştırmanın problemi ve alt problemlerine, varsayımlara, sınırlılıklara, tanımlara ve kısaltmalara yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Çocuk, en genel biçimiyle “insan yavrusu” olarak tanımlanmaktadır (Karadağ, 2013, 110). Hayatlarının bebeklikten sonraki evresinde de çocuklar, ebeveynlerinin bakım ve gözetiminde olmaya devam etmektedirler. Nitekim çocuklar fiziksel ve zihinsel gelişimlerini henüz tamamlamadıklarından ebeveynlerinin bakım ve korumasına bağımlı durumdadır. Ne var ki, ebeveynlerin çocukları üzerindeki haklarının “çocukların üstün yararı” gözetildiğinde, koşullu ve sınırlı olduğu ifade edilebilmektedir (Brighthouse ve Swift, 2006). Öte yandan, çocuk ve çocukluk kavramına atfedilen değerin toplumlara, kültürlere, inançlara ve çağlara bağlı olarak değişime uğradığı bilinmekle birlikte, Çocuk Hakları Sözleşmesine göre, 18 yaşının altındaki her insan “çocuk” olarak betimlenmektedir (Acehan vd., 2013).

Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocuğun haklarını ayrıntılı olarak ele alan, dünya çocuklarının yaşam kalitesini azami noktaya taşımayı amaçlayan, çocuğun yüksek yararını önceleyen en önemli uluslararası mevzuat olarak karşımıza çıkmaktadır (Savaşer ve Mutlu, 2011). Bu Sözleşme, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından 1989 yılında kabul edilerek, 2 Eylül 1990 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Devletinin de 14 Eylül 1990 tarihinde imza atarak katıldığı Sözleşme, Türkiye Cumhuriyeti Anayasasına göre kanun hükmündedir (Dirican, 2018).

Çocuk hakları alanındaki gelişmeler yalnızca uluslararası ve ulusal mevzuatlar bağlamında karşılık bulmamaktadır. Çocuk hakları konusunda dünyada artan farkındalığın da etkisiyle, ebeveynlerin de çocuk haklarına yönelik bilinç ve farkındalıklarının arttığı; ancak bu hakların türleri, içerikleri ve uygulamadaki karşılıklarına ilişkin hala yeterli düzeyde bilgi sahibi olmadıkları vurgulanmaktadır (Ayhan, 2021). Ailenin çocuğun ilk temas ettiği ve çocukların karakterlerinin, tutum ve davranışlarının şekillenmesinde en çok

etkilendiği sosyal çevre olması, ebeveynlerin çocuk hakları konusundaki bilgi ve farkındalıklarının ne derece hayati bir öneme haiz olduğunu ortaya koymaktadır. Nitekim çocuğun kişilik gelişiminin ve çevresiyle kuracağı iletişimin sağlıklı olmasında en etkili kurumun aile olduğu ifade edilmektedir (Kandır ve Alpan, 2008). Zira 4-6 yaş döneminin çocuğun karakter oluşumu ve gelişiminde büyük önem taşıdığı; bu dönemde çocuğun fiziksel, dil, bilişsel, duygusal ve dini gelişim özelliklerine uygun bir eğitimin planlanması gerekliliği vurgulanmaktadır (Gül, 2019). Bununla birlikte, doğumdan itibaren ailesiyle kurduğu bağ, çocuğun varlığının devam etmesini sağlarken; yaş ilerledikçe bu etkileşim çocuğun hayatına tümüyle etki eden bir yaşam biçimi halini almaktadır (Dereli ve Dereli, 2017). Ayrıca ebeveyn tutumları ile çocuklarda rastlanan psikopatolojiler arasında ilişki olduğunu ortaya koyan birçok araştırma bulgusu değerlendirildiğinde; çocuğun duygusal gelişimi için ebeveynin çok önemli bir rol oynadığı ileri sürülmektedir (Öngider, 2013).

Ebeveyn tutumlarını çeşitli değişkenler açısından inceleyen bir araştırmada, annelerin babalara göre, çalışan annelerin çalışmayan annelere göre daha yüksek düzeyde demokratik bir tutum içerisinde bulundukları tespit edilmiştir (Aydoğdu ve Dilekmen, 2016). Gelir düzeyi yüksek olanların gelir düzeyi düşük olan ebeveynlere göre, öğrenim seviyesi yüksek olanların öğrenim düzeyi düşük olan ebeveynlere göre, tek çocuklu ailelerin, iki veya daha fazla çocuğu bulunan ebeveynlere göre çocuklarına karşı daha yüksek düzeyde demokratik bir tutum içerisinde bulundukları da saptanmaktadır (Aydoğdu ve Dilekmen, 2016). Yapılan bir başka araştırmada ise, annelerin çocuklarına karşı tutumlarının babalara göre daha demokratik olduğu; ebeveyn tutumlarının, anne-babanın öğrenim düzeyi, mesleği, çocuğun doğum sırası ve kardeş sayısı ile ailede diğer bireylerin varlığı gibi değişkenlerden etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır (Özyürek ve Tezel Şahin, 2005). İkiz ve Öztürk Samur (2016) tarafından yapılan çalışmada da, ebeveynlerin otoriter tutumu ile fiziksel ve ilişkisel saldırganlık arasında pozitif yönde bir ilişki saptanmış; annenin izin verici tutumu ile fiziksel saldırganlık arasında negatif yönde bir ilişki tespit edilmiştir. Tüm bu bulgular, anne-baba tutumunun çocukların davranışları üzerindeki etkisini ve önemini bir kez daha ortaya koymuştur.

Yapılan araştırmalar, ebeveynlerin çoğunlukla çocukların katılım, korunma ve barınma haklarına ilişkin bilgi sahibi olduklarını; gelişim haklarına ilişkin ise yeterli düzeyde farkındalıklarının bulunmadığını gözler önüne sermektedir (Ayhan, 2021).

Yurtsever Kılıçgün (2009) tarafından yapılan bir araştırmada ise, kız çocuğu bulunan ebeveynlerin “bakım ve koruma” tutumundan yana, erkek çocuğu bulunan babaların “kendi kendine karar verme” tutumundan yana tutum sergiledikleri görülmüştür. Ebeveynler, çocukların yaşları küçüldükçe “bakım ve koruma” tutumundan” yana; babaların çocukların yaşları büyüdüğü “kendi kendine karar verme” tutumundan yana tutum sergilemişlerdir. Ayrıca ebeveyn otorite tiplerinin, çocuk hakları tutumları üzerinde etkili olduğu sonucuna da ulaşılmıştır. Kesayak’ın (2018) araştırma bulgularına göre, ebeveynlerin ailede çocuk haklarını uygulama düzeyi gelişim boyutunda “orta”, yaşama, katılım ve koruma boyutunda ise “çok yüksek” düzeydedir.

Ebeveynlerin çocuk haklarının içeriğine, türlerine ve uygulamadaki karşılıklarına ilişkin eğitim almasının, ebeveynlerin tutum ve davranışlarını olumlu yönde etkilediği de öne sürülmektedir (Ayhan, 2021). Nitekim yapılan bir başka araştırmada, ebeveynlere yönelik gerçekleştirilen eğitim seminerlerinin akabinde, ebeveynlerin otoriter ve aşırı koruyucu tutum puan ortalamalarında düşmeler saptanmıştır (Alabay, 2017). Yürütülen bir başka araştırmada ise, dört ay boyunca uygulanan “Aile Katımlı Çocuk Hakları Eğitimi Programı” sonrasında ebeveynlerin çocuk hakları eğitimi hakkındaki düşüncelerini olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir (Washington, 2010). Diğer yandan, çocuk haklarına yönelik eğitimin yalnızca ebeveynlerle sınırlandırılmayıp; çocukları da kapsamı gerektiği aşikârdır. Öztürk (2017), hak eğitiminin pek çok açıdan etkisinin yanı sıra çocukta benlik ve iyi oluş üzerinde koruyucu olabileceğine değinmekte, dolaylı yoldan da olsa eğitimlerin toplumsal düzeydeki olumlu yansımalarına dikkat çekmektedir. Bu noktada çocuk hakları eğitiminin kim ya da kimler tarafından verilmesi gerektiği bir tartışma konusu olarak değerlendirilebilir.

Ebeveynlerin evde çocuk hakları eğitimine yönelik olarak uygulamalar gerçekleştirdiği, bu bağlamda da ebeveynlerin çocuklarla konuşma ve örnekler vererek anlatma, aile ortamında yaparak yaşayarak öğrenme ve model olma yaklaşımlarını kullandıkları bulgusuna yer veren araştırmalar mevcuttur (Dinç, 2015). Diğer yandan, ebeveynlerin ve öğretmenlerin çocuk haklarına yönelik bilinç ve farkındalıklarının yeterli düzeyde olmadığı; çocukların, kendi haklarını aile içerisinde ve okullarda yeteri kadar öğrenemedikleri ya da bu hakları kullanamadıkları da bilinmektedir. (Ersoy, 2012). Tüm bu bilgiler ve araştırma bulguları ebeveynlerin çocuk hakları konusunda önemli bir yere sahip olduklarını gözler önüne sermektedir. Bu önem dâhilinde, ele alınması gereken

konulardan birinin de ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutum ve uygulama düzeyleri olduğu söylenebilir.

Alan yazında ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumlarını ele alan çeşitli çalışmaların bulunduğu, bununla birlikte ebeveynlerin çocuk haklarını uygulama düzeylerini çeşitli değişkenler açısından inceleyen sınırlı sayıda araştırmaya rastlanmaktadır. Diğer yandan, alan yazında ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumlarını ve çocuk haklarını uygulama düzeylerini ele alan araştırmalarda çok büyük çoğunlukla çocuk sayısı, çocuğun cinsiyeti, ebeveynin cinsiyeti, ebeveynlerin gelir düzeyi, ebeveynin öğrenim düzeyi gibi değişkenlerin ele alındığı anlaşılmaktadır.

Araştırmada ebeveynlerin yaşı, çocuk haklarına yönelik tutum ve uygulama düzeylerini etkilediği düşünülerek ilk değişken olarak ele alınmıştır. Çocukluk kavramına atfedilen değerin ve çocuk haklarına yönelik bilinç ve farkındalığın tarihsel süreçte arttığı bilinmektedir. Bu bakımdan nispeten genç yaştaki ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutum ve uygulamalarının daha olumlu olduğu tahmin edilmektedir. Çelik (2022) 0-15 yaş aralığında kız çocuğu bulunan 273 annenin yer aldığı bir araştırmada, annelerin çocuklarıyla olan cinsel iletişim dilinin, kendi annelerinde algıladıkları cinsel iletişim diline nispeten daha pozitif olduğunu belirtmektedir. Buna karşın, yapılan araştırmaların bir kısmı da, ebeveynlerde yaş arttıkça, edinmiş oldukları hayat tecrübesinin de getirisiyle daha toleranslı, hoşgörülü ve duyarlı olduklarını ortaya koymaktadır. Yıldız (2022) tarafından yürütülen araştırmada, ebeveyn yaşı arttıkça ebeveynlerin duygusal istismar farkındalığının arttığı görülmüştür. Bu sebeple, ebeveynlerin yaşının çocuk haklarına yönelik tutum ve uygulamalarını çeşitli sebeplerle etkileyebileceği tahmin edilerek, değişken olarak ele alınması gerektiğine karar verilmiştir.

Araştırmada ayrıca ebeveynlerin öğrenim düzeyinin değişken olarak ele alınmasının gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Her konuda olduğu gibi çocuk haklarına yönelik farkındalıkta da eğitimin payının büyük olduğu tahmin edilmektedir. Yeşilkayalı (2014) tarafından yürütülen araştırmada, çalışma grubunu alt, orta ve üst sosyoekonomik düzeyleri temsil eden devlet ilköğretim okulu ile özel ilköğretim okulu öğrencilerinin ebeveynlerinin öğrenim düzeyinin artmasıyla, ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumlarının da daha olumlu olduğu raporlanmaktadır. Yine Garaigordobil ve Aliri (2012) tarafından yürütülen çalışmada da, ebeveynlerin öğrenim

düzeyinin yükselmesiyle cinsiyetçi tutumlarında azalma olduğu anlaşılmaktadır. Kılıç'ın (2022) araştırmasının sonucunda ise, 2-6 yaş aralığında çocuğu bulunan, öğrenim düzeyi yüksek ebeveynlerin çocuklarına karşı daha demokratik, izin verici ve otoriter bir tutum içerisinde oldukları belirlenmiştir. Kesayak ve Karatekin (2020) tarafından yürütülen araştırmada ise, ilkökul ve ortaokul öğrencilerinin ebeveynlerinin öğrenim düzeyi arttıkça çocuk haklarını uygulama düzeyinde de artış gözlemlendiği anlaşılmaktadır. Turan Şahiner ve Sakarya (2022) tarafından yürütülen araştırmada, ortaokula devam eden 5., 6., 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin annelerinde öğrenim düzeyinin artmasıyla çocuk haklarını uygulama düzeylerinde “gelişim” ve “katılım” alt boyutlarında; babalarda öğrenim düzeyinin artmasıyla da “gelişim” alt boyutunda daha fazla puan aldıkları tespit edilmiştir. Bu nedenlerle, ebeveynlerin öğrenim düzeyinin çocuk haklarına yönelik tutum ve uygulamalarını etkilediği tahmin edilerek, araştırmada değişken olarak ele alınmasına karar verilmiştir.

Araştırmada ele alınan bir diğer değişken, ebeveynlerin aylık hane gelir düzeyidir. Ebeveynlerin sahip oldukları maddi kaynakların çocukların hak ve ihtiyaçlarının temininde ne oranda etkili olduğunun tespit edilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Nitekim mevcut ekonomik sistemlerde, çocukların en temel haklarının korunması ve ihtiyaçlarının karşılanması için asgari bir sermayeye ihtiyaç duyulduğu tahmin edilmektedir. Bu ihtiyaç özellikle de “sosyal devlet” ilkesinin yeteri kadar benimsenmediği ülkeler özelinde çok daha fazla hissedilmektedir. Kızılırmak (2015), gelir seviyesinin artmasıyla annelerin sahip olduğu ebeveynlik bilgisinde de artış olduğunu belirtmektedir. Uygun ve Kozikoğlu (2020) tarafından yürütülen çalışmada elde edilen bulgulara göre ise, erken çocukluk eğitim kurumlarına devam eden çocukların ebeveynlerinde gelir düzeyi yükseldikçe demokratik tutumun arttığı sonucuna ulaşılmaktadır. Pinderhughes ve diğerleri (2000) tarafından yürütülen bir başka araştırmada ise, ebeveynlerin çocuklarına karşı sert disiplin yöntemlerine başvurma eğilimleri ile sahip oldukları sosyoekonomik düzey arasında negatif bir ilişki olduğunu vurgulamaktadır. Öte yandan, bir ailenin aylık hane gelirinin istenilen düzeyde olmasa dahi, çocuk haklarına saygılı olmaları, çocukların temel ihtiyaçlarını karşılamaları, çocuklarını sevgi ve huzur dolu bir aile ortamında yetiştirebilmeleri de ihtimal dahilindedir. Bu bakımdan ebeveynlerin aylık hane gelirlerinin çocuk haklarına

yönelik tutum ve uygulamalarını ne yönde etkilediğinin tespit edilmesinin önemli olduğuna kanaat getirilmiştir.

Araştırmada ayrıca, ebeveynlerin sahip oldukları çocuk sayısının da değişken olarak ele alınması gerektiğine kanaat getirilmiştir. Nitekim ebeveynlerin çocuk sahibi olmaya ilişkin karar verme süreçlerini hangi mekanizmalar tarafından şekillendiğini tespit etmenin faydalı olacağı tahmin edilmektedir. Bu bağlamda, ebeveynlerin özellikle de bir çocuğun sağlıklı bir ailede ve çevrede yetişmesinin sorumluluğunu ne oranda taşıdıklarının belirlenmesinin, sadece bireysel karar alma mekanizmalarını değil; aynı zamanda devletlerin doğum kontrol politikalarını da etkileyebileceği değerlendirilmektedir.

Araştırmada çocuğun cinsiyetinin ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutum ve uygulamaları üzerindeki etkisinin de irdelenmesine karar verilmiştir. Nitekim alan yazında yürütülen bazı araştırmalar, ebeveynlerin tutum ve uygulamalarında kız ve erkek çocukları özelinde farklı yaklaşımlar benimsediklerini ortaya koymaktadır. Yıldız (2022) erkek çocuğu olan ebeveynlerin, kız çocuğu olanlara oranla cinsel istismar farkındalığına daha fazla sahip olduklarını belirtmektedir. Dağ (2021) erkek çocuğu bulunan ebeveynlerin “kendi kendine karar verme” değerlerinin, kız çocuğu bulunan ebeveynlere oranla daha yüksek olduğunu ifade etmektedir. Alabay (2017) ise araştırmasında, ebeveynlerin kız çocuklarına oranla erkek çocuklarına daha otoriter bir tutum sergilediğini ortaya koymaktadır. Araştırmalardan da görüleceği üzere, toplumsal cinsiyet algı ve rollerinin ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutum ve uygulamalarını etkileyebileceği; diğer yandan ebeveynlerin kız çocuklarına karşı daha otoriter ve koruyucu bir tutum geliştirdikleri geçmiş yıllara nazaran günümüzde daha eşitlikçi bir bakış açısıyla tutum ve uygulamalarını belirledikleri tahmin edilmektedir. Bu nedenle araştırmada çocuğun cinsiyetinin de bir değişken olarak ele alınması gerektiğine kanaat getirilmiştir.

Buna karşın, çocuğun okul öncesi eğitimi alma durumu, ebeveynin çalışma durumu/sektör tipi değişkenlerinin ele alındığı çalışmalara ise rastlanılmamıştır. Oysa ki, bir çocuğun karakterinin en çok erken çocukluk döneminde şekillendiği dikkate alındığında okul öncesi eğitiminin hayati bir önem taşıdığı ileri sürülmektedir (Mercan ve Tezel Şahin, 2017). Bu bakımdan her ne kadar hâlihazırda zorunlu eğitim kapsamına alınmamışsa da; ailelerin çocuklarının sağlıklı gelişimini ve erken çocukluk döneminde nitelikli eğitim almalarını önemsemeleri, çocuklarının akranlarıyla sosyalleşebildikleri, kaliteli vakit geçirdikleri ve çalıştıkları saatlerde çocuklarını emanet edebilecekleri güvenli kurumlar olmaları sebebiyle okul öncesi eğitim kurumlarını tercih ettikleri tahmin edilmektedir. Nitekim Erşan (2019) tarafından yapılan bir araştırmada, ebeveynlerin çocuklarını okul öncesi eğitim kurumuna gönderme sebeplerinin çocuğu ilkokula hazırlama, sosyalleşmesini sağlama, gelişimini destekleme ve özgüven kazanmalarını sağlama olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte, aynı araştırmada ebeveynlerin çalıştıkları için mecbur kalmaları nedeniyle çocuklarını okul öncesi eğitim kurumuna gönderdikleri belirlenmiştir. Sevinç (2006) de ekonomik zorunluluklar, kadının öğrenim düzeyinin ve buna bağlı olarak iş gücüne katılımının artması, çalışan anne sayısının artışı gibi etmenlerin de ebeveynleri okul öncesi eğitim kurumlarına yönlendirdiğini belirtmektedir. Bu bilgilerden yola çıkılarak, ebeveynlerin herhangi bir işte çalışıp çalışmadığının ve çalışıyorsa dâhil olduğu sektör tipinin değişken olarak ele alınmasına karar verilmiştir. Bu noktada, herhangi bir işte çalışmayan ebeveynlerin geçimlerini idame ettirememesi, kendilerini güvende hissetmemesi, toplumda saygı ve itibar görmemesi, çevre edinme, sosyalleşme ve kendini değerli hissetmesi gibi motivasyonlardan nispeten yoksun olma gibi risklerle karşı karşıya kaldıkları varsayılmaktadır. Öte yandan, kamuda çalışan ebeveynlerin (özel sektörde çalışan ebeveynlere nazaran) mesai saatlerinin kesin ve sınırlı olduğu, hafta sonunu ailelerine ayırabildikleri, kamu çalışanı olmanın kendilerine sağladığı özlük hakları ve iş güvencesi sebebiyle kendilerini daha güvende hissettikleri düşünülmektedir. Ayrıca alan yazında yürütülen araştırmalarda çoğunlukla ailelerin sosyoekonomik düzeyini ortaya koyan en önemli değişken olarak “gelir seviyesi” değişkeninin ele alındığı anlaşılmaktadır. Ne var ki, ebeveynlerin çalışma durumlarının ve çalışıyorlarsa dâhil oldukları sektör tipinin genel itibarıyla gelir düzeyleri ile de bağlantılı olduğu şeklinde yaygın bir kanı bulunsa da; küresel

ekonomik gelişmelerin ya da (miras gibi) bazı kişisel durumların etkisiyle gelir düzeyi yüksek bir ebeveynin doğrudan bir işte çalışmasının zorunlu olmayabileceği de ihtimal dâhilindedir. Yılmaz (2022) sosyal medyada çocuklarını paylaşmak suretiyle yayın yapan ebeveynlerin içeriklerinin %45’inde ekonomik fayda sağladıklarını ortaya koymaktadır. Yeşilyaprak (2009) ise, küresel ekonominin bazı meslek ve iş alanlarının yok olmasına sebebiyet verirken; bazı meslek ve iş alanların da doğmasına katkı sağladığına dikkatleri çekmektedir. Bu sebeple ebeveynin çalışma durumu ve dâhil olduğu sektör tipinin de “aylık hane gelir düzeyi” değişkeninden bağımsız olarak ele alınması gerektiği düşünülmüştür.

Ayrıca ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları ile bu hakları uygulama düzeyleri arasındaki ilişkinin incelendiği sınırlı sayıda araştırmaya rastlanılmaktadır. Oysaki çocukların karakterlerinin oluşumunda ve onların eğitiminde ailenin öncelikli ve hayati bir işlevi bilinmektedir. Bu bakımdan özellikle küçük çocukların ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumlarını ve çocuk haklarını uygulama düzeylerine irdeleyen araştırmaların pratikte ve uygulamada iyileştirmelere fırsat yaratacağını söylemek mümkündür. Ayrıca bu çalışmaların yalnızca çocuk haklarına yönelik farkındalığın artmasına değil; çocuk haklarını merkeze alan tutum, politika ve uygulamaların yaygınlaştırılmasına da katkı sağlayacağını söylemek mümkündür.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

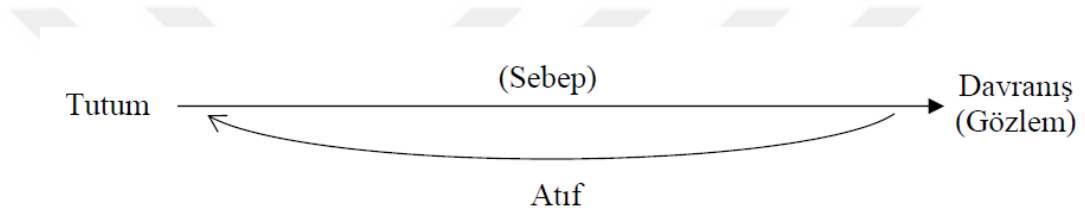
Bu araştırmanın amacı, ilkokul 1. sınıfa devam eden çocukların ebeveynlerinin çocuk haklarına yönelik tutumları ile çocuk haklarını uygulama düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu kapsamda, ilkokul 1. sınıfa devam eden çocukların ebeveynlerinin çocuk haklarına yönelik tutumlarını ve çocuk haklarını uygulama düzeylerini çeşitli değişkenler açısından incelemek, ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları ile hakları uygulama düzeyleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymak ve tutumların çocuk haklarını uygulama düzeylerini yordama durumunu ortaya koymak hedeflenmiştir.

Küçük çocukların gelişiminde ve eğitiminde aile, en önemli kurumların başında gelmektedir. Bununla birlikte, Türkiye’de geçmiş tarihlerde 6-14 yaşa karşılık gelen ve 8 yıllı sınırlandırılan zorunlu eğitimin süresi; 1.04.2012 tarihli ve 28261 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 30.03.2012 tarihli ve 6287 Sayılı

İlköğretim ve Eğitim Kanunuyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile 12 yıla çıkarılmıştır. 12 yıllık bu zorunlu eğitimin kapsamı; 4 yıl ilkokul, 4 yıl ortaokul ve 4 yıl da lise eğitimi olarak tasarlanmış; 4 yıllık ilkokul eğitimine de 1.,2.,3. ve 4. sınıflar dahil edilmiştir (T.C. Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2012). Öte yandan, 2023 yılı için hazırlanan Cumhurbaşkanlığı Yıllık Planına göre, okul öncesi eğitiminin 5 yaşındaki çocuklar için zorunlu olması ve eğitimin kalitesini artırmaya yönelik uygulamaların hayata geçirilmesi amaçlanmaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2022). Ne var ki, tüm bu gelişmelere karşın, Türkiye’de okul öncesi eğitimi veren kurumların sayısının yeterli olmadığına dikkat çekilmektedir (Derman ve Başal, 2010). Okul öncesi eğitiminin Türkiye’de zorunlu eğitim kapsamında olmaması nedeniyle birçok çocuk ve ebeveynleri formal eğitim ile ilk kez zorunlu eğitim kapsamındaki ilkokul 1. sınıfta karşılaşmaktadır. Bu nedenle araştırmada ülkemizdeki formal eğitimin zorunlu ilk adımı olan ilkokul düzeyinin 1. sınıfına devam eden çocukların ebeveynlerinin çocuk haklarına yönelik tutum ve yaklaşımları önemsenmiştir. Çünkü çocuğun eğitimi kadar ailenin eğitimi de formal eğitim sürecinde önemsenen konulardan biridir. Bu noktada ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumlarının ve bu hakları uygulama düzeylerinin tespit edilmesi ile bunların hangi değişkenlerin etkisiyle nasıl şekillendiğini anlamaya yönelik yürütülen araştırmaların sonuçlarının aile eğitimi ve katılımı çalışmalarına da yön vereceği düşünülmektedir. Ebeveynlerin yaşının, öğrenim düzeylerinin, çalışma durumları/ çalıştığı sektör tipinin, aylık hane gelir düzeylerinin, çocuk sayısının, çocuğun cinsiyetinin ve çocuğun okul öncesi eğitimi alma değişkenlerinin ele alındığı araştırmaların sonucunda, ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutum ve uygulama düzeyleri puanlarında nispeten daha yüksek puan aldıkları tespit edilen grupların tutum ve uygulama düzeylerini etkileyen süreçlerin ne olduğunun idrak edilmesi, nispeten düşük puan alan ebeveyn gruplarına yönelik eğitimlerin, projelerin, kamu politikalarının ve mevzuat değişikliklerinin ele alınmasına ön ayak olabilecektir. Böylelikle, hangi değişkenlerin ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutum ve uygulamalarını olumlu etkilediği saptanacak ve bu değişkenleri etkileyen karar mekanizmalarına (eğitimler, kamu politikaları ve mevzuat güncellemeleri vb. aracılığıyla) katkı sağlanarak, toplumun çocuk hakları konusundaki bilinç ve

farkındalıklarının artırılmasına yardımcı olunabilecektir. Bu noktada tutum ve davranış ilişkisine kısaca değinilebilir.

Tutum, bir bireye atfedilen ve onun psikolojik bir obje ile düşünce, duygu ve davranışlarını düzenli bir biçimde oluşturan bir eğilimdir (Çöllü ve Öztürk, 2006, 377). Doğrudan gözlenebilen bir özellik olmayan tutum, gözle görülebilen davranışlara yol açar ve bu davranışların gözlenmesi tutumla ilişkilendirilmektedir. Bireylerin inanç ve tutumları önceden bilinirse davranışlarının da kestirilebilir ve düzeltilebilir (Çöllü ve Öztürk, 2006). Bir başka ifadeyle tutum, gözlenebilir bir davranışa yol açtığı için söz konusu davranış tutuma atfedilmektedir (Aykaç, 2021). Tutum ve davranış ilişkisi Şekil 1.1’deki (Kağıtçıbaşı, 2016; akt. Aykaç, 2021, 8) gibidir.

Şekil 1.1. Tutum ve Davranış İlişkisi

Ajzen ve Fishbein (1977) tarafından ortaya atılan “Bağdaştırma Prensipleri”ne göre ise; tutum ve davranışın birbirlerini ne kadar tamamladığı, aralarındaki ilişkinin kuvvetini de belirlemektedir. Davranışın türü, amacı, davranışın ortam ve zamanı; tutum ve davranış arasındaki ilişkiyi kuvvetlendiren faktörlerdir. Bunun yanı sıra Ajzen (1985, 1988, 1991), Ajzen ve Madden (1986) tarafından yeniden düzenlenen Planlanmış Davranış Teorisine göre, kişinin tamamen kontrolü altındaki davranışların açıklanabileceği ileri sürülmekte; bu bakımdan tutumların davranışları, davranışların da tutumları tek başına yordamaya yeterli olamayabileceğine de dikkat çekilmektedir.

Alan yazın incelendiğinde, farklı yaşlardaki çocukların ebeveynlerinin çocuk haklarına yönelik tutumlarına ve bu hakları uygulama düzeylerine hangi değişkenlerin etki ettiğine yönelik çeşitli araştırmalara rastlanılsa da; ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları ile ebeveynlerin çocuk haklarını uygulama düzeyleri arasındaki ilişkiyi ele alan araştırmaların oldukça sınırlı olduğu görülmektedir. Yapılan incelemeler sonucunda, bu araştırmanın konusuna en yakın çalışmanın Turan Şahiner ve Sakarya (2022) tarafından yürütüldüğü görülmekte; çalışmada ortaokula devam

eden 5., 6., 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin ebeveynlerinin çocuk haklarına yönelik davranışları uygulama düzeyleri ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkisinin ve bunlar üzerinde etkili olabilecek faktörlerin incelendiği görülmektedir. Mevcut araştırmada ise, Turan Şahiner ve Sakarya'nın (2022) çalışmasından farklı olarak, çalışma grubunda zorunlu eğitimin ilk basamağı olan ilkökul 1. sınıfa devam eden çocukların ebeveynleri yer almış ve tutum farklı bir veri toplama aracı ile değerlendirilmiştir. Bu nedenle mevcut araştırmanın çalışma grubu, ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları ve bu hakları uygulama düzeyleri ilişkisini ortaya koyması ve çocuk hakları tutumunun hakları uygulama düzeyini yordama durumunu ortaya koyması açısından alan yazına katkı sağlaması beklenmektedir.

1.3. Araştırma Problemi

Bu araştırmada “ilkokul 1. sınıfa devam eden çocukların ebeveynlerinin çocuk haklarına yönelik tutumları ile çocuk haklarını uygulama düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?” sorusuna yanıt aranmıştır.

1.3.1. Alt Problemler

Araştırmanın amacı ve temel problemi doğrultusunda araştırmanın alt problemleri şunlardır:

1. Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları ebeveynlerin yaşı, öğrenim düzeyi, çalışma durumu/sektör tipi, aylık hane geliri düzeyi, çocuk sayısı, çocuğunun cinsiyeti ve okul öncesi eğitimi alma durumu değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
2. Ebeveynlerin çocuk haklarını uygulama düzeyleri ebeveynlerin yaşı, öğrenim düzeyi, çalışma durumu/sektör tipi, aylık hane geliri düzeyi, çocuk sayısı, çocuğunun cinsiyeti ve okul öncesi eğitimi alma durumu değişkenlerine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
3. Ebeveynlerinin çocuk haklarına yönelik tutumları ile çocuk haklarını uygulama düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
4. Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları, çocuk haklarını uygulama düzeylerini yordamakta mıdır?

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın çalışma grubu; 2021-2022 eğitim-öğretim yılında, Karadeniz’de yer alan bir ilin Merkez ilçesinde, Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı olarak hizmet veren resmi ve özel okullarda, çocuğu ilkokul 1. sınıfa devam eden ebeveynlerle sınırlıdır.

Elde edilen bulgular “Bireysel Bilgi Formu”, “Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği (EÇHTÖ)” ve “Ebeveyn Çocuk Hakları Davranış Ölçeği (EÇHDÖ)”den elde edilen veriler ile sınırlıdır. Araştırmada birden fazla veri toplama aracının kullanılmasının ve bu durumun ebeveynlerce zaman alıcı olduğunun varsayılmasının ebeveynlerin araştırmaya katılımlarını engellediği düşünülebilir.

1.5. Varsayımlar

Araştırmada başvuru alan veri toplama araçlarının ve araştırma yönteminin araştırmanın amacına uygun nitelikte ve yeterli düzeyde olduğu; ebeveynlerin bu veri toplama araçlarında yer alan maddeleri içtenlikle yanıtladıkları ve verdikleri cevapların gerçek görüşlerini yansıttığı varsayılmaktadır.

1.6. Tanımlar

Çocuk: Çocuk, fizyolojik ve psikolojik gelişimini henüz tamamlamamış insan yavrusu olarak ifade edilmekle birlikte, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesine göre, on sekiz yaşını doldurmamış her bireyi tanımlamak için kullanılan bir ifadeye karşılık gelmektedir.

Çocukluk: Çocukluk, çocuğun gelişim sürecini kapsayan dönemi ifade etmek için kullanılan bir terimdir.

İlkokul: Çocuklara hayatta başarılı olmaları için zaruri olan bilgi, becerileri ve ilkeleri öğretmeyi amaçlayan, onları doğru düşünmeye ve doğru hareket etmeye yönlendiren, gelecekteki iş ve meslek hayatlarını sevmelerine, bilgili ve karakterli birer vatandaş olarak yetiştirmelerine ön ayak olan sosyal, canlı bir eğitim yuvası ve milli bir kurum olarak tanımlanmaktadır (T.C. Kültür Bakanlığı, 1936).

Çocuk Hakları: Çocuk hakları, çocukların doğuştan sahip olduğu ve hukuk sistemi tarafından korunan menfaatlerini tanımlamak için kullanılan bir kavrama karşılık gelmektedir.

Çocuk Hakları Sözleşmesi: Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu tarafından hazırlanan “Çocuk Hakları Sözleşmesi” (Convention on the Rights of the Child) 20 Kasım 1989 tarihinde Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilmiş olup; daha önceki bildirgelerden farklı olarak taraf devletleri bağlayıcı niteliği bulunan ve çocuk haklarına yönelik ayrıntılı düzenlemeleri içeren en önemli uluslararası mevzuat olarak tanımlanmaktadır.

Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlar: Tutum, kişinin ele alınan olguya ilişkin olumlu ya da olumsuz yaklaşımı olarak tanımlanmaktadır (Turanlı vd., 2008, 255). Buna göre çocuk haklarına yönelik tutumların, kişilerin çocuk haklarına yönelik olumlu veya olumsuz tavırlarına karşılık geldiği ifade edilebilmektedir.

Çocuk Haklarını Uygulama Düzeyleri: Bireyin, çocuk haklarına uygun davranışlar sergilemesi olarak tanımlanabilir. Diğer yandan, çocuğun aktif ve etkin bir vatandaş olabilmesi, haklarına ilişkin yeterli seviyede bilinç ve farkındalık geliştirmesi açısından çocuk haklarının uygulanma düzeyinin tespiti büyük önem taşımaktadır (Oktay, 2004).

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde çocuk kavramına, çocuğun ailesi ve çevresiyle olan ilişkisine, çocuk haklarına yönelik kuramsal açıklamalara yer verilmiştir.

2.1. “Çocuk” Kavramı

Çocuklar ve çocukluk hayatın önemli bir evresine karşılık gelmektedir (Fazlıoğlu, 2007, 7). Ne var ki, çocukluğun aile içerisinde konumu ve toplumların tarihsel süreç içerisinde çocukluğa attığı anlamı irdelemeden önce, çocuk ve çocukluk kavramlarının hangi tanıma karşılık geldiğinden bahsetmek gerekmektedir. Çocuk, esas itibarıyla fizyolojik, psikolojik ve sosyal gelişimini henüz tamamlamamış birey olarak tanımlanabilir (Karadoğan, 2019). Diğer yandan, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin (BMÇHS) 1. maddesi, bireyin daha erken bir süreçte reşitliğinin söz konusu olduğu durumlar hariç olmak üzere, on sekiz yaşına gelinceye dek çocuk olduğu kabulüne dayanmaktadır (Karadoğan, 2019). Bu bağlamda çocuk, 18 yaşın altındaki bireyleri ifade ederken, çocukluk gelişim sürecinin biyolojik evresi ya da modern bir icat olarak ifade edilmektedir (Meynert, 2013).

Çocukluğa zaman içerisinde yüklenen anlamın tarihsel süreçte, toplumdan topluma, kültürden kültüre değişiklik gösterdiği bilinmektedir. Bu bağlamda, çocukluğun tek tip ve evrensel bir deneyim olarak kabul edilmesi olanaklı değildir (Algan, 2020). Çocuklara ilişkin algıların günümüz anlayışından oldukça uzak olduğu ilkel toplumlarda, çocukların ailelerinin sorumluluğunda olduğu kabul edilmekte; ancak devletlerin inşası ve örgütlenmesi akabinde çocukların ve haklarının korunması sorumluluğu sosyal kurumlara devredilmektedir (Özdemir Doğan, 2017). Diğer bir anlatımla, özellikle de babaların çocukları üzerinde her türlü hakka sahip olduğu eski çağlarda, çocukların özel bir birey olarak görülmediği, ailesine yük ve masraf kaynağı olarak kabul edildiği söylenebilmektedir (Çarıkçı, 2019). Bununla birlikte çocukluk algısının değişmesinde hiç şüphesiz filozof ve düşünürlerin de etkisi olmuştur (Sağlam ve Aral, 2016). John Locke, çocukların “tabula rasa” olarak da nitelendirilen “boş bir levha” gibi doğduğunu; çocuğun içinde yetiştiği çevre, elde ettiği deneyimler, karşılaştığı gerçeklikler, sahip olduğu yetenek ve eğilimler vasıtasıyla şekillendiğini ve zihnini doldurduğunu öne sürmektedir (Archard, 2014). Diğer yandan Jean Jacques Rousseau, çocukların öz saygısı yüksek, kendi kararlarını

alabilen bireyler olarak yetiştirilmesinin önemini vurgularken; Aristo, çocukların kendi başlarına bırakıldığı zaman ortaya çıkacak sakıncaları ileri sürmek suretiyle doğru şekilde eğitilmelerinin önemini vurgulamaktadır (Sağlam ve Aral, 2016).

Orta Çağ Avrupası'nda Hristiyanlığın etkisiyle çocukların âdeta “küçük yetişkin” ve “günahkâr” gibi algılandığı; bu algının yerleşmesinde de, çocukluğun yalnızca yetişkinliğe geçiş sürecinde alelade bir dönemden ibaret olduğu yönündeki genel kanının payının bulunduğu anlaşılmaktadır (Özcan, 2019). Aynı zamanda, Orta Çağ Avrupa'sında çocuğun birey olarak değil de; adeta ailesinin sahibi olduğu bir “mülk” olarak görüldüğü bilinmektedir (Elkind, 1999). Erken modern dönemde ise, çocukluğa atfedilen anlamda önemli kırılmaların yaşandığından bahsetmek mümkündür. Bu bağlamda sanayileşme, orta sınıfın önem kazanması, matbaanın ortaya çıkışı, aile yapısının değişmesi, çocuk ölümlerinin azalması ve aile ile çocuk arasındaki duygusal bağın artmasıyla çocukluk algısının da değişime uğradığından bahsedilmektedir (Özcan, 2019). Yine, 17. yüzyıldan itibaren dinsel öğelerden arındırılan doğal hukuk anlayışı, Fransız ihtilalinin de etkisiyle, insan aklını ve onurunu ön plana çıkarmış; böylelikle insan haklarının genelinde, çocuk haklarının ise özelinde bu anlayışın etkileri hissedilmeye başlanmıştır (Turanlı, 2004).

Orta Çağ çocukluk algısından farklı olarak erken modern dönemde, çocukların fizyolojik ve psikolojik gelişimlerini henüz tamamlamadıkları, bu sebeple yetişkinlerden farklı muamele ve özene ihtiyaç duydukları yönünde anlayışın yaygınlaşmaya başladığından söz edilebilmektedir (Özcan, 2019). Nitekim 15. yüzyılın sonlarında İspanyol hümanist Vives, çocukların eğitime ilişkin prensipleri ortaya koyarken; 18.yüzyılın sonlarında İsviçreli eğitimci Pestalozzi, sosyoekonomik düzeyi düşük, ihtiyaçlarını karşılamayan ve eğitim hakkından mahrum kalan çocuklara dikkat çekerek; çocukların önce ailede eğitilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Pestalozzi'nin bu fikirleri İsviçre Medeni Kanununun hazırlanmasında da dikkate alınmıştır. 19. yüzyıla gelindiğinde ise, Dr. Budin'in anneliğin ve çocukluğun korunmasına ilişkin fikirlerinin etkisi hissedilmektedir (Akyüz, 1980).

Çocukluğa atfedilen anlamın, aynı toplum ve kültür içerisinde dahi değişkenlik gösterdiği görülmektedir. Dolayısıyla, toplumun çocuklara ve çocukluğa yönelik bakış açısının toplumsal sınıflara, çocuğun cinsiyetine göre farklılaştığı hususu da dikkat çekmektedir. Nitekim erken modern dönemde orta ve üst sınıfların çocuğun yetişkinlerden farklı ve özel bir yaklaşıma ihtiyaç duyduğunu düşündüklerini gösterse de; nispeten daha

düşük sosyoekonomik düzeydeki ailelerde bu bakış açısının sonraki yüzyıllarda ancak içselleştirildiğinden bahsedilmektedir.

2.2. Çocuk, Aile ve Sosyal Çevre

2.2.1. Çocuk ve Aile

İnsan, dünyaya geldiği an itibarıyla başkalarının bakım ve korumasına ihtiyaç duymaktadır. Erken çocukluk dönemi ise bir çocuğun büyük çoğunlukla aile ortamı içerisinde bulunduğu ve ailede alınan eğitimin çocuğun ilerleyen yaşamında temel teşkil ettiği yıllar olarak dikkat çekmektedir. Dolayısıyla aile çocuğun yaşamında hayati bir öneme sahiptir (Tezel Şahin ve Özbey, 2007). Bununla birlikte, erken çocukluk dönemindeki çocukların aileleriyle birlikte daha çok vakit geçirmesinin ve etkileşim içinde bulunmalarının onların anne-babalardan etkilenme düzeylerini de arttırmaktadır (Özel ve Zelyurt, 2016).

Çocuğun sevgi dolu bir ortamda, bilinçli ve duyarlı ebeveynlerin gözetiminde yetişmesi sağlıklı kişilik gelişimine katkı sağlarken; çocuğun maruz kaldığı her türlü ihmal ve istismar telafisi mümkün olmayan travmalara neden olmaktadır (Özmert, 2006). Bu bakımdan aile içi şiddet mağduru veya tanığı konumunda bulunan çocukların çoğunun yetişkinlik hayatlarında da şiddet davranışları sergilediklerini kesin olarak söyleyebilmek mümkün olmasa dahi, şiddet faillerinin çoğunluğunun çocukluğunda aile içi şiddet öyküsü saptandığı anlaşılmaktadır (Kaymak Özmen, 2004). Diğer yandan, aile kavramına atfedilen anlamın çağlar boyunca, kültürden kültüre, toplumdan topluma değişiklik gösterdiği de bilinmektedir. Tarihsel süreç içerisinde aile, önem verilen bir kurum olarak kabul edilmişse de; tarım toplumundan endüstri toplumuna geçiş, sanayileşme ve teknolojinin gelişimi ile birlikte aile yapılarının da dönüştüğü anlaşılmaktadır (Yağbasan ve İmİK, 2006).

Bir bebeğin hayata gözlerini açtığı andan itibaren çoğunlukla ilk temas ettiği sosyal çevresi ailesi, bilhassa da annesidir. Bowlby, 12 aylık çocukların hatasız bağılık davranışlarının anne ve çocuğu birbirlerine bağlayan, çoklu ve bileşen içgüdüsel tepkilerden oluştuğunu ileri sürmektedir. Bowlby bebeğin (sinyal davranışları olan gülme ve ağlama kadar, takip etme, sarılma ve emme gibi) tepkilerinin bebeğin birinci yaşını dolduruncaya dek göreceli ve bağımsız olarak olgunlaşmakta olduğunu, devamında da bir anne rolü üzerinde artarak bütünleştiğini ve odaklandığını vurgulamaktadır (Bowlby,

1971). Bowlby, çocuğun temel bakıcısına bağlanabilmesi için sarılma ve takip etme davranışlarının, emme ve ağlamaktan daha etkili olduğu da belirtmektedir (Demirdağ, 2017). Diğer yandan, bebek ve annesi arasındaki bağın yalnızca çocuğun ihtiyaçlarını karşılama ile sınırlı olmadığı, aynı zamanda bebeğin duygusal ihtiyaçlarını giderme noktasında da azami bir önem taşıdığı tartışmasızdır. Nitekim yapılan araştırmalar da, anne ve bebek arasındaki bağlanma türlerinin, çocuğun yetişkinlik hayatında başka insanlarla kurduğu ilişkilerde hangi tutum içerisinde olacağını doğrudan belirlediğini ortaya koymaktadır. Ainsworth ve diğerleri tarafından çocuk ve temel bakıcısı arasındaki bağlanma ilişkisini ortaya koymak amacıyla geliştirilen “Yabancı Durum Testi” vasıtasıyla, bebeğin birincil bakıcısından ayrıldığı esnada, hangi tutum içerisinde bulunduğuna göre, bağlanma türünün güvenli, kaygılı-kaçınan ya da kaygılı-dirençli olup olmadığının tespit edildiği söylenebilmektedir (Ainsworth, 1989). Bağlanma türlerine yönelik ortaya konulan bu sınıflandırmanın yalnızca bebek ve temel bakıcısı arasında gelişen bağdan ibaret olmadığı, aynı zamanda bu bağlanmanın bebeğin yetişkinlik yaşlarında diğer insanlarla kurduğu ikili ilişkilerin türünü de yordadığı vurgulanmaktadır (Bartholomew ve Horowitz, 1991). Nitekim birincil bakıcısı ile arasında güvenli bir bağlanma bulunan bebeğin, yetişkinlikte ikili ilişkilerinde de kaygılı-kaçınan ve kaygılı-direnç gösteren kişilere nazaran çok daha sağlıklı ilişkiler yaşadığı belirtilmektedir (Bartholomew ve Horowitz, 1991). Diğer yandan, bir bebeğin ailesiyle kurduğu ilişkinin ve bağlanma düzeyinin belirlenmesinde tek etkenin anne ya da birincil bakıcı olduğunu söylemek mümkün görünmemektedir. Bebekliğin ilk dönemlerinde özellikle de emzirme sorumluluğunun annede olduğu göz önünde bulundurulduğunda, anne ile çocuğun babaya kıyasla daha çok zaman geçirmeleri olağan karşılanmaktadır. Öte yandan, bebekliğin ilk dönemlerinde dahi, babanın anneye olan desteği; annenin bebeği ile daha çok ilgilenmesine ve daha kaliteli zaman geçirmesine zemin hazırlamaktadır (Güneş, 2014). Yine, çocuğun kişiliğinin 0-6 yaş aralığında şekillendiği göz önünde bulundurulduğunda, hamilelikten başlayarak yaşam boyu süren babalık deneyiminin çocuğun özellikle ilk beş yılında kilit rol oynadığı belirtilmektedir (Mercan ve Tezel Şahin, 2017). Bu noktada babaların çocukların bakımı ve yetiştirilmesinde anneler ile eşit sorumluluğa sahip oldukları bilinmelidir.

Günümüz koşullarında da çocukların bakım sorumluluğu tek başına kadınlara atfedilmemekte; anne ve babaların yalnızca sorumluluğu paylaşma gayesiyle değil; çocuğun hayatına eşit oranda dâhil olmalarının çocuğun gelişimine daha çok katkı

sunacağına duydukları güvenle de hareket ettikleri anlaşılmaktadır. Nitekim yapılan araştırmalar, çocukların bilhassa akademik başarılarında babaların rolünün yadsınamayacağını; baba yoksunluğu ya da ilgisizliği yaşayan çocuklarda davranış problemlerine daha çok rastlanıldığını ortaya koymaktadır (Tezel Şahin ve Özbey, 2007). Bu bakımdan, ilk bebeklik döneminden başlamak suretiyle tüm çocukluk evreleri süresince çocuğun ailesi ile olan iletişim ve etkileşimden etkilendiği; bu iletişimin yetişkinlik hayatındaki ilişkilerinde de rol oynadığını söylemek mümkündür. Güneş ve Gökler (2017) çocukların ebeveynleri tarafından ilgi ve kabul görmelerinin, yalnızca onların sosyal, bilişsel, duygusal ve davranışsal gelişimlerine değil; yetişkinliklerinde psikolojik uyumlarına da katkı sağladığına dikkat çekmektedirler. Kahraman ve Çokamay (2016) ise, aile içi iletişimsizliğin en önemli neticelerinden biri olarak karşımıza çıkan aile içi şiddet olgusunun etkilerinin çocuklukla sınırlı kalmadığını, bireylerin yetişkinlik yaşamlarına da sirayet eden, uzun dönemli etkilere karşılık geldiği belirtmektedirler. Subaşı ve Kazan (2020) tarafından yürütülen bir çalışmada, ailesi ile güvenli bağlanamayan çocukların yetişkin olduklarında özel, sosyal ve kişisel yaşamlarında türlü zorluklarla mücadele ettiklerini; çocukluk dönemindeki bağlanma stillerinin yetişkinlik dönemindeki ilişkileri ve bu ilişkilerdeki iletişim dilini büyük oranda etkilediğini açığa çıkarmaktadır. Netice itibarıyla, bir bireyin bebeklikten başlayarak ailesiyle kurduğu ilişki ve iletişimin niteliği yalnızca o çocuğun gelişimine değil; yetişkinlik yaşamındaki ilişkilerini ve benlik algısını da etkilediği söylemek mümkündür. Bu bakımdan aile içerisinde çocuğa ve çocuğun sahip olduğu haklara atfedilen değerin yalnızca o aileyle sınırlı etki yaratmadığı; aynı zamanda tüm toplumun sağlıklı inşasına da zemin hazırladığı anlaşılmaktadır. Avrupa’da çocuk bakımını ve çocuk eğitimini odağına yerleştiren bir çalışmada, çocuğun karakterinin şekillenmesinde en hayati dönem olarak kabul edilen erken çocukluk döneminde uygulanması öngörülen “erken çocukluk müdahalesi” programı ile çocuğun gelişiminde aileleri de teşvik eden bir dizi koordineli hizmete dikkat çekilmektedir. Yine aynı araştırmada, erken çocukluk döneminde çocuğun eğitilmesine ve en iyi şartlarda yetiştirilmesine ayrılan bütçenin, uzun vadede de olsa, toplum açısından olumlu kazanımlara ve geri dönüşlere katkı sağladığına vurgu yapılmaktadır (Herczog, 2012). Tüm bunların yanı sıra çocuk ve aile etkileşiminde önemli konulardan birinin de ebeveyn tutumları olduğu söylenebilir.

Ebeveyn tutumları; baskıcı-otoriter tutum, ilgisiz ve kayıtsız tutum, serbest tutum,

dengelessiz ve kararsız tutum, koruyucu tutum, mükemmeliyetçi tutum, demokratik tutum ve izin verici tutum olarak sınıflandırılabilir (Demirci, 2022). Baskıcı-otoriter ebeveyn tutumu; anne babaların çocukların kendilerine biat etmelerini bekleyen, biat etmediklerinde de fiziksel ve psikolojik ceza yöntemlerini âdeta bir disiplin aracı olarak kullanan ebeveynlerin tutumunu tanımlamak için kullanılmaktadır (Alkan, 2017; Aydoğdu ve Dilekmen, 2016; Karasan, 2015; Uykan ve Akkaynak, 2019; Yaman, 2018).İlgisiz ve kayıtsız ebeveyn tutumu; ebeveynleri tarafından sevgi, ilgi ve şefkat görmeyen, ihmal edilen çocukların varlığını işaret etmektedir. İlgisiz ve kayıtsız anne babalar çocuğun ihtiyaçlarından daha çok, kendi ihtiyaçlarını öncelemekte; çocukların ihtiyaç ve beklentilerine göre hareket etmek durumunda kaldıklarında ise, aceleci ve öfkeli davranmaktadırlar (Aydoğdu ve Dilekmen, 2016; Ercan, 2019; Varıcıer, 2019).Serbest ebeveyn tutumunda ise, ebeveynlerin çocuklarının her talep ve beklentilerini sorgulamadan karşıladıkları; çocuklarına hiçbir surette sınır koymadıkları anlaşılmaktadır. Bu tutuma sahip ebeveynlerin çocukları yanlış bir tutuma sahip olduğunda veya olumsuz bir davranış gösterdiğinde dahi anne babaları tarafından kendilerine yönelik herhangi bir uyarıda bulunulmamakta, davranışlarına sınırlama getirilmemektedir (Karabulut Demir, 2007; Uykan ve Akkaynak, 2019; Yaman, 2018).Dengesiz ve kararsız ebeveyn tutumu sergileyen ebeveynlerde çocuklarına yönelik tutum ve davranışlar, ebeveynlerin içerisinde bulundukları ruh haline göre değişiklik göstermektedir. Çocuklarına karşı şefkatle yaklaşan ebeveynler, benzer başka bir durumda bu kez agresif bir tutum ve davranış sergileyebilmektedirler (Arabacıoğlu, 2019; Aydoğdu ve Dilekmen, 2016; Kükürtcü, 2011; Uykan ve Akkaynak, 2019). Koruyucu ebeveyn tutumuna sahip ebeveynler, çocuğun her durum ve şartta korunup kollanması gerektiğini düşünmekte; çocukları ilgilendiren ve görüş beyan edebilecekleri konularda dahi en doğrusunu kendilerinin bildiği varsayımıyla onlar yerine karar verebilmektedirler. Her ne kadar bu tutuma sahip ebeveynlerin en önemli motivasyonları çocuklarının iyiliği ve güvenliği olarak ifade edilebilse de; koruyucu tutumun aynı çocukların yetişkin olduklarında kendi kararlarını ve kararlarının sorumluluklarını alabilen bireyler olmalarına engel olabileceğine dikkat çekilmektedir (Alabay, 2017; Arabacıoğlu, 2019; Kükürtcü, 2011; Özgen, 2017; Uykan ve Akkaynak, 2019). Mükemmeliyetçi ebeveynler çocuklarından adeta bir yetişkin gibi davranmalarını beklemekte; çoğu zaman çocuklarının eğilimlerini, istek ve

ihtiyaçlarını göz ardı etmektedirler. Bu tutuma sahip ebeveynler genellikle kendi istek ve beklentilerini çocuğa yansıtmakta; çocuğun potansiyelini ve yeteneklerini aşıan konularda çocuğa sorumluluk yüklemektedirler (Aydoğdu ve Dilekmen, 2016; Uykan ve Akkaynak, 2019). Demokratik ebeveyn tutumuna sahip ebeveynler ise, çocuğun bireyselleşmesini önemseyip; çocuğa sınırlı bir özgürlük alanı tanırlar. ocuğu dış dünyadaki tehlikelere karşı korumakla birlikte, çocuğun kendisini ilgilendiren konularda katılımını (yaşına, gelişimine ve potansiyeline uygun olacak şekilde) desteklerler. Çocuğa ilgi, alaka, şefkat ve sevgi göstermekle beraber, bu tutumlarını her şart ve koşulda sürdürürler. Çocuğa doğru ve yanlışı göstermekle birlikte, çocuğu yetişkinlik hayatına hazırlarlar. Bu bakımdan, çocukların sağlıklı gelişiminde ve ocuk haklarının temininde en doğru ebeveynlik tutumu olarak “demokratik ebeveyn tutumuna” işaret edilmektedir (Alkan, 2017; Aydoğdu ve Dilekmen, 2016; Bilgili, 2020; Demirsu, 2018; İviz ve ztrk Samur, 2016; Karabulut Demir, 2007; Ercan, 2019; Uygun ve Kozikoğlu, 2020; Uykan ve Akkaynak, 2019; Yaman, 2018). İzin verici ebeveyn tutumu, ebeveynlerin çocuklarına hiçbir surette sınır koymadığı, çocuğun davranış ve tutumlarının doğru olup olmadığının kontrol edilmediği, çocuğun yanlışlarına ilişkin dönüt ve uyarılarda bulunulmadığı bir tutuma karşılık gelmektedir. Bu tutuma sahip ebeveynlerin çocukları çoğu zaman anne babasının kendisine karşı; ilgisiz, kayıtsız olduğunu düşünmekte; değersizlik hissi yaşamaktadır (Arabacıoğlu, 2019; Bilgili, 2020; zgen, 2017; Yaman, 2018).

Ebeveynlerin tutumlarına ilişkin yapılan açıklamalarda da görüldüğü üzere, ebeveyn tutumlarının yalnızca çocukların karakterini şekillendirmede değil; ayrıca ebeveynlerin ocuk haklarına yönelik tutum ve davranışlarına etki etme noktasında da rolü bulunmaktadır. Bu bağlamda, diğer tüm ebeveynlik tutumlarının aksine demokratik tutuma sahip ebeveynlerin ocuk haklarını daha çok benimseyip, uyguladıkları ileri sürülmektedir (Alkan, 2017; Aydoğdu ve Dilekmen, 2016; Bilgili, 2020; Demirsu, 2018; İviz ve ztrk Samur, 2016; Karabulut Demir, 2007; Ercan, 2019; Uygun ve Kozikoğlu, 2020; Uykan ve Akkaynak, 2019; Yaman, 2018). Bu noktada, ocuk haklarının temin edilmesi ve iyileştirilmesinde, ailenin ocuk haklarına yönelik bilgisi ve farkındalığı azami önem taşımakta; ailenin sahip olduğu bilinç ve farkındalık düzeyinin de tutumlarına yansıyacağı düşünülebilir. Nitekim alan yazında yürütülen çeşitli araştırmalar sonucunda, ebeveynlerin

çocuk haklarına yönelik bilgi ve farkındalıklarının yeterli seviyede olmadığı anlaşılmaktadır (Dinç, 2015; Ersoy, 2012; Gür, 2019; Kükürtçü, 2011; Tomanovic, 2003; Wadsworth, 1993). Ebeveynlerin çocukların katılım hakkını desteklemeye yönelik eğilimlerinin çocuğun yaşıyla paralel olarak arttığı gözlemlenmektedir (Cherney, 2010; Dağ, 2021; Day vd., 2002; Ergün ve İpek, 2020; Wolfe, 1998). Ayrıca, annelerin babalara oranla çocuk haklarına yönelik tutum puanlarının daha yüksek olduğu; ebeveynlerde gelir ve öğrenim düzeyi arttıkça, çocuk haklarına yönelik demokratik tutum ve uygulamalarında da artış gözlemlendiği ifade edilmektedir (Alabay, 2017; Kesayak ve Karatekin, 2020; Kızılırmak, 2015; Kızılırmak ve Ersoy, 2015; Uygun ve Kozikoğlu, 2020; Yeşilkayalı, 2014). Öte yandan yapılan araştırmalar, çocuk haklarına yönelik eğitim ve seminer programlarından faydalandırılan ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik bilgi ve farkındalıklarının arttığını ortaya koymaktadır (Alabay, 2017; Ayhan, 2021; Gallitto vd., 2021; Washington, 2010). Alan yazında yürütülen araştırmalarda ayrıca, çocuk haklarına yönelik ebeveyn tutumlarının demokratikleşmesi ve ebeveynlerin çocuk haklarını uygulama düzeylerinin iyileştirilmesi için hem çocukların hem de ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik alacakları nitelikli, etkin eğitimlerin hayata geçirilmesinin ve çocuk haklarını içselleştiren kamu politikalarının geliştirilmesinin önemli olduğu vurgulanmaktadır (Washington, 2010). Khoury Kassabri ve Ben Arie (2009), Koran ve Avcı (2017), Turan Şahiner ve Sakarya (2022) tarafından yapılan araştırmalar da göstermektedir ki; çocuklarına karşı demokratik bir tutum içerisinde bulunan ebeveynler otoriter bir tutum içerisinde bulunan ebeveynlere nazaran çocuklarının sahip oldukları haklara ilişkin çok daha duyarlı ve bilgililerdir. Öte yandan, ebeveynlerin ebeveynlik stilleri, sahip oldukları çocuk sayısı, yaşları, öğrenim düzeyleri, sosyoekonomik düzeyleri, meslekleri, yaşadıkları yerler gibi değişkenlerin çocuk haklarına yönelik tutum ve farkındalıkları etkilediği de bilinmektedir (Kesayak, 2018; Yurtsever Kılıçgün, 2009).

2.2.2. Çocuk ve Sosyal Çevre

Bebeğin ailesi ile olan ilişkisini yalnızca anne, baba ya da temel bakıcıdan ibaret görmek mümkün olmayıp; çocuğun gelişiminde yakın çevresinin, yetiştiği kültürün, akranlarının ve hatta içerisinde bulunduğu coğrafyanın etkili olduğunu saptayan çok sayıda çalışma bulunmaktadır (Atak, 2017). Bu bağlamda çevrenin, çocuğun gelişiminde en az mizaç kadar etkili olduğunu söylemek mümkündür (Sarı, 2018). Nitekim suça sürüklenen,

madde bağımlılığı geliştiren, akran zorbalığına ve şiddet davranışlarına başvuran çocuklara ilişkin yapılan araştırmalar da çevre etkisinin önemini ortaya koymaktadır (Çoban, 2012).

Bronfenbrenner’a göre, çocuğu “mikro sistem, mezo sistem, ekzo sistem ve makro sistem” olmak üzere dört çevre şekillendirmektedir (Bronfenbrenner, 1986). Mikro sistem; “aile, arkadaşlar, yakın çevre ve çocuğun eğitim gördüğü kurum gibi en yakın sistemlere ilişkin pozisyonlar, etkinlikler ve kişiler arası ilişkiler” olarak tanımlanmaktadır. Mezo sistem, “ailenin çocuğun akademik, kariyer ve mesleki gelişimine yönelik beklentilerine”; ekzo sistem ise, “kitle iletişim araçları, ebeveynlerin meslek veya işlerini icra ettikleri mekânlar, devlet uygulamaları, bu çevrelerde ortaya çıkan olaylar, alınan kararlar, uyuşmazlıklar ve sosyal politikalara” karşılık gelmektedir. Bunlara karşın, makro sistem de kültüre, toplumun sahip olduğu değerlere, örf ve adetlere, inanç sistemine, hayat tarzına, olanaklara ve kaynaklara tekabül etmektedir (Lindberg Ahioğlu, 2012). Bu sistemler yalnızca çocuğun hayatını doğrudan veya dolaylı olarak etkilemekle kalmayıp; aynı zamanda sistemlerin tek başına ya da sistemler arasındaki çatışmaların etkisiyle sebep oldukları uyuşmazlıkların çocukları sosyal, psikolojik, fiziksel, ekonomik ve işlevsel tehlikelere açık hale getirdiği belirtilmektedir (Danış ve Şahbikan, 2014).

Çocuk haklarına yönelik “hak temelli” bakış açısı, çocuğun demokratik bir ailede ve onu destekleyen bir toplumda saygı görerek, sorumlu ve katılımcı bir role sahip olarak yetişmesini gerektirmektedir. Ayrıca çocuğun sağlık, eğitim, oyun ve eğlence haklarının temin edilerek, çocuk için en uygun gelişme ortamının inşası da hak temelli bakış açısının toplum tarafından içselleştirilmesinde büyük önem taşımaktadır. Nitekim hak temelli bakış açısının, çocuğun duygusal zekâsını, proaktif düşünme becerisini, iletişim becerisini geliştirmeyi; son olarak da çocuğu ayrımcılıktan, yoksulluktan, ihmalden, ebeveyn yoksunluğundan, şiddetten, suç işlemekten ve silahlı çatışmalardan korumayı zorunlu kıldığı ifade edilmektedir (Desai ve Goel, 2018). Diğer yandan, sosyoekonomik durumları çocuklarının bakımına yetmeyen, kısıtlı kaynaklara sahip ebeveynlerin çocuk bakım ürünlerine ucuz ve kolaylıkla erişiminin sağlanması; ebeveynlerin ebeveynlik eğitimleri ve destek gruplarından faydalandırılması; ilişki yürütme ve çatışma çözme becerilerinin geliştirilmesi; toplumsal cinsiyet eşitsizliğine sebep olan kalıpların bertaraf edilmesi; babanın ebeveynlikteki rol ve sorumluluğunun genişletilmesi ve şiddet faillerinin yanı sıra mağdurların da rehabilitasyonunun sağlanması noktasında sivil toplum örgütlerinin ve ilgili diğer kurumların katkısı önemli görünmektedir (Brown, 2001). Türkiye’de yapılan ve

öğretmen adaylarının çocuk haklarına yönelik görüşlerini inceleyen bir araştırmada, öğretmen adaylarının genel itibarıyla çocukları aile içerisinde önemli bir pozisyonda konumlandırmakla birlikte, çocuk haklarına ebeveynlerin yeterli önemi vermediklerini düşündüklerini göstermektedir. Nitekim aynı araştırmada, çocuk haklarına yönelik bilincin ve farkındalığın çocuğun yetiştiği çevreye göre farklılaşabildiğine değinilmektedir (Faiz ve Kamer, 2017). Diğer yandan, çocukların eğitiminde aileden sonra en etkili kurumlardan biri olan okullarda görev yapan öğretmenlerin, ancak kendilerini destekleyen kurumsal mekanizmalar ve imkânlar dâhilinde çocuk haklarının garantörleri olarak görülebileceği ileri sürülmektedir (Etchebehere ve De León, 2020). Bununla birlikte Kiral (2018), çocuk haklarına yönelik bilincin ve farkındalığın tüm toplum nezdinde artırılması amacıyla, tüm kurumların iş birliği içinde çalışmasının zaruri olduğunu belirtmektedir.

Çocukların gelişiminde ailenin ve sosyal çevrenin etkisine değindikten sonra, çocukların sağlıklı gelişimini, refahını, esenliğini, korunmalarını, potansiyellerini azami düzeyde gerçekleştirmelerini temin etmeye yönelik tüm menfaatlerini tanımlamak için kullanılan “çocuk hakları” kavramını ve türlerini ayrıntılı olarak ele almak gerekmektedir. Nitekim ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutum ve davranışlarının değerlendirilmesinde “çocuk hakları”; başvurulacak en kapsamlı, güncel ve evrensel terminolojiye karşılık gelmektedir.

2.3. Çocuk Hakları

Çocuk hakları, dünya üzerindeki tüm çocukların doğuştan sahip olduğu, hukuk sistemi tarafından korunan menfaatlerin evrensel bir karşılığı olarak tanımlanmaktadır (Güçlü, 2016). Nitekim çocukların psikolojik ve fizyolojik gelişimlerini henüz tamamlamadıkları, çevresel etkilere ve dolaylı olarak tehlikelere daha açık oldukları ve bu sebeple de çocuk haklarının yetişkinlerden farklı ele alınmasının gerektiği ifade edilmektedir.

Yolcuoğlu (2009) çocukların iyi bir bakım alması, korunması ve eğitilmesi noktasında sorumluluğun yalnızca aileleri ile sınırlı olmaksızın, tüm topluma ait olduğuna dikkat çekmektedir. Ne var ki bu durum, çocukların toplumu şekillendirecek potansiyel yetişkin adayları olmalarına yönelik çocuğu araçsallaştıran bakış açısının çok ötesinde, çocuğu birey olarak tanımlayan ve çocukların yetişkinlerden farklı ihtiyaçlarının olduğu kabulü ile haklarının da onlara özgü olarak ele alınması gerektiğini benimseyen anlayışa

karşılık gelmektedir.

Çocuk ve çocukluk kavramına yönelik algının tarihsel süreçteki dönüşümü, uluslararası hukuka da yansımıştır (Dağ, 2015). Bu bakımdan, çocuk haklarının gelişimine katkı sağlayan en önemli düzenlemelerden; Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi ve Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi aşağıda ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

2.3.1. Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi

1924 yılında kabul edilerek, Milletler Cemiyetine üye devletlerin imzasına sunulan Cenevre Çocuk Hakları Bildirisi, çocuklara özgü hak kavramının benimsendiği ilk uluslararası mevzuata karşılık gelmektedir. Bu bakımdan, çocukların fizyolojik ve psikolojik gelişimlerini henüz tamamlamadıkları, bu sebeple yetişkinlerden farklı olarak ele alınmalarının zaruri olduğu, diğer yandan çocuk haklarının tesis edilmesi noktasında sorumluluğun tüm topluma ait olduğu fikrinin ilk olarak Cenevre Çocuk Hakları Bildirisi ile tartışıldığından bahsedilmektedir (Dağ vd., 2015). İlk kitlesel savaş olarak tarihe geçen Birinci Dünya Savaşı'nın sebep olduğu yıkımlar, çocukların bilhassa savaş ve afetlerde öncelikli olarak korunması gerektiğine ilişkin anlayışın ortaya çıkmasına sebep olmuştur (Türkyılmaz, 2015). Nitekim bu anlayış doğrultusunda hazırlanan ve toplamda beş maddeden ibaret olan Cenevre Çocuk Hakları Bildirisi de Türkiye tarafından 1928 yılında imzalanmış; ne var ki, İkinci Dünya Savaşı'nın başlaması ile etkililiğini yitirmiştir (Kurt, 2016). Buna karşın, çocukların yetişkinlerden farklı olarak değerlendirilmesi gerektiği ve bu sorumluluğun sadece ailelere değil, devletlere de ait olduğunun kabul edilmesi bağlamında ilk uluslararası mevzuat olma özelliğini halen dahi korumaktadır (Türkyılmaz, 2015). Nitekim Cenevre Çocuk Hakları Bildirisinde ilk madde; çocuğun bedensel ve ruhsal bakımdan doğal biçimde gelişmesine olanak sağlayacak koşullar içinde bulundurulması gerektiğini ifade etmektedir. İkinci madde; acıkan çocuğun beslenmesi, hasta çocuğun tedavi edilmesi, fikren geri kalmış çocuğun eğitilmesi, yoldan çıkmış çocuğun yola getirilmesi, terk edilen çocukların ise korunması gerekliliğinden bahsederek, genel itibarıyla çocuğun bakım ve korunma hakkına vurgu yapmaktadır. Üçüncü madde; herhangi bir felaket anında öncelikle çocuğa yardım yapılması gerektiğini ifade etmektedir. Dördüncü madde; çocuğun hayatını kazanabilecek hale getirilmesi ve her türlü istismara karşı korunması gerektiğini belirtmektedir. Beşinci madde ise çocuğun

yeteneklerini kardeşlerinin hizmetine adayacak bir ruh ve düşünce içinde yetiştirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır (Akyüz, 2019).

2.3.2. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi

1948 yılında Birleşmiş Milletler tarafından yayımlanan “İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi”nde çocukların kendilerine özgü birtakım haklara sahip olduklarının zikredilmesi ile yetinilmiş; 20 Kasım 1959 tarihinde ise, Birleşmiş Milletlerce yasal yaptırım niteliği taşımayan ve 10 maddeden ibaret “Çocuk Hakları Bildirgesi” yayınlanmıştır (Türkyılmaz, 2015).

Bildirgede ilk ilke, çocuklar arasında ayrımcılık yasağına ve dünya üzerindeki her çocuğun eşit olduğuna vurgu yapmaktadır. İkinci ilke, çocukların özel olarak korunmasını ve yüksek yararlarını öncelemek suretiyle kendileri için en uygun ortamda yetişmeleri gerekliliğinden bahsetmektedir. Üçüncü ilke, çocuğun isim ve vatandaşlık hakkına değinmektedir. Dördüncü ilke; çocuk ve annesinin bakımından, korunmasından, çocuğun beslenme, barınma, dinlenme ve oyun hakkından söz etmektedir. Beşinci ilke, engelli çocuğun korunma, tedavi edilme ve eğitim hakkına; altıncı ilke, çocuğun (yüksek yararı aksini gerektirmiyorsa) öncelikli olarak anne ve babası gözetiminde yetişmesine olanak sağlayan politikaların benimsenmesi gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Yedinci ilke, zorunlu ve parasız eğitim hakkına, sekizinci ilke ise, çocuğun her koşulda kurtarma ve koruma olanaklarından ilk olarak yararlanacak grupta bulunduğu değinmektedir. Dokuzuncu ilke; çocuğun her türlü ihmal, kötü muamele, sömürü ve istismardan korunma hakkına, onuncu ilke ise, çocukların evrensel barış ve hoşgörü duygusu eşliğinde yetiştirilmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır (Akyüz, 1980; Dağ vd., 2015). Öte yandan, 1959'da Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda oybirliğiyle kabul edilen Çocuk Hakları Bildirgesinin önsözünde, “çocuğun zihinsel ve fiziksel bakımdan olgunlaşmamış olması nedeniyle özel bakıma ve korunmaya ihtiyaç duyduğu; insanlığın ise çocuğa her şeyin en iyisini vermekle yükümlü olduğu” ifadesine yer verilmektedir. Böylece, çocuğun korunmasının ve üstün yararının gerektirdiği şekilde yetiştirilmesinin insanlığın ortak sorumluluğu olduğuna dikkat çekilmek istenmektedir (Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 1959).

2.3.3. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi

Çocuk haklarını odağına alan daha önceki beyannamelerin ülkeler nezdinde bağlayıcı olmaması sebebiyle, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonu tarafından hazırlanan “Çocuk Hakları Sözleşmesi” (Convention on the Rights of the Child) 20 Kasım 1989 tarihinde Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Devleti ise Sözleşmeye 1990 yılında taraf olmuştur (Örün ve Tatlı, 2012). Elli dört maddeden oluşan sözleşmeye göre, 18 yaşını doldurmamış her birey çocuk olarak tanımlanmakta olup; çocuklara ilişkin kişisel, sosyal, kültürel, siyasal ve ekonomik bağlamda çeşitli hakların açıkça zikredildiği ve tanımlandığı anlaşılmaktadır (Örün ve Tatlı, 2012). Sözleşmede haklar “yaşama”, “korunma”, “gelişme” ve “katılma” olmak üzere dört boyutta ele alınmaktadır (Dağ vd., 2015).

Yaşama hakkı; çocuğun yaşaması için zaruri olan (beslenme, barınma, insanlık onuruna yarıyor asgari yaşam standardı ve sağlık hizmetlerine erişim gibi) ihtiyaçlarını öne çıkarmaktadır. Gelişme hakkı; çocuğun azami potansiyeline ulaşması için gerekli olan eğitim, dinlenme, kültürel faaliyetlerden faydalanma, bilgi ve teknolojiye erişim hakkına ve düşünce özgürlüğüne vurgu yapmaktadır. Korunma hakkı; çocukların her türlü kötü muamele, suiistimal, ihmal ve istismardan korunmasını ve bunlara maruz kaldıkları takdirde ihtiyaç duydukları korunmadan, tedaviden ve rehabilitasyondan faydalanma haklarını öne çıkaran uygulama ve politikaları ele almaktadır. Son olarak katılım hakkı ise; çocukların içerisinde bulundukları topluluk ya da toplumda aktif bir rol alabilmelerine, kendilerini ilgilendiren her konuda fikirlerine başvurulmasına ve kendilerini rahatça ifade edebilmelerine olanak sağlayan koşulların yaratılması gerektiğine dikkat çekmektedir (BMÇHS, 1989).

BMÇHS, yapısal olarak bir önsöz ve devamındaki üç bölümden oluşmakta; Sözleşme önsözünde Birleşmiş Milletlerin ana prensiplerine ve insan haklarına dair sözleşme ve bildirgelerinin bazı özel maddelerine yapılan göndermelere yer verilmektedir (Gür, 2019). Sözleşmenin birinci kısmında 18 yaşından küçüklerin haklarına ve bu hakların korunması için devlete düşen yükümlülöklere yer verilirken; Sözleşmede yer alan 42. madde ve devamına karşılık gelen sonraki bölümde, sözleşmedeki hakların çocuklara ve yetişkinlere öğretilmesi ve yaygınlaştırılması sorumluluğunun devlete ait olduğunun vurgulandığı görölmektedir. Diğer yandan, 43. madde ve sonrası ile Sözleşmeye riayet

edilmesini içeren kurallara yer verilmektedir (Akyüz, 2000).

Bildirgeler bağlayıcı metinler olmamalarına karşın; Çocuk Hakları Sözleşmesi taraf devletleri bağlamaktadır. Nitekim T.C. Anayasası'nın 90. maddesi, temel hak ve özgürlüklere ilişkin uluslararası antlaşmalarla ulusal mevzuatımızın çatışması (diğer bir ifadeyle, aynı konuda farklı düzenlemeler içermeleri) durumunda, milletlerarası antlaşmaların esas alınacağını açıkça hükme bağlamıştır. Bu bakımdan, milletlerarası antlaşmalardan biri olan Çocuk Hakları Sözleşmesi, iç hukuk normumuzun bir parçası olup, bağlayıcı bir niteliğe sahiptir. 10 yıl kadar süren çalışmalar neticesinde hazırlanan Çocuk Hakları Sözleşmesinin çocukların sağlıklı, mutlu, güvenli bir çevrede yetişmeleri amacı doğrultusunda kurumların neler yapması gerektiğini kapsamlı ve ayrıntılı olarak ele alan en önemli uluslararası mevzuat olduğu da ifade edilmektedir (Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği, 2004). Sözleşmenin dünyadaki hemen hemen bütün ülkeler tarafından onaylanması da kayda değer bir gelişme olarak ele alınmaktadır (Hodgkin ve Newell, 2003). Sözleşmeyi 190'a yakın ülkenin kabul ettiği ifade edilmektedir (Çakmak, 2013). Sözleşmeye taraf devletlerin çocukların üstün yararının gözetilmesi, korunması ve en iyi şartlarda yetiştirilmesi konusunda birtakım bağlayıcı yükümlülükler altına girmesi, çocuk haklarının tesisinde küresel ve topyekün bir mücadelenin yürütüldüğünü göstermesi açısından büyük önem taşımaktadır (Hodgkin ve Newell, 2003).

Sözleşme, dört temel ilkeye dayanmaktadır (Kabanov, 2020). Bu ilkeler çocuğun üstün yararının gözetilmesi ilkesi (Madde 3/1), ayrımcılık yapmama ilkesi (Madde 2), çocuğun yaşama ve sağlıklı gelişim hakkının temin edilmesi ilkesi (Madde 6) ve son olarak da çocuğun katılım hakkını sağlama ilkesi (Madde 12) olarak ifade edilebilmektedir (Kabanov, 2020). Sözleşmenin çocuk haklarına yönelik düzenlenmiş en kapsayıcı, ayrıntılı ve taraf devletleri bağlayıcı Sözleşme olmasından öte, Sözleşmede yer alan hakların sadece yetişkinler ve taraf devletler tarafından değil; bizzat çocuklar tarafından da öğrenilmesi ve içselleştirilmesi de önemlidir. Nitekim Sözleşmede yer alan 42. maddede de bilhassa çocukların haklarını öğrenmesi için taraf devletlerin uygun ve etkili araçlara başvurmaya taahhüt ettikleri anlaşılmaktadır (Fairhall ve Woods, 2021).

Sözleşmede yer alan haklar “yaşama”, “korunma”, “gelişme” ve “katılma” olarak dört boyutta sınıflandırıldığından; bu hakların tanım ve kapsamaları aşağıda ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

2.3.3.1. Yaşama Hakkı

Yaşama hakkı; çocuğun fizyolojik ve psikolojik bağlamda iyi olma haline denk gelmekle birlikte, bu hakkın tesis edilmemesi ihtimalinde, diğer hakların da dolaylı olarak ihlal edilmesi riski açığa çıkmaktadır. Yaşama hakkının başlangıcının tespit edilmesi de hukuksal bir zaruret olarak ortaya çıkmaktadır (Tacir, 2013). Embriyo ve ceninlerin hukuki statüsü ile kürtaj hakkı da dâhil olmak üzere bireyin yaşama hakkının ne zaman başladığına ve nasıl sonlandırılması gerektiğine ilişkin tartışmalar devam etmekte olup, güncelliğini korumaktadır. Diğer yandan, çocuğun yaşama hakkının temin edilmesi noktasında sorumluluğun yalnızca ailelere değil, devletlere de ait olduğunun idrak edilmesi önemlidir.

BMÇHS’de çocuğun yaşama hakkı kapsamında, çocuğun üstün yararının aksini gerektirdiği haller haricinde anne-babasından ayrılmama hakkı (Madde 9), aile ve çocuğa bakmakla yükümlü kişilerin sorumlulukları (Madde 18), sağlık hizmetlerine erişim ve sağlığın korunması hakkı (Madde 24) ele alınmaktadır. Sosyal güvenlikten yararlanma hakkı (Madde 26) ve uygun yaşam standartlarına sahip olma hakkı da (Madde 27) çocuğun yaşama hakkına vurgu yapan diğer haklar olarak dikkat çekmektedir (Bülbün Aktı, 2014, 35). Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) de, çocukların yaşama haklarının korunması noktasında devlete düşen sorumluluğun daha ağır olduğunu dahi ileri sürmektedir (Kızılyel, 2014). Bu noktada, yatılı bir okulda okurken, okul dışında tartıştığı grupta yer alan bir başka öğrenci tarafından öldürülen ortaokul öğrencisinin yaşama hakkının ihlaline ilişkin verdiği kararda AİHM, öğrencilerin korunması konusunda idarelerin daha özenli davranması gerektiğine dikkat çekmektedir. Nitekim aynı kararda, öğrencilerin öğrenci olmayanlar tarafından tehdit edildiklerinde okul çıkışlarında gerekli önlemleri almak ve okul bahçesini sürekli denetlemek sorumluluğunun idareye ait olduğu vurgulanmaktadır. Öğrencinin yaşamının korunması adına gerekli olan pozitif yükümlülüğün (özellikle de öğrencinin okuldan temin ettiği bıçak ile ölüm olayına neden olduğu dikkate alındığında) devlet tarafından yerine getirilmediğine mahkemenin kanaat getirdiğini ve Türkiye’yi bu sebeple tazminata mahkûm ettiğini zikretmek gerekmektedir (AİHM-Kayak/Türkiye Kararı, 2012). Yoğun kar yağışı nedeniyle okulların tatil edildiğinden haberi olmayan ve karne aldıktan sonra, okulundan yaklaşık dört km uzaklıktaki evine gitmek için belediye otobüsü bulamayan 7 yaşındaki öğrencinin yolda donarak can vermesi olayına ilişkin yürütülen bir başka idari yargılama da AİHM’ye

taşınmıştır. AİHM tarafından verilen ihlal kararında, ailenin yaptığı başvurunun reddedildiği, aileye tazminat yolunun kapatıldığı ve aradan sekiz yıl geçmesine rağmen ceza davasının halen karara bağlanamamış olduğu değerlendirilmiş, yedi yaşındaki bir çocuğun korunması konusunda devletin ihmalkâr davrandığına kanaat getirilmiştir (AİHM-Kemaloğlu/Türkiye Kararı, 2012). Öte yandan bir toplumda yaşama hakkının ne derece temin edildiğinin tespitinde, bebeğin, beş yaş altındaki çocuğun ve annenin ölüm hızı ile doğumda yaşam beklentisi gibi göstergelerin hayati bir önem taşıdığından şüphe bulunmamaktadır (United Nations Development Programme, 1998). Bu bakımdan; uzun, sağlıklı ve kaliteli yaşam tüm toplumlarda ulaşılmak istenen bir hedefe karşılık gelmekte olup; toplumun sağlık düzeyini, sağlık hizmetlerine, içme suyuna ve kanalizasyona erişebilme, okuryazarlık ve iklim koşulları gibi faktörler etkilemektedir (Günsoy, 2005). Nitekim gelişmekte olan ülkelerde halen dahi günde 5 yaşından küçük 40.000 çocuk hayatını kaybetmekte olup; gelişmiş ülkelerde bu oran %3'den az olmakla birlikte, gelişmiş ülkelerin yoksul kesimlerinde, çevresel bozulma, şiddet, aile yapısının çökmesi ve uyuşturucu kullanımı gibi çeşitli nedenlerle çocuk ölümlerinin günden güne daha da arttığına dikkat çekilmektedir (Altınkaynak vd., 1991). Bunun yanında, savaşların, göçlerin, iklim krizinin, yoksulluğun, çocuk işçiliğinin, çocukların asker olarak kullanılmasının, çocuk fuhşunun ve çocuk yaşta evlendirilmenin çocukların fiziksel ve ruhsal sağlığını olumsuz yönde etkilediği hususu da dikkat çekmektedir. Buna karşın, özellikle çocuğun fiziksel ve ruhsal manada iyi olma haline tekabül eden yaşama hakkının, diğer hakların da temeli olduğunun ve yaşama hakkının tesis edilmemesinin, diğer tüm hakların da dolaylı yoldan kaybı anlamına geleceğinin kabulü gerekmektedir. Gür (2019) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada ebeveynlerin, öğretmenlerin ve okul yöneticilerinin çoğunlukla çocuğun gelişim ve katılım hakkı üzerinde durduğu, yaşama ve korunma hakkına ise çok az değindikleri ve bu haklar ile ilgili yüzeysel bilgiye sahip oldukları tespit edilmektedir. Ne var ki, yaşama ve korunma hakkı olmadan gelişim ve katılım haklarının temin edilmesi mümkün bulunmamaktadır. Bu bakımdan, araştırmaya katılan katılımcıların da gelişim ve katılım hakkından daha çok bahsederken, esasında yaşama ve korunma haklarının da zaten hâlihazırda temin edilmesi gerekliliğini kabul ettikleri varsayılmaktadır. Katılımcıların çocukların yaşama ve korunma hakkına, gelişim ve katılım hakkına nazaran daha az değinmelerinin gerekçesinin altında bu anlayışın yattığı tahmin edilmektedir.

Nitekim anne-babaların çocuk haklarını uygulama düzeylerini tespit etmeyi amaçlayan bir başka araştırmada da, ebeveynlerin çocukların yaşama, korunma ve katılım haklarına ilişkin farkındalıklarının (çocukların gelişim hakkına nazaran) çok daha yüksek seviyede bulunduğu anlaşılmaktadır (Kesayak ve Karatekin, 2020). Yürütülen bir başka çalışmada, incelenen çizgi dizilerde çocuk haklarından en çok yaşama hakkına yer verildiği anlaşılmaktadır (Bülbün Aktı, 2014). Genel olarak ifade etmek gerekirse yaşama hakkı; gelişme, korunma ve katılım haklarının da temeli ya da öncülü olarak görülebilir.

2.3.3.2. Korunma Hakkı

Korunma hakkı; çocuğun istismar, kötü muamele, ihmal ve her türlü suiistimalden korunmasını amaçlayan haklara tekabül eder. Ayrıca korunma hakkı, çocuk askerliğinin, çocuk işçiliğinin, çocuk fuhuşunun, çocuk istismarının, çocuğun erken yaşta evlendirilmesinin ve çocuğun ihmalinin engellenmesine yönelik tüm uygulama ve politikaları da kapsamaktadır. Nitekim BMÇHS’de (2019) ayrımcılık yasağı (Madde 2/30), yasa dışı yollarla ülke dışına çıkarılmaya ve geri döndürülmemeye karşı koruma (Madde 11), her türlü şiddete karşı korunma hakkı (Madde 19) çocuğun korunma hakkı kapsamında ele alınmaktadır. Aile bakımından yoksun çocukların korunması ve evlat edinilmeleri (Madde 20/21), mülteci çocukların korunması (Madde 22), korunma ve bakım altındaki çocuğun takibi (Madde 25), ekonomik sömürüden korunma (Madde 32) madde bağımlılığından korunma (Madde 33) çocuğun korunma hakkına temas eden diğer haklar olarak ifade edilmektedir. Bunlara ek olarak, cinsel sömürüden korunma (Madde 34), çocuk satışı ve kaçakçılığından korunma (Madde 35), diğer tüm sömürü biçimlerinden korunma (Madde 36), işkence ve diğer zalimce, insanlık dışı veya aşağılayıcı muamele ve cezadan korunma hakkı da (Madde 37), çocuğun korunmasına ilişkin diğer haklar olarak değerlendirilebilmektedir (BMÇHS, 2019; Bülbün Aktı, 2014). Savaş ve silahlı çatışmadan korunma (Madde 38), çocuk mağdurların yeniden topluma kazandırılması (Madde 39) ve ceza hukukunda çocuklara yaklaşım (Madde 40) çocuğun korunma hakkı kapsamında ele alınan diğer hükümler olarak dikkat çekmektedir (Bülbün Aktı, 2014).

BMÇHS’de sokakta yaşayan çocuklardan özel olarak bahsedilmediği de anlaşılmaktadır. Küçük ve tanımlanamayan bir grup olarak addedilen sokakta yaşayan

çocukların, esasında sayıca daha fazla olan ve gecekondü bölgelerinde yoksulluk içerisinde hayatını idame ettirmeye çalışan akranlarından daha fazla mali ve politik ilgi çekmesinin engellenmeye çalışıldığı ileri sürülmektedir (Fottrell, 2021).

Her yıl 1.2 milyon çocuğun zorla çalışma yaşamına ve fuhşa sürüklenmekte olduğu; Güney Afrika ülkelerinde 5-14 yaş aralığında bulunan yaklaşık 31 milyon çocuğun kölelik, askerlik, fuhuş, pornografi gibi işlerde çalıştırıldığı; yaklaşık 7 milyon çocuğun ise oldukça tehlikeli ve sağlıksız koşullar altında haftada 43 saatten fazla çalıştırıldığı Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) tarafından bildirilmektedir (Turanlı, 2004). Diğer yandan, dünya genelinde 20-24 yaş arası kadınların %36'sının 18 yaşına ulaşmadan evlendiği ifade edilmektedir (Boran vd., 2015). Buna ek olarak, on sekiz yaşına kadar kız çocukların %12-25'inin, erkek çocukların ise %8-10'unun istismara uğramaktadır (Kara vd., 2013). Üstelik çocukların istismarı, suiistimali ve ihmaliye yönelik saptanan bu oranların ancak kayda geçen vakalardan elde edildiği göz önünde bulundurulduğunda hem ailesi hem de içinde bulunan toplum tarafından korunma hakkı ihlal edilen çocukların sayısının çok daha fazla olduğu düşünülmektedir. Ünal (2008) tarafından yürütölen bir çalışmada, çocuğa yönelik istismar, kötü muamele ve ihmal davranışlarının bazı durumlarda bizzat çocuğun aile üyeleri tarafından gerçekleştirildiği belirtilmektedir. Nitekim Özgentürk (2014) tarafından yürütölen bir araştırmada, çocuk istismarının en çok yakın aile üyeleri, öğretmenler, akrabalar ve yakın çevreden kişiler tarafından gerçekleştirildiği belirtilmektedir. Diğer yandan, anne ve babaların çocukların yetiştirilme sürecinde kasten ya da ihmali olarak çocuğun gelişimine ket vuracak ya da çocuğun gelişimini duraklatacak davranışlar gösterebildikleri; bu davranışların da bazen çocuğa yönelmiş şiddet biçiminde, bazen de çocuğu dikkate almama, çocuğa gerekli özeni göstermeme gibi şekillerde ortaya çıkabildiği ifade edilmektedir.

Çocuğun korunma hakkına ilişkin yükümlölüklerin yalnızca aileye değil, devlete de ait olduğu dikkate alındığında; korunma hakkı, içeriği ve önemine ilişkin toplum nezdinde farkındalık ve bilinci arttırmaya yönelik uygulama ve politikaların gerekliliği ortadadır. Yapılan bir araştırmada, sınıf öğretmeni adaylarının çocuğun korunma hakkına ilişkin farkındalık düzeylerinin yetersiz olduğu ve bu konuya ilişkin eğitim almalarının gerektiği belirtilmektedir (Aksoy ve Çoban Sural, 2018). Benzer şekilde Goldschmidt Gjerløw (2019) de, Norveç'te öğretmen adaylarını yetiştirmek üzere faaliyet gösteren kurumların yetersizliğine dikkat çekmektedir. Bir başka araştırma sonucu, ilköğretimin

tamamında zorunlu sosyal, tarihsel ve kültürel içerikli derslerde en az çocuğun koruma hakkına yer verildiğini (Uluç, 2008) gösterirken; benzer şekilde çizgi dizilerde de çocuk haklarından en az korunma hakkına yer verildiği anlaşılmaktadır (Bülbün Aktı, 2014). Banko Bal ve Güler Yıldız (2021) tarafından okul öncesi eğitimi öğretmenleri ile yürütülen araştırma sonucunda, öğretmenlerin korunma hakkına duyarlı oldukları ancak çocukların gelişme ve katılım haklarına, ayrımcılık yasağına, çocuğun yüksek yararının gözetilmesi ilkesine ilişkin farkındalık düzeylerinin yeterli olmadığı tespit edilmiştir. Sonuç olarak çocuğun korunma hakkının; çocuğun yalnızca savaş, kölelik, fuhuş, istismar, şiddet gibi gözle görülür risklere karşı korunmasını değil; ayrıca ihmali davranışlardan, çocuğun yok sayılmasından ve sağlıklı, mutlu ve güvenli bir çevrede büyümesine engel tüm unsurlardan korunmasını gerektiren bir hak olarak tanımlanmasının daha uygun olduğu anlaşılmaktadır.

2.3.3.3. Gelişme Hakkı

Gelişme hakkı; çocuğun kendini gerçekleştirme ve tam potansiyeline ulaşması bağlamında kültür ve sanat etkinliklerinden, teknolojiden faydalanma hakkına, dinlenme hakkına, eğitim hakkına, din ve vicdan özgürlüğüne, düşünce hürriyetine vurgu yapan bir hak olarak ifade edilebilmektedir. Nitekim BMÇHS'ye (1989) göre gelişim hakkı kapsamında değerlendirilebilecek haklar, ailenin haklarının korunması (Madde 5), nüfusa kayıt, isim ve vatandaşlık, çocuğun ana babasını bilme ve onlar tarafından bakılma hakkının korunması (Madde 7), çocuğun kimliğinin korunması (Madde 8) olarak sınıflandırılabilir. Ailelerin yeniden bir araya gelmesinin kolaylaştırılması (Madde 10), engelliler için özel bakım hakkı (Madde 23) ve nitelikli eğitim hakkı (Madde 28-29), çocuğun gelişim hakkı kapsamında ele alınan diğer haklardır (Bülbün Aktı, 2014). Dinlenme, eğlence ve kültürel etkinliklere katılma ve boş zamanlarını değerlendirme hakkı (Madde 31) ve çocuğun din, vicdan ve düşünce özgürlüğüne atıf yapan BMÇHS'nin 14. maddesi de çocuğun gelişme hakkı kapsamında ele alınmaktadır (Püsküllü, 2020).

Çocuğun kapasite ve yetenekleri doğrultusunda sağlıklı gelişimlerini temin etmek, yalnızca çocuğun ailesinin sorumluluğunda olmayıp; ailenin yetersiz kaldığı ve hatta çocuğun gelişimine kasti ya da ihmali davranışlarla bizzat engel olduğu durumlarda, devletin de sorumluluğunu gerektirmektedir. Diğer bir ifadeyle, devletin çocuğun gelişimi ile sosyal ve ekonomik bağlamda refahını temin edecek uygulama ve politikaları derhâl

hayata geçirmesi elzemdir (Akgül, 2015). Bu bağlamda, çocukların yaş ve seviyelerine uygun içerikte, onların gelişimlerini destekleyen programları; çocukların ihtiyaç ve gelişimlerine uygun çeşitlilikte oyun araçlarıyla donatılmış güvenli ve temiz oyun alanlarını ve çocuklarda özgür ve yaratıcı düşünmeyi geliştirecek eğitimi yaygınlaştırmak devletin sorumluluğundadır (Püsküllü, 2020).

Çocuğun yaşadığı aile ve toplum içerisinde hem fizyolojik hem de psikolojik yönden sağlıklı bir birey olmasında, hiç şüphesiz yetiştirilme tarzının, aldığı eğitimin, içinde bulunduğu kültürün ve sahip olduğu olanakların etkisi büyüktür. Bu açıdan bakıldığında, bir çocuğun yoksun kaldığı eğitimin, yüz yüze geldiği yoksulluğun, içerisinde yetiştiği ailenin sevgisiz veya ilgisiz tutumlarının çocuğun kendini gerçekleştiren, bağımsız ve sağlıklı bir birey olma noktasında çok büyük bir engel teşkil ettiği de tartışmasızdır. Nitekim Turan (2012) tarafından yürütülen çalışmada, sağlıklı bir aile ortamında yetişmeyen, kardeş sayısı fazla olan, eğitim hakkına erişemeyen, aileleri tarafından ekonomik gerekçelerle zorla çalıştırılan çocukların suça daha fazla sürüklendiği sonucuna ulaşılmaktadır. Bu bakımdan çocuğun gelişim hakkının yeterli ve istenilen seviyede korunmamasının, çocuğun bireysel gelişimine olduğu gibi; toplum barışına ve toplumun sağlıklı gelişimine de ket vurduğu ifade edilebilmektedir.

2.3.3.4. Katılım Hakkı

Çocuğun aktif bir vatandaş olabilmesi, toplumsal rolünü edinebilmesi ve kendisini içinde bulunduğu topluluk ya da toplumda ifade edebilmesi noktasında katılım hakkı büyük önem taşımaktadır (Şahin ve Polat, 2012). BMÇHS’de de katılım haklarına ilişkin olarak, çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme ve dinlenilme hakkı (Madde 12), düşüncesini ifade etme hakkı (Madde 13), düşünce, din ve vicdan özgürlüğü (Madde 14) başlıklarına yer verilmektedir (Şahin ve Polat, 2012). Dernek kurma ve barış içinde toplanma hakkı (Madde 15), özel yaşamına saygı hakkı (Madde 16), kitle iletişim araçlarına ve diğer bilgi kaynaklarına erişim hakkı (Madde 17) da çocukların katılım hakkı kapsamında ele alınmaktadır (Bülbün Aktı, 2014). Diğer yandan, çocuğun demokrasi ve insan haklarına saygılı bir eğitimden faydalandırılması da katılım hakkı kapsamında değerlendirilmektedir (Şahin ve Polat, 2012).

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi de çocuğun katılım hakkına ilişkin olarak genel politikaların tespitinde; ailenin, medyanın, eğitim kurumlarının teşvik edilmesi

gerekliliğini ve çevrenin korunması ile kalkınmanın sürdürülebilir hale getirilmesinin önemini ortaya koymaktadır (Erbay, 2013). Nitekim çocukların kendilerini ilgilendiren konularda ileri sürdükleri fikirlerin dikkate alındığı, çocuk ve yetişkinlerin ortak çalıştığı projelerin yaygınlaştırılması bağlamında BMÇHS'nin çocuk haklarına yönelik tüm paradigmaları ve anlayışları dönüştürdüğü ileri sürülmekte; çocuk haklarının temelde ancak yetişkinlerin izin verdiği ve çizdiği sınırlar dâhilinde tartışıldığına, bu sebeple de bilhassa insan hakları eğitiminin büyük önem taşıdığına dikkat çekilmektedir (Chernaya, 2018).

Aile, çocuğun katılım hakkına ilişkin farkındalığını ve bilgisini doğrudan etkilemektedir. Ne var ki, geleneksel bakış açısına göre, çocuk ailenin demokrasi yoksunu üyelerinden biri olarak aileyi ilgilendiren konuda sadece üstüne düşeni yapmakla yükümlü olup; kendisiyle alakalı konularda da son derece sınırlı bir söz hakkına sahiptir (Canbulut, 2014). Çocukları ilgilendiren konularda çocuklar adına ebeveynlerinin karar vermesine dayanak olarak çoğunlukla “çocukların iyi ya da akıllıca seçim yapamaması” gösterilse de yetişkinlerin her hal ve şartta doğru karar verdiğinin varsayılması da yanıltıcı olabilmektedir (Freeman, 2007). Ebeveynlerin çocuk katılımı hakkında görüşlerini odağına yerleştiren bir araştırmada elde edilen bulgulara göre; ebeveynlerin cinsiyetlerine göre çocuk katılımı hakkına yönelik görüşlerinin katılımda manipülasyon ve katılımda paydaş olma boyutlarında kadınlar lehine, medeni duruma göre katılımda manipülasyon boyutunda ve evlilerin lehine, öğrenim düzeylerine göre katılımda manipülasyon boyutunda üniversite mezunlarının lehine, çocuklarının sınıf düzeylerine göre katılımda saygı duyma boyutunda üçüncü sınıf ebeveynlerinin lehine, çocuklarının eğitim aldığı okul türüne göre katılımda saygı duyma boyutunda çocuğu devlet okulunda okuyanların lehine, sosyoekonomik düzeylerine göre katılımda manipülasyon boyutunda sosyoekonomik düzeyi yüksek grubun lehine olduğu, yaşı ise anlamlı bir farklılaşmaya sebep olmadığı vurgulanmaktadır (Coşgun, 2019).

Eğitim kurumlarının, çocuğun katılım hakkına ilişkin farkındalığının ve bilgisinin geliştirilmesinde etkisi de yadsınmamalıdır. Erken çocukluk dönemindeki çocukların katılım hakkına ilişkin olarak hem çocukların hem de öğretmenlerin düşüncelerini tespit etmeyi amaçlayan bir araştırmada, öğretmenlerin çocukların katılım hakkına ilişkin bilgilerinin yeterli olmadığı, katılım hakkını sağlamaya yönelik yaptıkları uygulamalarda katılım hakkını tesis etmelerinin yanında çeşitli ihlallere de sebebiyet verdikleri görülmektedir. Bununla birlikte aynı araştırmada çocukların serbest zaman etkinliklerinin

süresinin artırılmasına, etkinliklere katılımı gönüllülüğün esas alınmasına ve etkinliklerin daha az yapılandırılmasına ilişkin talep ve beklentilerinin bulunduğu yönünde bulgular paylaşılmaktadır (Tozduman vd., 2017). Bir başka araştırmada, Hong-Kong Eğitim Enstitüsünde öğrenim gören öğretmen adaylarının her ne kadar çocuk haklarını desteklediklerini ifade ettikleri anlaşılmakta ise de ebeveynlerin ve okulların çocuklar üzerindeki kontrolünün pekiştigi dikkat çekilmektedir (Lo, 2020). Ayrıca araştırma, haklara karşılık disiplin anlayışının öne çıkarıldığını ve çocuk haklarının desteklendiği yönündeki ifadelerin öğretmen adaylarının davranış ve tutumlarına yeteri kadar yansımadağını ortaya koymaktadır. Aynı araştırmada, Hong-Kong'da hem çocuklara hem de öğretmen adaylarına yönelik zorunlu bir çocuk hakları eğitiminin olmadığına da dikkat çekilmektedir.

36-72 aylık çocuklar için erken çocukluk eğitim programını çocuğun katılım hakkına yer verme durumu açısından inceleyen bir araştırmada ise, Türkiye'de 2013 yılında güncellenmek suretiyle uygulamaya konulan Milli Eğitim Bakanlığı Okul Öncesi Eğitim Programı'nın genel itibarıyla etkili olduğuna ve katılım karşıtı herhangi bir durumun söz konusu olmadığına da dikkat çekilmektedir (Gürkan ve Koran, 2014). Öte yandan, erken çocukluk eğitim kurumuna devam eden çocukların serbest oyunlarda daha aktif ve etkin olduklarının; çocuğun eğitim sürecine katılımını teşvik etmek noktasında ise öğretmenlerin bilgi ve farkındalıklarının artırılmasının faydalı olduğunun değerlendirildiği anlaşılmaktadır (Coelho vd., 2019).

Okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin çocukların katılım haklarına ilişkin tutum ve uygulama düzeylerini odağına yerleştiren bir araştırma; bazı öğretmenlerin çocuk odaklı düşündükleri, demokratik davranışlar sergiledikleri ve çocukların istek ve görüşlerini göz önünde bulundurdıklarını, bununla birlikte ağırlıklı olarak öğretmenlerin çocukların katılım gereksinimleri açısından olumsuz davranışlar sergilediklerini ortaya koymaktadır (Koran ve Avcı, 2017). Çocukların katılım hakkını teorik olarak tanımlamaktan ziyade uygulamayı örneklemeyi amaçlayan bir başka araştırmada ise, öğretmenlerin çocukların etkinliklere dâhil edilmesi noktasında yalnızca onları etkinliklere davet etmeyle yetinmemeleri gerektiği; çocuğun görüşüne saygı duyulan ortamların oluşturulmasının ve çocukların tam katılımını amaçlayan etkinliklerin gerçekleştirilmesinin zaruri olduğu ileri sürülmektedir (Church ve Bateman, 2019). Diğer yandan, Covid-19 pandemisi koşulları göz önünde bulundurulduğunda, bilhassa küresel salgının yayılmasını engellemek amacıyla

getirilen sosyal mesafe kısıtlamaları, sokağa çıkma yasakları ve okulların kapatılması gibi tedbirlerin kararlaştırılmasında hükümetlerin çocukların görüş ve düşüncelerinden faydalanmadıkları ileri sürülmektedir. Bu bağlamda, katılım haklarının mevcudiyeti kabul edilmekle birlikte, çocukların sesinin siyasi mekanizmalar nezdinde de duyulmadığı anlaşılmaktadır (Mallon ve Martinez Sainz, 2021).

Çocuğun katılım hakkına ilişkin farkındalığın artırılması noktasında aile, okul ve sivil toplum örgütleri gibi geleneksel kurumların yanında günümüzde kitle iletişim araçlarından ve sosyal medya uygulamalarından da hiç şüphesiz faydalanılması gerekmektedir. Diğer yandan, çocuğun katılım hakkını içselleştirmesi, çocuğun kendini ilgilendiren konularda fikirlerinin dikkate alınması ve çocuğun toplum içerisinde “kendine özgü ihtiyaçları bulunan bir birey” olarak kabulü bağlamında değil; ayrıca toplumlarda demokrasi anlayışının yerleşmesi noktasında da büyük önem taşımaktadır. Nitekim katılım haklarına ilişkin farkındalığı yüksek olan çocuklar, yetişkin olduklarında da fikir ve düşüncelerini özgürce ifade edebilecekleri ortamları talep etmekten; talepleri karşılanmadığı noktada da haklarını tesis eden ve koruyan ulusal ve uluslararası mekanizmalara başvurmadan çekinmeyeceklerdir.

Her ne kadar BMÇHS kapsamında çocuk hakları yaşama, korunma, gelişme ve katılım hakları olmak üzere dört boyutta ele alınmışsa da çocuk haklarının sınıflandırılmasında felsefi ve hukuksal olmak üzere iki temel yaklaşımın varlığından bahsedilmektedir. Felsefi yaklaşıma göre çocuk hakları; refah hakları, korumacı haklar, yetişkin hakları ve ana-baya karşı haklar olarak tanımlanmaktadır (Ballar, 1998). Çocuk haklarının Medeni Hukuk ve Anayasa Hukuku nezdinde ise; kişisel (medeni) haklar, ekonomik ve sosyal haklar, katılma hakları olarak sınıflandırıldığından bahsedilmektedir (Uğurlu ve Gülsen, 2014). Sonuç olarak; çocuk haklarının tanımlanması, kapsamının belirlenmesi ve kategorize edilmesinde BMÇHS dışında da çeşitli yaklaşımlardan faydalanıldığı anlaşılmaktadır. Ayrıca çocuk haklarının kapsamının yeni bilimsel ve teknolojik gelişmeler ışığında ve yine çağın ihtiyaç ve gerekliliklerine uygun olarak güncellenebileceği de tahmin edilmektedir.

2.4. İlgili Araştırmalar

Bu bölümde, ilgili alan yazında ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları ile çocuk haklarını uygulama düzeylerine yönelik hem Türkiye’de hem de diğer ülkelerde yürütülen araştırmalara yer verilmiştir.

İlgili araştırmalar; araştırmanın amacı, çalışma grubu, bulgu ve sonuçlarına ilişkin içeriklerle paylaşılmaktadır. Bu kapsamda araştırma konusuyla ilgili olarak alan yazında 2’si doktora tezi, 2’si uzmanlık tezi, 19’u yüksek lisans tezi ve 27’si makale toplam 50 araştırma sunulmuştur. Bununla birlikte, bazı araştırmalarda çalışma ya da örneklem grubuna ilişkin bilgilere rastlanılmamıştır.

2.4.1. Türkiye’de Yürütülen Araştırmalar

Çelik (2022) tarafından yürütülen araştırmada, ebeveynlerin çocuklarıyla olan cinsel iletişim dili ve kendi ebeveynlerinde algıladıkları cinsel iletişim dilinin belirlenmesi ve karşılaştırılması amaçlanmıştır. 0-15 yaş aralığında kız çocuğu bulunan 273 annenin yer aldığı araştırma sonucunda; annelerin çocuklarıyla olan cinsel iletişim dilinde, kendi annelerinde algıladıkları cinsel iletişim diline nispeten pozitif yönde artış olduğu; böylelikle nesilden nesle annelerin kız çocuklarıyla cinsellikle ilgili konularda kurdukları iletişimin çok daha sağlıklı ve olumlu bir aşama kaydedildiği belirtilmiştir.

Deligöz (2022) tarafından ebeveynlerin problemleri internet kullanım düzeyi ile çocuk istismarı potansiyeli arasındaki ilişkinin tespit edilmesi ve bu ilişkiyi yordayan değişkenlerin incelenmesi amacıyla yürütülen çalışmaya, 1-6 yaş aralığında çocuğu bulunan 320 ebeveyn dâhil edilmiştir. Araştırma neticesinde; meslek, eğitim durumu, internet kullanım sıklığı ve sosyal destek düzeyinin çocuk istismarı potansiyeli üzerinde etkisinin bulunduğu belirlenmiştir.

Erkan (2022) tarafından yürütülen çalışmada 0-18 yaş arası çocuğu bulunan ebeveynlerin HPV aşılara ilişkin bilgi, tutum ve farkındalıkları belirlenmek amaçlanmış ve araştırmaya 390 ebeveyn dâhil edilmiştir. Araştırmada; ebeveynlerin HPV aşısı ve enfeksiyonu hakkında yeterli derecede bilgi ve farkındalığının bulunmadığı, çocuklarına aşı yaptırmada konusunda yarıdan fazla oranda ebeveynin bilgisizlik kaynaklı çekincelerinin ve olumsuz düşüncelerinin olduğu, HPV aşısı ve

enfeksiyonuna ilişkin bilgi veren medya kuruluşlarının güvenilirliğinden şüphe duyulduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Kılıç (2022) tarafından, 2-6 yaş aralığında çocuğu bulunan ebeveynlerin çocukluk çağı travmalarıyla çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yürütülen çalışmada 292 anne ve 120 baba yer almıştır. Araştırma sonucunda, ebeveynlerin kendi çocukluk çağı travmaları ile çocuk yetiştirme tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde ilişki saptanmıştır. Araştırmada ebeveynlik rolü, öğrenim seviyesi, sosyoekonomik durum, çocuklukta aile içi şiddete tanıklık etme, algılanan anne tutumu, algılanan baba tutumu, psikolojik rahatsızlığa sahip olma, çocuklukta evde alkol bağımlısı bir aile üyesi olması ile çocuk yetiştirme tutumları arasında istatistiki olarak anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Buna karşın, yetişilen ailenin yapısı, anne ve babanın beraberlik durumu, çocukluğun geçtiği yer, psikolojik rahatsızlığı bulunan ebeveyne sahip olma, kronik rahatsızlıktan mustarip olma ve çocuklukta önemli bir yaşam olayına tanıklık etme ile çocuk yetiştirme tutumları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir.

Sağbaş (2022) tarafından yürütülen bir araştırmada, ilkökul öğrencilerinin YouTube’u eğitsel amaçlı kullanım durumları ve internet bağımlılık seviyelerini ebeveynler nazarında belirlemek ve bu durumlar ile ebeveynlerin demografik özellikleri arasındaki ilişkileri ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırmaya, çocukları resmi devlet okullarında öğrenim gören ilkökul çocuklarının 130 ebeveyni dâhil edilmiştir. Araştırma sonucunda, çocukların YouTube’u eğitim amaçlı kullanma oranlarının düşük olduğu, çocukların %10’unun internet bağımlısı olduğu ve %23’ünün de sınırlı internet bağımlılığı belirtileri gösterdiği belirlenmiştir. Çocukların internet bağımlılık seviyelerinde aile durumu ve babanın öğrenim düzeyi değişkenlerine göre anlamlı farklılıklar saptandığı ve son olarak Youtube’u eğitim amaçlı kullanma ve internet bağımlılık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığı değerlendirilmiştir.

Turan Şahiner ve Sakarya (2022) tarafından yürütülen araştırmada, çocuğu ortaokula devam eden ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik davranış ve tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi ve etkili olabilecek faktörlerin tespit edilmesi hedeflenmiştir. 484 ebeveynin yer aldığı araştırma sonucunda; ebeveynlerin çocuk

haklarına yönelik davranışlarının, çocuğun cinsiyeti, doğum sırası ve öğrenim düzeyi değişkenlerine göre farklılaştığı anlaşılmıştır. Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumlarının ise, çocuk sayısı, öğrenim ve gelir düzeyi, ebeveynin çalışma durumu değişkenlerinden etkilendiği belirlenmiştir. Son olarak aynı çalışma ile ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları ile çocuk haklarını uygulama düzeyleri arasında ilişki tespit edilmiştir.

Utuş (2022) tarafından yürütülen araştırmada, 3-7 yaş aralığındaki çocukların ebeveynlerinin dijital oyun rehberlik stratejilerinin belirlenmesi ve dijital oyunların erken çocukluk dönemindeki çocuklara etkisinin saptanması amaçlanmıştır. Araştırma sonucunda; aktif ve teknik ebeveyn rehberlik stratejisi güden ebeveynler ile çocuğun dijital dünyayı öğrenmesine, keşfetmesine ve eğlenmesine katkı sağlandığı ortaya konmaktadır. Buna karşın, serbest ebeveyn rehberlik stratejisi güden ebeveynlerin çocuklarının ise dijital oyunlarla çok daha fazla zaman geçirdiği ve serbest ebeveyn rehberlik stratejisi güden ebeveynlerin dijital oyunları çocuğu oyalama, çocuğa yemek yedirme aracı ve ödül olarak kullandıkları anlaşılmaktadır.

Yıldız (2022) tarafından yürütülen araştırmada, çocuk ve adolesan hastaların ebeveynlerinin çocuk istismarı ve ihmaline yönelik bilgi, farkındalık, tutum ve deneyimlerinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır; araştırmaya 0-18 yaş aralığında (herhangi bir özel bakıma gereksinim duymayan) 390 çocuk ve ebeveyni dâhil edilmiştir. Araştırma neticesinde; ebeveynlerin çocuk istismarı ve ihmali farkındalıklarının orta seviyede olduğu, babaların genel olarak farkındalıklarının annelere nazaran daha yüksek seviyede olduğu, ebeveyn yaşı ve sahip olunan çocuk sayısı arttıkça ebeveynlerin duygusal istismar farkındalığının arttığı görülmüştür. Diğer yandan, erkek çocuğu olan ebeveynlerin, kız çocuğu olanlara oranla cinsel istismar farkındalığına daha fazla sahip oldukları da bulgular arasındadır. İlköğretim ve ortaöğretim mezunu ebeveynlerin, lisans ve lisansüstü mezunu olan ebeveynlere göre duygusal istismar bağlamında sahip oldukları farkındalığın daha fazla olduğu; çalışmayan veya serbest meslek sahibi olan anneler ile işçi veya serbest meslek sahibi olan babaların duygusal istismar farkındalıklarının, kamu çalışanlarına göre daha fazla olduğu saptanmıştır. Son olarak, sosyoekonomik düzeyi çok düşük olan ebeveynlerin duygusal istismar farkındalığının, daha yüksek gelir seviyesindeki ebeveynlere göre fazla olduğu da ortaya konmuştur.

Yılmaz (2022) tarafından yürütülen araştırmada, ebeveynlerin çocuklarının yer aldığı içerikleri dijital ortamda paylaşması olarak da adlandırılan “sharenting” davranışlarının, çocukların Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 25 sayılı Yorum Kararı tarafından vurgulanan haklarının ihlal edilip edilmediğini saptamayı amaçlamaktadır. Araştırmanın çalışma grubunu, erken çocukluk dönemindeki çocukları adına sosyal medya hesaplarını yöneten, herkese açık, altı adet Instagram kullanıcı hesabı oluşturmaktadır. Araştırma neticesinde, hem Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ile temin edilen hakların ebeveynler tarafından ihlal edildiği sonucuna varılmış; hem de çocukların yer aldığı içeriklerin %45’inde ebeveynlerin ekonomik fayda sağlayarak çocuklarını ekonomik yönden de istismar ettikleri ortaya konulmuştur.

Ayhan (2021) tarafından okul öncesi eğitime devam eden çocukların ebeveynlerle yürütülen deneysel araştırma neticesinde; çocuk hakları programına katılan deney grubundaki ebeveynlerin çocuk hakları tutum puanlarında anlamlı değişikliklerin saptandığı, kontrol grubundaki ebeveynlerin tutum puanlarında ise herhangi bir değişikliği gözlemlenmediği sonucuna ulaşılmıştır.

Dağ (2021) tarafından, erken çocukluk ve ilkökul eğitime devam eden çocukların ebeveynlerinin yer aldığı araştırmada, ilkökul eğitime devam eden çocukların ebeveynlerinin çocuk hakları tutum puanlarının çeşitli boyutlarda, okul öncesi eğitime devam eden çocukların ebeveynlerin puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu saptanmıştır. Diğer yandan, erkek çocuğu bulunan ebeveynlerin “kendi kendine karar verme” değerlerinin, kız çocuğu bulunan ebeveynlere oranla daha yüksek olduğu da bulgular arasındadır.

Kesayak ve Karatekin (2020), ilkökul ve ortaokul öğrencilerinin ebeveynleri ile yürüttükleri araştırmada; ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik farkındalıklarının korunma, yaşama ve katılım hakkı boyutunda çok yüksek olduğunu, gelişim hakkı boyutunda ise orta seviyeye karşılık geldiğini ortaya koymuşlardır. Öte yandan toplam puanlar göz önünde bulundurulduğunda, ailelerin çocuk haklarını uygulama düzeylerinin yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Ne var ki, annelerin babalara oranla çocuk haklarını aile içinde daha çok uyguladıkları, ailelerin çocuk haklarını uygulama düzeylerinin çocuğun cinsiyetinden etkilenmediği ve ailenin sahip olduğu çocuk sayısının artmasıyla ebeveynlerin çocuk haklarını uygulama düzeylerinde düşüş tespit edildiği de belirlenmiştir. Öğrenim ve gelir

düzeyi arttıkça ebeveynlerin çocuk haklarını uygulama düzeyinde de artış gözlemlendiği ve televizyon izleme sürelerinin artmasıyla ebeveynlerin çocuk haklarını uygulama düzeylerinde düşüş tespit edildiği de bu araştırmanın bulguları arasındadır. Araştırmada, ebeveynlerin çocuk haklarını uygulama düzeyleri üzerinde etkili olan en önemli üç faktörün sırasıyla eğitim, düşünce özgürlüğü ve oyun olduğu yönünde bulgulara da yer verilmektedir.

Bulut (2020) tarafından yürütülen araştırmada okul öncesi eğitimi öğretmenleri, okul öncesi eğitimi öğretmen adayları (lisans öğrencileri) ve çocukları erken çocukluk eğitim kurumuna devam eden velilerin çocuk haklarına yönelik tutumları incelenmiştir. Araştırma neticesinde, okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin, öğretmen adaylarının, velilerin cinsiyetlerinin çocuk haklarına yönelik tutumları üzerinde belirleyici olmadığı, bununla birlikte öğretmen adaylarının tutumlarının velilere göre daha olumlu olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Ergün ve İpek'in (2020) çalışmalarında, 0-6 yaş aralığındaki (erken çocukluk dönemindeki) çocukların ebeveynleri yer almıştır. Elde edilen bulgulara göre, ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik farkındalıkları yüksektir. Ebeveynlerin en çok bildikleri haklar yaşama, korunma ve eğitim hakkı iken, en az bildikleri hak barınma hakkıdır. Ebeveynlerin bir kısmının çocuklarına haklarını içselleştirmelerinde rol model olamadıkları, bu bağlamda hakları anlatarak öğretmeyi tercih ettikleri; nihayetinde de en büyük sorunun çocukların yaşlarının küçüklüğünden kaynaklandığını ifade ettikleri belirlenmiştir.

Uygun ve Kozikoğlu (2020) tarafından erken çocukluk eğitim kurumlarına devam eden çocukların ebeveynleri ile yürütülen çalışmadan elde edilen bulgular; ebeveynlerin en fazla demokratik ve aşırı koruyucu tutumu benimsediklerini, ebeveynlerin öğrenim ve gelir düzeyi yükseldikçe demokratik tutumun arttığını ve çocuk sayısı arttıkça demokratik tutumun azaldığını göstermiştir.

Göksular (2019) tarafından yürütülen çalışmada; (0-17 yaş aralığındaki) çocuğu hastanede yatılı olarak tedavi gören ebeveynlerin, çocuklarının sağlık hakkına ilişkin tutumlarına etki eden değişkenlerin saptanması amaçlanmıştır. Araştırma neticesinde ailelerin, çocuklarının kendi sağlık durumları hakkında bilgi sahibi olmaları gerektiği yönünde görüş beyan ettikleri; ne var ki, sağlıkla ilgili bir karar alınması gerektiği takdirde bu kararın ebeveynler tarafından alınmasının daha doğru olduğunu düşündükleri tespit edilmiştir.

Arslan (2019) tarafından resmi ve özel ortaokullara devam eden çocukların ebeveynleri ile yürütülen araştırma sonucunda, ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutum puanlarının yüksek olduğu anlaşılmış; çocukların sağlıklı gelişiminden aile ve devletin birlikte sorumluluğu olduğu ve çocuğun kendi kararını verebilen, bağımsız bir birey olarak yetişmesinin önemli olduğu yönünde ebeveynlerin birbirleriyle paralel düşünceler taşıdıkları görülmüştür.

Taşkın'ın (2019) çalışmasında, ortaokul öğrencileri ve ebeveynleri yer almıştır. Bu araştırma neticesinde ise, ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları ile çocukların çocuk haklarına yönelik farkındalık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki saptanmamış ve bu iki değişken arasında neden-sonuç ilişkisi kurulamamıştır.

Kurtdede ve diğerleri (2019) tarafından çocukları ilkökul öğrenimine devam eden ebeveynler ile yürütülen ve ebeveynlerin “çocuk hakları” kavramına yönelik algılarını metaforlarla tespit etmeyi amaçlayan çalışma sonucunda, ebeveynler tarafından toplamda 209 metafor geliştirilmiş ve çocuk haklarının ebeveynler tarafından korunması, taviz verilmemesi gereken, önemli ve gerekli bir olgu olarak kabul edildiği saptanmıştır. Öte yandan, geliştirilen metaforlar Çocuk Hakları Sözleşmesinde yer alan maddelerden hareketle tema ve içeriklerine göre “yaşama hakkı”, “korunma hakkı”, “gelişme hakkı”, “katılım hakkı” ve “hakların uygulanması” olmak üzere beş kategoride toplanmıştır. Ebeveynler en fazla “hakların uygulanması” kategorisinde, en az ise “katılım hakkı” kategorisinde metafor geliştirmişlerdir.

Gür (2019) tez çalışmasını bağımsız anaokullarında görev yapan okul öncesi eğitimi yöneticileri, okul öncesi eğitimi öğretmenleri ve bu kurumlarda çocuğu eğitim gören ebeveynlerden oluşan bir çalışma grubuyla yürütmüştür. Araştırma sonucunda; ebeveynlerin çoğunlukla çocuğu aile ile ilişkili olarak tanımladıkları ve özgürlükle bağdaştırdıkları, çocuğun gelişim ve katılım haklarını vurguladıkları; buna karşın çocuğun yaşama ve korunma hakkına çok az değindikleri belirlenmiştir.

Alabay (2017) tarafından, çocuğu 48-72 aylık olan ebeveynler ile yürütülen araştırma neticesinde, çalışmayan ebeveynlerin, çalışan ebeveynlere oranla daha koruyucu bir tutum içinde olduğu; ebeveynlerin çocuk gelişimi ile ilgili seminare katılma durumlarının otoriter ve aşırı koruyucu tutum puan ortalamalarını düşürdüğü ve ebeveynlerin kız çocuklarına oranla erkek çocuklarına daha otoriter bir tutum sergilediği saptanmaktadır. Diğer yandan, ebeveynlerin yaşlarının artmasıyla demokratik tutum

sergileme eğilimlerinin de arttığı, sahip olunan çocuk sayısının artmasıyla demokratik tutumun azaldığı ortaya konmaktadır. Ayrıca ebeveynin öğrenim düzeyi arttıkça çocuğa yönelik daha az koruyucu bir tutum sergilendiği ve gelir düzeyinin artmasıyla ebeveynlerin daha demokratik bir tutum takındıkları yönünde bulgular da paylaşılmaktadır.

Avcı ve Akar Gençler'in (2017) 5-9 yaş aralığında çocukları bulunan ebeveynler ile yürüttükleri araştırmadan elde ettikleri bulgulara göre, ebeveynlerin oyun, oyun materyali, yeri ve süresi, boş zaman değerlendirme, spor ve kurs gibi etkinlikler bağlamında çocuğun katılımını önemsedikleri; temel ihtiyaçlar bağlamında ve ev içi yaşamda ise çocuğun katılımını nispeten daha az destekleyen görüşlere sahip oldukları saptanmaktadır.

Yeşilkayalı ve Demirtaş (2016), çalışma grubunu alt, orta ve üst sosyoekonomik düzeyleri temsil eden devlet ilköğretim okulu ile özel ilköğretim okulu öğrencilerinin ebeveynlerinin oluşturduğu araştırmasında; ebeveynlerin medeni durumlarının, aylık gelir düzeylerinin ve çocuk sayılarının çocuk haklarına yönelik tutumlarına etki etmediği bulgusuna ulaşmıştır. Veri toplama aracı olarak kullanılan Çocuk Haklarına Yönelik Ebeveyn Tutum Ölçeğinin 'Devlet Güvencesi ve Desteği' alt boyutunda erkek çocukların ebeveynleri ile orta sosyoekonomik düzeydeki okul ebeveynleri lehine; 'Kendi Kendine Karar Verme Tutumu' boyutunda tutum puanlarında ise üst sosyoekonomik düzeydeki okul ebeveynleri lehine farklılaşma tespit edilmiştir. Devlet ve özel okul ebeveynlerinin çocuk hakları tutumlarının ayrı ayrı karşılaştırılmasında, üst sosyoekonomik düzeydeki devlet okulları ebeveynleri ile özel okul ebeveynleri arasında herhangi bir farklılık saptanmamıştır. Özel okul ebeveynlerinin 'Kendi Kendine Karar Verme Tutumu' boyutundan elde edilen tutum puanları, alt ve orta sosyoekonomik devlet okulu ebeveynlerinin tutum puanlarına göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur.

Akgül (2015) tarafından yürütülen araştırmada, ilkokul 1., 2., 3. ve 4. sınıfta eğitim gören çocukların velileri yer almıştır. Araştırma neticesinde elde edilen bulgular; köyde ikamet eden velilerin şehirde ikamet edenlere, ilkokul mezunu olanların diğer öğrenim düzeyindekilere, üç ve daha fazla çocuğu olanların 1-2 çocuğa sahip olanlara göre çocuk hakları konusunda daha bilinçli olduklarını ortaya koymaktadır.

Kızıllırmak ve Ersoy (2015) ilkokul birinci sınıfa devam eden çocukların annelerinden elde edilen verilerin analizi sonucunda, annelerin çocuk haklarına yönelik tutumlarının yüksek düzeyde olduğunu belirlemişlerdir. Diğer yandan, annelerin Çocuk

Haklarına Yönelik Ebeveyn Tutum Ölçeğinden aldıkları puanlar göz önünde bulundurulduğunda; kendilerini orta üstü gelirli olarak tanımlayan annelerin, diğer gelir düzeylerindeki annelere göre en olumlu tutuma sahip oldukları anlaşılmaktadır. Anneler arasında öğrenim düzeyinin yükselmesiyle çocuk haklarına yönelik tutumların da olumlu seviyede seyrettiği, şehirde büyüyen annelerin çocuk haklarına yönelik bilinç ve farkındalığının, köy ve kırsal kesimde büyüyen annelere oranla daha fazla olduğu görülmüştür. Buna karşın aynı araştırmada, annelerin çocuk haklarına yönelik tutumlarının gelir düzeylerine, medeni hallerine, sahip oldukları çocukların sayısına ve cinsiyetine göre değişmediği belirtilmektedir.

Dinç (2015) tarafından yürütülen araştırmada bağımsız anaokullarında eğitim gören çocukların ebeveynleri yer almıştır. Araştırma sonucunda; ebeveynlerin çocukların görüşlerini ifade etme, seçme ve karar verme, kendine ve başkalarına zarar vermediği sürece istediklerini yapabilme haklarından söz ettikleri ancak çocuk hakları konusunu yeterince bilmedikleri ve bilinçlendirilmeye ihtiyaç duydukları belirlenmiştir. Ebeveynlerin, evde çocuk hakları eğitimine yönelik olarak gerçekleştirilen uygulamalarda, çocuklarla konuşma ve örnekler vererek anlatma, aile ortamında yaparak yaşayarak öğrenme ve model olma yaklaşımlarını kullandıkları tespit edilmiştir.

Kızılırmak (2015) ilkokula devam eden çocukların anneleri ile yürüttüğü tez çalışmasının sonucunda, annelerin anne-babalık bilgilerinin orta seviyede olduğunu, annenin yaşı arttıkça anne-babalık bilgisinin de arttığını ve çalışan annelerin anne-babalık bilgisinin daha fazla olduğunu tespit etmiştir. Araştırmacı, sahip olduğu çocuk sayısı arttıkça annelerin anne-babalık bilgisinin azaldığını, şehir merkezinde büyüyen annelerin, kasaba ve köyde büyüyenlere nazaran anne-babalık bilgisinin daha fazla olduğunu, gelir seviyesinin artmasıyla annelerin sahip olduğu anne-babalık bilgisinde arttığını tespit etmiştir. Diğer yandan, annelerin çocuk haklarına yönelik tutumlarının yüksek seviyede olduğu, anne-babalık bilgisi puanlarının artmasıyla çocuk haklarına yönelik tutum puanlarının da (düşük seviyede de olsa) arttığı da raporlanmıştır. Annelerin Çocuk Haklarına Yönelik Ebeveyn Tutum Ölçeğinden aldıkları toplam puanların, “Devlet Güvencesi ve Desteği” ile “Bakım ve Koruma Tutumu” boyutlarındaki çocuk haklarına yönelik tutumlarının belirlenmesinde önemli bir yordayıcı olduğu anlaşılmaktadır.

Yeşilkayalı (2014) tarafından yürütülen çalışmada veriler, ilkokul 7. sınıfta öğrenim gören öğrenciler ve ebeveynlerinden toplanmıştır. Araştırma neticesinde, ailedeki çocuk

sayısının ve ebeveynlerin öğrenim düzeyinin artmasıyla, çocukların bakımı ve korunma haklarına ilişkin ebeveyn puanlarının da paralel olarak arttığı saptanmış; öğrenim düzeyi yüksek babaların, çocuklarının kendi kendine karar verme haklarına ilişkin tutum puanlarının daha yüksek bulunduğu ortaya konmuştur. Öte yandan, çocukların ahlaki olgunluğunu ölçmek amacıyla hazırlanan “Ahlaki Olgunluk Ölçeği” içerisinde yer alan sevgi olgusuna çocuğun atfettiği değer ile ailelerin çocuk haklarına yönelik tutum puanları arasında pozitif bir ilişki bulunduğu da araştırmanın bir diğer bulgusu olarak raporlanmıştır.

Ersoy (2012) tarafından yürütülen çalışmada, ilkokul 1. sınıftan 8. sınıfa kadar her sınıf düzeyinden ve branştan öğretmenin ve çocuğu ilkokul 1. sınıf ile 8. sınıf aralığında öğrenim gören ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik düşünceleri ele alınmış; araştırma neticesinde, ebeveynlerin ve öğretmenlerin çocuk hakları konusunda yeterli seviyede bilgi sahibi olmadıkları, çocuk haklarını okulda ve evde uygulama noktasında birtakım zorluklarla yüz yüze geldikleri belirlenmiştir.

Kükürtcü (2011) tarafından yürütülen araştırmanın çalışma grubunu, 5-6 yaş aralığındaki çocuklar, ebeveynleri ve okul öncesi eğitimi öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırma, ebeveynlerin ve öğretmenlerin çocukların eğitiminde çocuk haklarını gözetmeyen disiplin yöntemlerine başvurdıklarını ortaya koymaktadır.

Washington (2010) tarafından yürütülen yüksek lisans tez araştırmasında çalışma grubu, 5-6 yaş aralığındaki çocuklar ve bu çocukların ebeveynleri olarak belirlenmiştir. Netice itibarıyla da dört ay süresince uygulanan “Aile Katılımlı Çocuk Hakları Eğitimi Programı” ile hem ebeveynlerin hem de çocukların çocuk haklarına yönelik farkındalıklarının arttığı; bu bağlamda, çocuk hakları eğitiminin hayati bir önem taşıdığı vurgulanmaktadır.

Çakıcı (2002) tarafından yürütülen çalışmada ise, çalışma grubunu lise ikinci sınıf öğrencileri oluşturmakta olup; araştırma neticesinde, aile içi fiziksel istismara uğrayan öğrencilerin olay ve durumlara ilişkin sinirlilik eğilimlerinin daha yüksek düzeyde seyrettiği ve bu öğrencilerin öfke kontrolünde, diğer öğrencilere nazaran daha çok zorlandıkları yönünde bulgular paylaşılmaktadır.

2.4.2. Diğer Ülkelerde Yürütülen Araştırmalar

Balakrishna ve Joseph (2022) tarafından yürütülen deneysel çalışmada, ebeveynlere yönelik uygulanan eğitim programlarının çocukların cinsel yönden

istismarına ilişkin ebeveyn bilgi ve farkındalık düzeylerine etkisi incelenmiştir. Araştırma sonucunda, cinsel istismar konusunda eğitim gören ebeveynlerin cinsel istismar kavramına ilişkin bilgi, tutum ve farkındalıklarında pozitif yönde artış saptandığı tespit edilmiştir.

Bipath ve diğerleri (2022) tarafından yürütülen araştırmaya Güney Afrika’da 3-4 yaşında çocuğu bulunan orta gelirli ailelerden 6 ebeveyn dâhil edilmiştir. Bu ebeveynlerin çocuklarının oyun haklarına, oyun anlayış ve uygulamalarına ilişkin bakış açılarının ortaya koymayı amaçlayan çalışmada, ebeveynlerin çocuklarının oyun haklarına sahip olduklarını kabul etmelerine rağmen, evlerde yapılandırılmış öğrenme araçlarıyla sınırlı bir oyun anlayışına sahip oldukları belirlenmiştir. Bu bağlamda, ebeveynlere çocuklar için oyunun nasıl geliştirilmesi, nasıl uygulanması ve oyun içeriğinde sahip olmaları gereken ebeveyn rollerinin ne olduğuna ilişkin olarak eğitim programlarının uygulanmasının faydalı olacağına dikkat çekilmiştir.

Jeti (2022) tarafından yürütülen araştırmada Buton Adasındaki çocuğu anaokuluna devam eden ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik bilgi, farkındalık ve anlayışlarının tespiti amaçlanmıştır; araştırma neticesinde ise, 2014 tarihli ve 35 sayılı Endonezya Çocuk Koruma Kanununda Değişiklik Yapan Kanunun çocuklar lehine temin ettiği haklara ilişkin ebeveynlerin yeterli düzeyde bilgi ve farkındalıklarının bulunmadığı belirlenmiştir.

Berrick ve diğerleri (2021) tarafından yürütülen, Norveç’ten 1031, Kaliforniya’dan 1117 vatandaşa anket uygulanmak suretiyle yürütülen araştırmada, ebeveynlerin çocuklar üzerindeki hakları ile çocukların sahip oldukları hakların karşılaştırılması amaçlanmıştır. Araştırma sonunda Norveç’teki katılımcıların çocuk haklarına; Kaliforniya eyaletindeki katılımcıların ise ebeveynlerin çocuklar üzerindeki haklarına daha fazla vurgu yaptıkları tespit edilmiştir. Öte yandan, katılımcıların göçmenlik durumları ve yaş aralıklarının da araştırma bulgularına etki eden değişkenler olarak öne çıktığı vurgulanmaktadır.

Gallitto ve diğerleri (2021) tarafından Kanadalı lisans öğrencileri ile yürütülen araştırmada; çocuk haklarına yönelik bilgi, farkındalık ve olumlu tutum arttıkça çocukların terbiyesinde fiziksel cezaya başvurulması gerektiğine inanların sayısında azalma olduğu saptanmıştır.

Ruck ve diğerkleri (2011) alışmalarında, 9, 11 ve 13 yaşlarındaki çocuklar ve annelerinin ocuk hakları ile ilgili görüşlerini irdelemeyi amaçlamışlardır. Araştırmada annelerin, çocuklarının özerkliklerini ve çocuklarının kendilerini ilgilendiren konularda karar verme haklarını, çocukların bakım ve korunma haklarına nispeten daha düşük oranda gözettikleri raporlanmaktadır.

Cherney (2010) tarafından yürütülen ve örneklemini 10-17 yaş aralığındaki çocuklar ve ebeveynlerinin oluşturduğu araştırmada ebeveynler çocuklarının daha fazla hakka sahip olmaları gerektiğini ileri sürmektedir. Öte yandan, çocukların karar verme süreçlerine katılım durumlarının, yaşları ile birlikte arttığı ifade edilmektedir.

Bunting ve diğerkleri (2010) tarafından yürütülen araştırmada ise, Birleşik Krallık'ta 0-10 yaş aralığındaki çocukların ebeveynlerinin genel olarak fiziksel cezaya ilişkin ikircikli bir bakış açısında sahip oldukları ortaya konmaktadır. Ebeveynler genellikle çocuklara karşı fiziksel ceza yöntemlere başvurmaya ilişkin olumsuz bir tavır içerisinde bulunmalarına karşın; özellikle stresli ve sinirli oldukları anlarda çocuklara yönelik tokatlama davranışı gibi fiziksel cezalara başvurmaya devam etmektedirler. Birleşik Krallık'ta çocuğa yönelik fiziksel cezaların yasaklanmasını ngren mevzuat değişikliğine ebeveynlerin sıcak bakmadığını ortaya koyan anket araştırmaları da bu bağlamda dikkat çekmektedir.

Jackson ve Allan (2010) tarafından doküman analizi tekniği ile yürütülen araştırmada, Avustralya'da ailelerin çocuklarının okulda, evde ya da başka bir yerde eğitim almasına ilişkin olarak verecekleri kararlarda zgr oldukları; bu özgürlüğün ise bazı durumlarda keyfiyeti ve çocukların eğitim hakkının ebeveynlerce ihlal edilmesi riskini de beraberinde getirdiği anlaşılmaktadır.

Khoury Kassabri ve Ben Arieħ (2009) tarafından yürütülen araştırmanın çalışma grubunu Kudüs'te yaşayan, 12-14 yaş aralığındaki Hristiyan, Yahudi ve Müslüman ergenler oluştırmaktadır. Araştırmada kültürel ve ailesel faktörlerin çocuklar üzerindeki etkisi incelenmiş olup; araştırma sonucunda demokratik ailelerin ataerkil ailelere göre ocuk haklarını daha fazla benimsedikleri ortaya konulmuştur.

Day ve diğerkleri (2006) tarafından yürütülen araştırmada; annelik sosyopolitik tutumları, ebeveynlik tarzı ile gençlerin ve annelerin gençlerin bakım ve kendi kaderini tayin haklarına yönelik tutumları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Araştırmanın alışma grubunu, 6., 8. ve 10. sınıfa devam eden öğrenciler ile ebeveynleri oluştırmuştur. Araştırmanın bulgularına bakıldığında ise, kendi kaderini tayin haklarından ziyade bakım

haklarını hem gençlerin hem de annelerin daha çok benimsedikleri ve içselleştirdikleri vurgulanmış; ne var ki, gençlerin annelerine oranla kendi kaderlerini tayin haklarına daha çok vurgu yaptıkları anlaşılmıştır. Buna karşın, annelerin gençlerin bakım haklarını, kendi kaderlerini tayin hakkından daha çok öne çıkardıklarının saptandığı bu araştırmada, annelerin çocuk ve gençlerin “katılım hakkına” ilişkin muhafazakâr bir bakış açısına sahip oldukları anlaşılmaktadır.

Peterson Badali ve diğerleri (2004) tarafından yürütülen çalışmada 9-11 yaş grubundaki çocuklar ve anneleri yer almıştır. Araştırmanın sonucunda, kendi kendine karar verme tutumuna sahip olan çocukların, aile içerisinde alınan kararlara da paralel şekilde katılım sağladıkları ve duygusal özerkliklerini inşa edebildikleri raporlanmaktadır.

Sutton (2003) tarafından yürütülen ve çalışma grubunu ebeveynlerin oluşturduğu araştırmanın sonucunda, ebeveynlerin çocukların cinsel eğitime ilişkin uygulama ve kararlarda çocukların söz sahibi olmasının uygun ve gerekli olmadığı hususunda görüş beyan ettikleri anlaşılmaktadır.

Tomanovic (2003) araştırmasında, çocukların kendilerini ilgilendiren konularda karar verme ve fikir beyan etme haklarını irdelemektedir. Çalışma ile anne-babaların bu haklar karşısında sergiledikleri tutumların belirlenmesi hedeflenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu; üç ayrı sosyoekonomik düzeyden, 11-14 yaş aralığındaki çocukların ebeveynleri oluşturmuş olup; araştırma neticesinde, ailelerin çocukların katılım hakları konusunda yeterli düzeyde bilgi sahibi olmadıkları tespit edilmiştir.

Day ve diğerleri (2002) tarafından yürütülen araştırmanın çalışma grubunu 6., 8. ve 10. sınıf öğrencileri ile anneleri oluşturmuştur. Araştırma neticesinde; annelerin çocuklarının kendi kendilerine karar verme haklarına ilişkin tutumlarının, çocuklarının yaşları ile doğru orantılı olarak ve olumlu yönde arttığı bulgusuna ulaşılmıştır.

Morine (2000) tarafından anne-baba ve çocukların, çocukların sahip oldukları haklara ve aile içi ilişkilere yönelik görüş ve düşüncelerinin ele alındığı çalışmanın örneklemini 5. ve 6. sınıfa devam eden öğrenciler ile aileleri oluşturmuştur. Araştırma sonucunda, ailelerin çocukların daha çok bakım ve korunmasına ilişkin haklarına vurgu yaptıkları; buna karşın, çocukların kendi haklarını kullanmaya daha meyilli oldukları saptanmaktadır.

Wolfe (1998) tarafından yürütülen araştırmanın çalışma grubunu, 6., 8. ve 10. sınıfa devam eden çocuklar ile anneleri oluşturmakta olup; araştırma neticesinde, annelerin çocukların bakım ve korunma hakkına, çocukların kendi kendilerine karar verme hakkına oranla daha çok önem atfettikleri, çocukların yaşları arttıkça, annelerinin de çocukların kendi kendilerine karar verme haklarına ilişkin tutumlarında artış gözlemlendiği ortaya konulmaktadır.

Grisso ve Ring (1979) tarafından yürütülen ve çalışma grubunu lisede öğrenim gören çocukların ebeveynlerinin oluşturduğu çalışmada, çocukların duruşma öncesi sorguları esnasında ailelerinin de yanlarında bulunmasının çocuklar üzerindeki etkisi ele alınmaktadır. Araştırmaya göre, ailelerin çocuklarının feragat, susma ve bir avukat desteğinden faydalanma haklarına ilişkin olumsuz bir tutum sergiledikleri anlaşılmaktadır. Ailelerin çocuklarına kolluk kuvvetlerinden hiçbir surette bilgi gizlememeleri gerektiği yönünde telkinde bulundukları, bu bağlamda çocuğun sadece düşüncelerini açıkça ifade etme hakkını değil, aynı zamanda susma hakkını da kapsayan “katılım hakkının” ebeveynlerce ihlal edilme riskinin bulunduğu da ifade edilmektedir.

2.4.3. İlgili Araştırmaların Özeti

Yukarıda sıralanan araştırma sonuçlarına göre, ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik bilgi ve farkındalıklarının yeterli seviyede olmadığı anlaşılmaktadır. Ebeveynlerin çocukların katılım hakkını desteklemeye yönelik eğilimlerinin çocuğun yaşıyla paralel olarak arttığını ortaya koyan çalışmalar mevcuttur. Yapılan araştırmalar, çocukların küçük yaşta olmaları hasebiyle, kendilerini ilgilendiren konularda doğru karar verebilme yeterliliğine sahip olmadıklarını ileri süren ailelerin varlığını ortaya koymaktadır. Yukarıda paylaşılan araştırma sonuçları dikkate alındığında annelerin, babalara oranla çocuk haklarına yönelik tutum puanlarının daha yüksek olduğunu söylemek mümkündür. Yine ebeveynlerde gelir ve öğrenim düzeyi arttıkça, çocuk haklarına yönelik demokratik tutum ve uygulamalarında da artış gözlemlendiği ifade edilmektedir. Öte yandan yapılan araştırmalar, çocuk haklarına yönelik eğitim ve seminer programlarından faydalandırılan ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik bilgi ve farkındalıklarının arttığını da ortaya koymaktadır.

Teknolojik gelişmeler neticesinde dijital dünyaya dâhil olmanın çocukların eğlenme, öğrenme ve oyun haklarına katkı sağladığını ortaya koyan çalışmalar görülmekle

birlikte, bu gelişmelerin ebeveynlerin “sharenting” olarak da adlandırılan, çocuklarının yer aldığı içerikleri 3. kişilerle “kontROLSÜZCE” paylaşımlarına ve çocuklar üzerinden ekonomik fayda sağlamalarına sebebiyet verdiği de anlaşılmaktadır. Dijital dünyanın, çocuklarda internet bağımlılığına, çocukların gerçeklik algısından uzaklaşmalarına yol açma gibi riskleri de beraberinde getirdiği yönünde araştırmalar da dikkat çekmektedir.

Yapılan araştırmalar, çocuk haklarına yönelik ebeveyn tutumlarının demokratikleşmesi ve ebeveynlerin çocuk haklarını uygulama düzeylerinin iyileştirilmesi için hem çocukların hem de ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik alacakları nitelikli, etkin eğitimlerin hayata geçirilmesinin ve çocuk haklarını içselleştiren kamu politikalarının geliştirilmesinin önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Bu araştırmada ebeveynlerin yaşı, öğrenim düzeyi, mesleği, aylık hane geliri düzeyi, çocuk sayısı, çocuğunun cinsiyeti ve okul öncesi eğitimi alma durumu değişkenleri ele alınarak, ebeveynlerinin çocuk haklarına yönelik tutumları ve çocuk haklarını uygulama düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırma, ilkokul 1. sınıf ebeveynleri ile yürütülmesi, araştırmada kullanılan veri toplama araçları ve ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları ve çocuk hakları uygulama düzeyleri arasındaki ilişkiyi birlikte ele alması bakımından diğer araştırmalardan ayrılmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeline, araştırmanın çalışma grubuna, araştırmada kullanılan veri toplama araçları ve güvenirlik bilgilerine, araştırmaya yönelik etik konulara, verilerin toplanma sürecine ve son olarak toplanan verilerin analizi süreçlerine yer verilmektedir.

3.1. Araştırma Modeli

Araştırmada, nicel araştırma yöntemlerinden olan genel tarama modellerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Nicel araştırmalar, istatistiksel veya sayısal veriler kullanarak sosyal olayların sistematik olarak araştırılmasıyla ilgili bir dizi yöntemi kapsamaktadır. Bu doğrultuda, nicel araştırmanın incelenen olgunun ölçülebileceğini varsaydığı; araştırmacı tarafından elde edilen verilerin analizi ve ölçümlerin doğrulanması süreçlerini de kapsadığı ileri sürülmektedir (Watson, 2015). Tarama modeli, geçmişe dayanan ve devam eden bir durumu olduğu gibi betimlemeye ve yansıtmaya hizmet eden bir araştırma biçimidir. İlişkisel tarama modelinde ise, iki farklı nicel değişken arasındaki ilişkinin veya etkinin bir korelasyon katsayısı aracılığıyla ortaya çıkarılması söz konusudur (Fraenkel vd., 2012).

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Karadeniz Bölgesi'ndeki bir ilin Merkez ilçesinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilkokulların 1.sınıfına devam eden çocukların 472 ebeveyni oluşturmaktadır.

Çalışma grubunun tespiti sürecinde araştırmanın amaçları doğrultusunda ölçüt (kriter) örnekleme ve uygun (elverişlilik) örnekleme yöntemleri kullanılmıştır. Bu örneklem yöntemlerinden uygun örnekleme yöntemi; araştırmacıya zaman, emek ve maliyet açısından kolaylık sağlaması, hızlı ve kolay ulaşılabilir örneklem tercihi edebilme imkânı sunmaktadır (Chandler ve Shapiro, 2016). Ölçüt örnekleme yöntemi ise, çalışma grubunun belirli bir kesimden oluşmasını gerektiren bir yöntem türü olarak ifade edilmektedir (Patton, 2003). Bu araştırmanın amacı doğrultusunda belirlenen kriter, araştırmada yer alan ebeveynin çocuğunun ilkokul 1. sınıfa devam etmesidir. Çalışma grubunda yer alan katılımcıların bilgileri Tablo 3.1'de sunulmuştur.

Tablo 3.1. Katılımcı Bilgileri

Değişken	Kategori	Frekans	Yüzde
Çocuğun Cinsiyeti	Kız çocuk	270	57
	Erkek çocuk	202	43
Ebeveynin Yaşı*	40 yaş ve altı	362	77
	41 yaş ve üzeri	110	23
	40 yaş ve altı	300	63
Diğer Ebeveynin Yaşı	41 yaş ve üzeri		
		172	37
Ebeveynin Öğrenim Düzeyi*	İlköğretim	104	21
	Ortaöğretim	170	36
	Lisans ve Lisansüstü	198	43
Diğer Ebeveynin Öğrenim Düzeyi	İlköğretim	126	26
	Ortaöğretim	158	34
	Lisans ve Lisansüstü	188	40
Çocuk Sayısı	1 çocuk	79	16
	2 çocuk	270	58
	3 ve üzeri çocuk	123	26
Çocuğun Okul Öncesi Eğitimi Alma Durumu	Evet	360	76
	Hayır	112	24
Ebeveynin Çalışma Durumu*	Özel	139	29
	Kamu	107	22
	Çalışmıyor	226	49
Diğer Ebeveynin Çalışma Durumu	Özel	245	51
	Kamu	94	20
	Çalışmıyor	133	29
Aylık Hane Geliri Düzeyi	0-5.000 TL	183	38
	5.001-10.000 TL	179	38
	10.001 TL+	110	24
Toplam		472	100

*Veri toplama aracını yanıtlayan ve araştırmaya dâhil olan ebeveynin bilgilerini gösterir.

Tablo 3.1'e göre, katılımcılar çoğunlukla (%57) 1. sınıfa devam eden kız çocuğu ebeveynlerinden oluşmaktadır. Katılımcılar çoğunlukla (%77) 40 yaş ve altındadır. Katılımcılar çoğunlukla lisans ve lisansüstü mezunlarıdır (%43). Diğer yandan, katılımcıların çoğu (%58) iki çocuk sahibidir ve büyük bir kısmının çocukları (%76) okul öncesi eğitimi almışlardır. Katılımcıların yaklaşık yarısı (%51) herhangi bir işte çalışmaktadır. Çoğunluğun (%76) aylık hane geliri 10.001 TL'nin altındadır.

Çocuğun diğer ebeveyninin yaşı çoğunlukla (%63) 40 yaş ve altıdır ve çoğunlukla (%40) lisans ve lisansüstü mezunudur. Diğer ebeveynler çoğunlukla (%51) özel sektör çalışanlarıdır.

Tablo 3.1'deki bilgilerin yanı sıra çalışma grubunu tanımlayan diğer bilgiler şu şekildedir: Katılımcılar çoğunlukla (%79) annelerdir. Katılımcıların büyük bir kısmı (%95) evlidir. Katılımcıların çocuklarının çoğunluğu (%91) resmi okula devam etmektedir. Katılımcıların (%59) ve diğer ebeveynin yaşantısı çoğunlukla (%57) büyükşehirde geçmiştir. Katılımcıların çocuklarının çoğunlukla (%49) ilk (birinci) çocuk oldukları anlaşılmaktadır. Katılımcıların ikamet ettikleri ev çoğunlukla (%61) kendilerine ait olup, çocuklarının kendilerine ait odaları (%62) bulunmaktadır. Katılımcıların günde 1-2 saat aralığında (%56) televizyon izledikleri, ayda 1 kitap okudukları (%44) ve çocuklarının teknolojik aygıt/araç kullanım süresinin günde 1-2 saat (%71) olduğu belirlenmiştir. Katılımcılar kendilerinin (%46) ve diğer ebeveyninin ebeveynlik tutumlarını (%39) demokratik olarak nitelendirmişlerdir. Katılımcıların çocuklarının öğrenim gördüğü okulun bulunduğu bölgenin sosyoekonomik durumu çoğunlukla (%85) orta düzeydedir ve çocukları çoğunlukla (%64) herhangi bir sanat/spor programına kayıtlı değildir. Ayrıca katılımcıların neredeyse tamamı (%99) çocuk hakları konusunda herhangi bir eğitim almamışlardır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırma verileri “Bireysel Bilgi Formu”, “Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği (EÇHTÖ)” ve “Ebeveyn Çocuk Hakları Davranış Ölçeği (EÇHDÖ)” aracılığıyla toplanmıştır. Veri toplama araçlarına ilişkin bilgiler aşağıda detaylı olarak sunulmuştur.

3.3.1. Bireysel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından oluşturulan bu form ile katılımcılar hakkında çeşitli bilgilerin edinilmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda formda çocuğun cinsiyeti, çocuğun devam ettiği okul türü vb. bilgilerin yanı sıra; katılımcı ebeveynin yaşı, cinsiyeti, öğrenim durumu, aylık hane geliri düzeyi gibi bilgileri edinmek üzere sorulara da yer verilmiştir (Ek-4). Formun oluşturulması sürecinde, çocuk hakları alan yazınından ve uzman görüşünden yararlanılmıştır.

3.3.2. Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği

Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği (EÇHTÖ), Yurtsever Kılıçgün tarafından 2009 yılında anne ve babaların çocuk haklarına yönelik tutumlarının saptanması amacıyla geliştirilmiştir. 5’li Likert tipindeki ölçek, 63 maddeden oluşmaktadır (Ek-5). Maddelere verilmesi beklenen cevaplar, katılma derecesine göre tümüyle katılıyorum (5 puan), kısmen katılıyorum (4 puan), kararsızım (3 puan) pek katılmıyorum (2 puan) ve hiç katılmıyorum (1 puan) şeklinde puanlanmaktadır. Ölçekte, anne ve babaların çocuk haklarına yönelik tutumları “Bakım ve Koruma Tutumu” ve “Kendi Kendine Karar Verme Tutumu” olmak üzere iki temel boyut altında değerlendirilmektedir. “Bakım ve Koruma Tutumu” boyutu “Devlet Güvencesi ve Desteği” ve “Bakım ve Koruma” olmak üzere iki alt boyuttan oluşan bir yapıya; “Kendi Kendine Karar Verme Tutumu” boyutu ise tek boyutlu bir yapıya sahiptir (Tablo 3.2). “Devlet Güvencesi ve Desteği Boyutu” alt boyutunda 23 madde, “Bakım ve Koruma Boyutu” alt boyutunda 15 madde ve “Kendi Kendine Karar Verme Tutumu” boyutunda 25 madde bulunmaktadır. Ölçekte ters kodlanan madde bulunmamaktadır. Ölçeğin tamamına ilişkin Cronbach Alpha değeri 0.956’dır. Ölçeğin “Devlet Güvencesi ve Desteği” alt boyutunun faktör açıklayıcılığı %26,11 ve güvenilirliği .9806’dır. Ölçeğin “Bakım ve Koruma” alt boyutunun faktör açıklayıcılığı %17.36, güvenilirliği .9490’dır. Ölçeğin “Kendi Kendine Karar Verme Tutumu” boyutunun faktör açıklayıcılığı %24,50, güvenilirliği .9772’dir (Yurtsever Kılıçgün ve Oktay, 2011). Ölçek maddelerinin yanıtlanması için gerekli süre 20-25 dakikadır.

Tablo 3.2. EÇHTÖ’nün Boyut ve Alt Boyutları

Boyut	Alt Boyut
Bakım ve Koruma Tutumu	Bakım ve Koruma
	Devlet Güvencesi ve Desteği
Kendi Kendine Karar Verme Tutumu	

3.3.3. Ebeveyn Çocuk Hakları Davranış Ölçeği

Ebeveyn Çocuk Hakları Davranış Ölçeği (EÇHDÖ), Kesayak tarafından 2018 yılında ebeveynlerin çocuk haklarını uygulama düzeylerini belirlemek amacıyla geliştirilmiştir. 5’li Likert tipindeki ölçek, 31 maddeden ve (yaşama, gelişim, koruma ve katılım olmak üzere) dört boyuttan oluşmaktadır (Ek-7). Maddelere verilmesi beklenen cevaplar, katılma derecesine göre hemen hemen hiç (1 puan), nadiren (2 puan), ara sıra (3 puan), sık sık (4 puan), her zaman (5 puan) şeklinde puanlanmaktadır. Ölçekteki 27., 28., 29., 30. ve 31. maddeler ters kodlanmaktadır. Ölçeğin “Yaşama” boyutuna ait faktör yüklerinin değer aralığı 0,593 ile 0,820 arasında olup; açıklanan varyans oranı %13,733’tür. “Gelişim” boyutuna ait faktör yüklerinin değer aralığı 0,697 ile 0,879 arasında olup; açıklanan varyans oranı %12,131’dir. “Koruma” boyutuna ait faktör yüklerinin değer aralığı 0,709 ile 0,879 arasında olup; açıklanan varyans oranı %10,825’tir. “Katılım” boyutuna ait faktör yüklerinin değer aralığı 0,545 ile 0,718 arasında olup; açıklanan varyans oranı %16,483’tür. Ölçeğin tamamı için açıklanan toplam varyansın ise %53,173 olduğu tespit edilmiştir. Ölçeğin Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı değerleri ise; yaşama hakkı boyutunda .890, gelişim hakkı boyutunda .875, koruma hakkı boyutunda .873 ve katılım hakkı boyutunda .842’dir. Ölçeğin genel Cronbach Alpha değeri ise .940’dır. Ölçeğin uyum indeksi değerlerinin tamamının uygun değer aralığında yer aldığı, X^2 değerinin 1513,59 ve Sd değerinin 429, X^2/sd değerinin 3,52; p anlamlılık değerinin 0,000, RMSEA değerinin 0,04, NFI değerinin 0,95, NNFI değerinin 0,96, CFI değerinin 0,96, RMR değerinin 0,04, SRMR değerinin 0,04, AGFI değerinin 0,90, GFI değerinin 0,91 ve CN değerinin 360,131 olarak tespit edildiği ve bu değerlerin mükemmel uyum düzeyinde bulundukları raporlanmıştır (Kesayak, 2018). Ölçeğin doldurulma süresi yaklaşık olarak 15-20 dakikadır.

3.4. Etik Konular

Araştırmanın yürütülmesi için öncelikle veri toplama araçlarından EÇHTÖ ve EÇHDÖ’yü geliştiren araştırmacılardan ölçeklerin kullanımına ilişkin izinler e-posta yoluyla edinilmiştir (Ek-6 ve Ek-8). Ardından Türkiye’deki bir devlet üniversitesinin Sosyal Bilimler Fen ve Mühendislik Bilimleri Araştırmaları Etik Kurulundan 21.04.2022 tarihli ve E-50288587-050.01.04-86577 sayılı karar ile etik kurul onayı

(Ek-1) alınmıştır. Etik kurul onayının ardından araştırmanın yapıldığı ilin İl Milli Eğitim Müdürlüğünden (29.04.2022 tarihli E-18802389-605.01-48933338 sayılı kararı) resmi izin alınmıştır (Ek-2). Araştırmanın yürütüldüğü ilin Merkez ilçesinde bulunan, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı resmi ve özel okulların tam listesi İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünün ilgili biriminden temin edilmiştir. Okulların yetkili yöneticileri ile araştırma öncesinde yüz yüze görüşmeler gerçekleştirmek suretiyle, çalışma hakkında ön bilgilendirme yapılmış ve uygulama için izin alınmıştır. Araştırmaya katılmaya gönüllü olan katılımcılar ise Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formunu (Ek-3) doldurarak araştırmaya dâhil olmuşlardır.

3.5. Verilerin Toplanması

Araştırmanın verileri, 2021-2022 eğitim-öğretim yılının ikinci döneminde, Mayıs ve Haziran aylarında toplanılmıştır. Verilerin toplanması amacıyla, çalışma grubuna dâhil olma kriterini sağlayan ve Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formunu dolduran katılımcılara ulaşılmıştır. Veri toplama sürecinde, 21'i resmi, 2'si özel okul olmak üzere, toplamda 23 okul tek tek ziyaret edilmiş; okul yöneticileri, sınıf öğretmenleri ve rehber öğretmenler ile araştırma ile ilgili ön görüşmeler yapılmıştır. Veri toplama sürecinde ayrıca, eğitim kurumunun rutin işleyişinin, çalışma düzeninin, çocukların eğitiminin aksamamasına özen gösterilmiş; veri toplama araçlarını yanıtlamaları için katılımcılara daha esnek bir zaman olanağı sunulması amacıyla verilerin sınıf öğretmenleri aracılığıyla toplanmasının daha işlevsel olduğu değerlendirilmiştir. Bu süreçte 700 katılımcıya veri toplama araçları ulaştırılmış, yanıtlanan 510 veri toplama aracı katılımcılar tarafından sınıf öğretmenine teslim edilmek suretiyle geri toplanmıştır. Katılımcılar tarafından yanıtlanmamış, maddeleri eksik bırakılmış ya da sayfası koparılmış ve eksik sayfayla teslim edilmiş olan 37 katılımcıya ait veri, analiz kapsamı dışında bırakılmıştır. Araştırmanın tüm verileri, araştırmacı tarafından bilgisayar ortamına da aktarılmış olup hem fiziksel veriler hem de dijital veriler güvenli şekilde korunmaktadır.

3.6. Verilerin Analizi

Bireysel Bilgi Formu aracılığıyla edinilen bilgiler Tablo 3.1’de sunulmuş olup, veri analizi sürecinde ilk olarak 473 katılımcıya ait veriler üzerinden Kutu grafiği (Box Plot) analizi sonucu bir verinin uç değer niteliğinde olduğu tespit edilmiştir. Bu durumun normal dağılımı olumsuz yönde etkileyeceği gerekçesiyle ilgili veri analiz dışı bırakılmış; analiz için uygun 472 veri ile analize devam edilmiştir. Araştırmada kullanılan veri toplama araçları olan EÇHTÖ ve EÇHDÖ’den elde edilen verilerin yapı geçerliğine kanıt sunmak için doğrulayıcı faktör analizi uygulanmış; ölçeklerin güvenirliğine kanıt sunmak için Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı AMOS programından yararlanılarak hesaplanmıştır.

Katılımcıların çocuk haklarına yönelik tutumlarını incelemek için kullanılan EÇHTÖ’den elde edilecek olan verilerin betimsel analizleri hesaplanmıştır. Katılımcıların çocuk haklarına yönelik tutumlarının; çocuğun okul öncesi eğitimi alma durumuna, ebeveynin yaşına ve çocuğun cinsiyetine göre farkın anlamlılığını incelemek için Bağımsız Örneklemeler için t-Testi; ebeveynlerin öğrenim düzeyi ve aylık hane geliri düzeyine, kaç çocuk sahibi olduğuna ve mesleğine göre farkın anlamlılığını incelemek için tek yönlü varyans analizinden (ANOVA) yararlanılmıştır. EÇHTÖ alt boyutlarının; çocuğun okul öncesi eğitimi alma durumuna, ebeveynin yaşına ve çocuğun cinsiyetine göre farklılaşma durumu Bağımsız Örneklemeler için t-Testi kullanılarak incelenmiştir. EÇHTÖ alt boyutlarının ebeveynlerin öğrenim ve aylık hane geliri düzeyine, kaç çocuk sahibi olduğuna ve mesleğine göre farklılaşma durumu incelenirken ise tek yönlü varyans analizinden (ANOVA) yararlanılmıştır.

Katılımcıların çocuk haklarını uygulama düzeylerini incelemek için kullanılan EÇHDÖ’den elde edilen verilerin betimsel istatistik verileri de hesaplanmıştır. Katılımcıların çocuk haklarını uygulama düzeylerinin; çocuğun okul öncesi eğitimi alma durumuna, ebeveynin yaşına ve çocuğun cinsiyetine göre farkın anlamlılığını incelemek için Bağımsız Örneklemeler için t-Testi; ebeveynlerin öğrenim ve aylık hane geliri düzeyine, kaç çocuk sahibi olduğuna ve mesleğine göre farkın anlamlılığını incelemek için tek yönlü varyans analizinden (ANOVA) yararlanılmıştır. EÇHDÖ boyutlarının çocuğun okul öncesi eğitimi alma durumuna, ebeveynin yaşına ve çocuğun cinsiyetine göre farklılaşma durumu ise Bağımsız Örneklemeler için t-Testi

kullanılarak incelenmiştir. EÇHDÖ boyutlarının ebeveynlerin öğrenim ve aylık hane geliri düzeyine, kaç çocuk sahibi olduğuna ve mesleğine göre göre farklılaşma durumu incelenirken ise tek yönlü varyans analizinden (ANOVA) yararlanılmıştır.

Katılımcıların EÇHTÖ puanları ile EÇHDÖ puanları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını incelemek için Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı hesaplanmıştır. Ayrıca EÇHTÖ alt boyutları ile EÇHDÖ boyutları arasındaki ilişkinin tespiti için de Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı ile incelenmiştir. EÇHTÖ puanlarının EÇHDÖ puanlarını ve EÇHTÖ alt boyutlarına ait puanlarının EÇHDÖ boyutlarını yordama durumu basit doğrusal regresyon analizi ile incelenmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

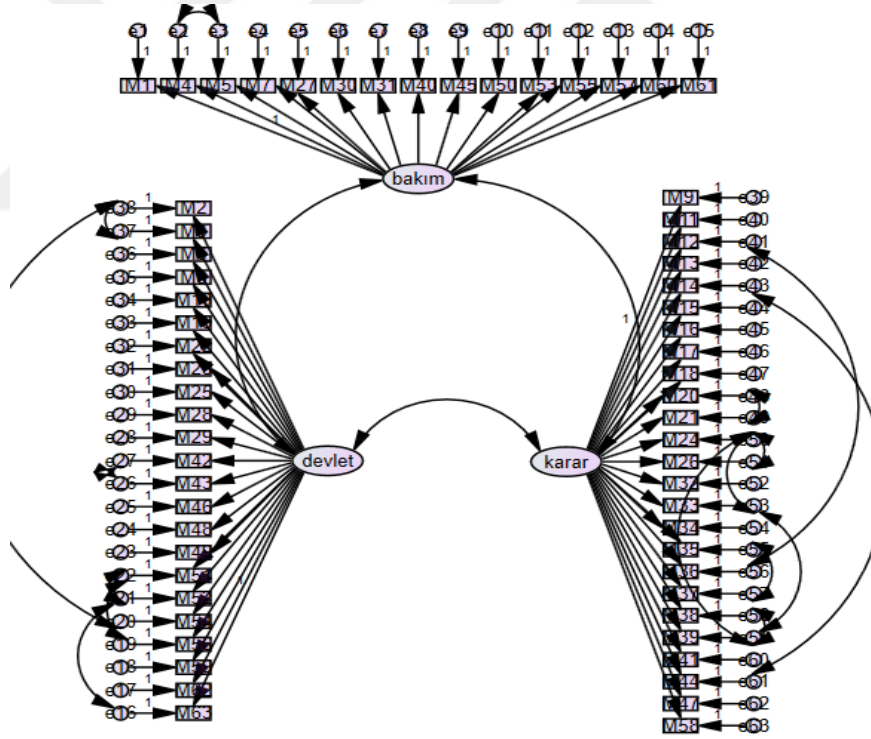
4. BULGULAR

Bu bölümde öncelikle veri toplama araçlarının güvenilirliğine ilişkin bulgular sunulmuş, ardından problem durumu ve alt problemlere yönelik olarak elde edilen bulgulara ve istatistiksel bulgulara yer verilmiştir.

4.1. Veri Toplama Araçlarının Geçerlik ve Güvenirlik Kanıtları

4.1.1. EÇHTÖ'ye İlişkin Geçerlik Sonuçları

Araştırmada kullanılan EÇHTÖ'nün yapı geçerliğini ortaya koymak için doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. EÇHTÖ'ye ilişkin model uyum indeksleri analizini gösterir dosya belgesi sunulmuştur. Analizden elde edilen AMOS diyagramı Şekil 4.1'de sunulmuştur.

Şekil 4.1. EÇHTÖ'ye İlişkin AMOS Yol Diyagramı

Ölçeğin uyum indeks değerleri ve uygunluk düzeyleri Tablo 4.1'de sunulmuştur.

Tablo 4.1. EÇHTÖ Uyum İndeksi Değerleri

Uyum İndeksi	χ^2/sd	GFI	IFI	RMSEA	RMR	TLI	CFI
Değer	(2069.376/1268) 1.632	0.820	0.890	0.038	0.029	0.899	0.885
Uyum	İyi Uyum	İyi Uyum	İyi Uyum	İyi Uyum	İyi Uyum	İyi Uyum	İyi Uyum

Tablo 4.1’deki uyum indeksleri incelendiğinde; hesaplanan χ^2/sd değerinin ($\chi^2/sd = 1.632$) iyi uyum kriterine (Carmines ve Mclver, 1981), RMSEA değerinin (RMSEA = 0.038) iyi uyum kriterine (Steiger, 2007) ve hesaplanan RMR değerinin (RMR= 0.029) iyi uyum kriterine (Brown, 2006: akt. Çokluk vd., 2010) sahip olduğunu göstermektedir. 0.90 ve üzeri TLI, CFI, GFI ve IFI indeksleri iyi uyumu gösterir (Tabachnick ve Fidell, 2001).

EÇHTÖ’nün toplam puanlarına ve alt boyut puanlarına ilişkin betimsel analizler ise Tablo 4.2’de sunulmuştur.

Tablo 4.2. EÇHTÖ’nün Toplam ve Alt Boyut/Boyut Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistik Değerleri

Betimsel İstatistikler	Alt Boyut/Boyut			
	Bakım ve Koruma	Devlet Güvencesi ve Desteği	Kendi Kendine Karar Verme Tutumu	Toplam
Frekans	461	461	461	463
Ortalama	72.546	107.368	108.270	288.185
Medyan	73.00	109.00	109.00	290.00
Mod	75.00	111.00	112.00	300.00
Standart Sapma	2.657	6.185	8.170	14.614
En Küçük Değer	60.00	80.00	79.00	229.00
En Büyük Değer	75.00	115.00	125.00	315.00
Çarpıklık Katsayısı	-1.373	-1.282	-.522	-.950
Basıklık Katsayısı	2.027	1.924	-.369	1.294

Tablo 4.2’de görüldüğü üzere, EÇHTÖ’nün boyut/alt boyutlarının ($\text{ÇK}_{\text{BakımveKoruma}} = -1.373$, $\text{BK}_{\text{BakımveKoruma}} = 2.027$; $\text{ÇK}_{\text{DevletGüvencesiveDesteği}} = -1$,

$BK_{DevletGüvencesiveDesteği}=1.924$;

$ÇK_{KendiKendineKararVermeTutumu}=-.522$,

$BK_{KendiKendineKararVermeTutumu}=-.369$) çarpıklık katsayıları -1.5 ile +1.5 arasında, basıklık katsayıları -3.0 ile +3.0 arasında değişmektedir ve bu durum ölçeklerden elde edilen verilerin normal dağıldığını göstermektedir. Nitekim normal dağılım için, -3 ve +3 arasındaki basıklık değerleri -1.5 ve +1.5 arasındaki çarpıklık değerleri, kabul edilebilir olarak tanımlanmaktadır (Shao, 2002; Tabachnick ve Fidell, 2013).

EÇHTÖ'nün (genel) çarpıklık katsayısı -0.950, basıklık katsayısı ise 1.294'tür. olarak bulunmuştur. Ölçeğin çarpıklık ve basıklık katsayıları -1.5 ile +1.5 arasındadır ve bu durum ölçekten elde edilen verilerin normal dağıldığını göstermektedir. Nitekim normal dağılım için; -3 ve +3 arasındaki basıklık değerleri ile -1.5 ve +1.5 arasındaki çarpıklık değerleri “kabul edilebilir” olarak tanımlanmaktadır (Shao, 2002; Tabachnick ve Fidell, 2013).

4.1.2. EÇHTÖ'ye İlişkin Güvenirlik Sonuçları

Araştırmada kullanılan EÇHTÖ'nün güvenilirliğine ilişkin kanıt elde etmek amacıyla elde edilen puanlarla hesaplanan Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı Tablo 4.3'de sunulmuştur.

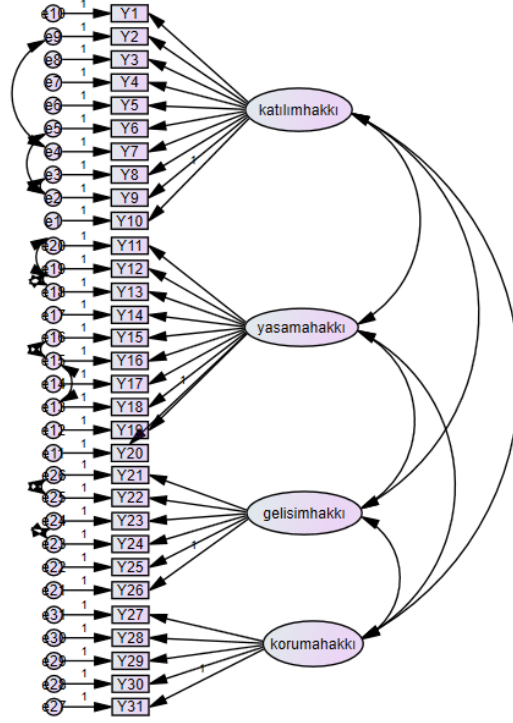
Tablo 4.3. EHTÖ'ye Ait Cronbach Alpha İç Tutarlık Katsayısı

Alt Boyut/Boyut				
	Bakım ve Koruma	Devlet Güvencesi ve Desteği	Kendi Kendine Karar Verme Tutumu	EÇHTÖ
Cronbach Alpha	0,489	0,699	0,761	0,840
Madde Sayısı	15	23	25	63

Tablo 4.3'e göre, Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı 15 maddelik “Bakım ve Koruma” alt boyutu için 0.489, 23 maddelik “Devlet Güvencesi ve Desteği” alt boyutu 0.699, 25 maddelik “Kendi Kendine Karar Verme Tutumu” boyutu için 0.761'dir. Ölçeğin geneline ilişkin Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı ise 0.840'dir. Bu değerlerin yeterli düzeyde güvenilir olduğu görülmektedir (Kılıç, 2016; Özdamar, 2004).

4.1.3. EÇHDÖ'ye İlişkin Geçerlik Sonuçları

Araştırmada kullanılan EÇHDÖ'nün yapı geçerliğini ortaya koymak için doğrulayıcı faktör analizi uygulanmıştır. Analizden elde AMOS diyagramı Şekil 4.2'de sunulmuştur.

Şekil 4.2. ÇHDÖ'ye İlişkin AMOS Yol Diyagramı

Ölçeğin uyum indeks değerleri ve uygunluk düzeyleri Tablo 4.4'de sunulmuştur.

Tablo 4.4. EÇHDÖ Uyum İndeksi Değerleri

Uyum İndeksi	χ^2/sd	GFI	IFI	RMSEA	RMR	TLI	CFI
Değer	(623.859/413) 1.511	0.915	0.907	0.034	0.024	0.893	0.905
Uyum	İyi Uyum	İyi Uyum	İyi Uyum	İyi Uyum	İyi Uyum	İyi Uyum	İyi Uyum

Tablo 4.4'deki uyum indeksleri incelendiğinde; hesaplanan χ^2/sd değerinin ($\chi^2/sd = 1.511$) iyi uyum kriterine (Carmines ve McIver, 1981), RMSEA değerinin (RMSEA = 0.034) iyi uyum kriterine (Steiger, 2007) ve hesaplanan RMR değerinin

(RMR= 0.024) iyi uyum kriterine sahip olduğunu göstermektedir (Brown, 2006: akt. Çokluk vd., 2010). 0.90 ve üzeri TLI, CFI, GFI ve IFI indeksleri iyi uyumu gösterir (Tabachnick ve Fidell, 2001).

EÇHDÖ'nün toplam puanlarına ve boyut puanlarına ilişkin betimsel analizler ise Tablo 4.5'te sunulmuştur.

Tablo 4.5. EÇHDÖ'nün Toplam ve Boyut Puanlarına İlişkin Betimsel İstatistik Değerleri

Betimsel İstatistik	Boyut				
	Katılım	Yaşama	Gelişim	Koruma	Toplam
Frekans	461	461	461	461	463
Ortalama	44.061	47.763	22.032	6.451	120.307
Medyan	45.00	49.00	22.00	6.00	121.00
Mod	44.00	50.00	24.00	5.00	122.00
Standart Sapma	4.173	2.651	4.301	1.976	8.811
En Küçük Değer	20.00	33.00	30.00	5.00	96.00
En Büyük Değer	50.00	50.00	30.00	25.00	154.00
Çarpıklık Katsayısı	-1.098	1.019	-.167	1.467	-.323
Basıklık Katsayısı	2.758	2.672	-.455	2.941	.094

Tablo 4.5'te görüldüğü üzere, EÇHDÖ'nün boyutlarının ($\text{ÇK}_{\text{Katılım}}=-1.098$, $\text{BK}_{\text{Katılım}}=2.758$; $\text{ÇK}_{\text{Yaşama}}=1.019$, $\text{BK}_{\text{Yaşama}}=2.672$; $\text{ÇK}_{\text{Gelişim}}=-.167$, $\text{BK}_{\text{Gelişim}}=-.455$; $\text{ÇK}_{\text{Koruma}}=1.467$, $\text{BK}_{\text{Koruma}}=2.941$) çarpıklık katsayıları -1.5 ile +1.5 arasında, basıklık katsayıları -3.0 ile +3.0 arasında değişim göstermektedir. Nitekim normal dağılım için, -3 ve +3 arasındaki basıklık değerleri, -1.5 ve +1.5 arasındaki çarpıklık değerleri, kabul edilebilir olarak tanımlanmaktadır (Shao, 2002; Tabachnick ve Fidell, 2013).

EÇHDÖ'nün (genel) çarpıklık katsayısı -0.323, basıklık katsayısı .094'tür. Ölçeğin çarpıklık ve basıklık katsayıları -1.5 ile +1.5 arasındadır ve bu durum ölçekten elde edilen verilerin normal dağıldığını göstermektedir. Nitekim normal dağılım için; -3 ve +3 arasındaki basıklık değerleri ile -1.5 ve +1.5 arasındaki çarpıklık değerleri "kabul edilebilir" olarak tanımlanmaktadır (Shao, 2002; Tabachnick ve Fidell, 2013).

4.1.4. EÇHDÖ'ye İlişkin Güvenirlik Sonuçları

Araştırmada kullanılan EÇHDÖ'nün güvenirliliğine ilişkin kanıt elde etmek amacıyla elde edilen puanlarla hesaplanan Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı Tablo 4.6'da sunulmuştur.

Tablo 4.6. EÇHDÖ'ye Ait Cronbach Alpha İç Tutarlılık Katsayısı

	Boyut				
	Katılım	Yaşama	Gelişim	Koruma	EÇHDÖ
Cronbach Alpha	0,703	0,652	0,704	0,432	0,785
Madde Sayısı	10	10	6	5	31

Tablo 4.6'ya göre, Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı 10 maddelik “Katılım” boyutu için 0.703, 10 maddelik “Yaşama” boyutu için 0.652, 6 maddelik “Gelişim” boyutu 0.704, 5 maddelik “Koruma” boyutu için 0.432'dir. Ölçeğin geneline ilişkin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı ise 0.785'dir. Bir ölçekte güvenirlilik katsayıları 1,00 değerine ne kadar yakınsa, ölçeğin güvenirliliğinin o kadar yüksek olduğu kabul edilmektedir (Tezbaşaran, 1996). Buna göre, bu değerlerin yeterli düzeyde güvenilir olduğu (Özdamar, 2004) görülmektedir.

4.2. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt problemine ilişkin olarak elde edilen bulgular ebeveynin yaşı, öğrenim düzeyi, mesleği, aylık hane geliri düzeyi, çocuk sayısı, çocuğunun cinsiyeti ile okul öncesi eğitimi alma durumu değişkenleri açısından sırasıyla sunulmuştur.

Katılımcıların çocuk haklarına yönelik tutumlarının, katılımcıların yaşına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla EÇHTÖ'nün toplam ve alt boyut puanları üzerinden Bağımsız Örneklem İÇİN t-Testi uygulanmış, analiz sonuçlarına Tablo 4.7'de yer verilmiştir.

Tablo 4.7. Katılımcıların Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Yaşa Göre Analizi
Bağımsız Örneklem İçin t-Testi Sonuçları

Alt Boyut/Boyut	40 yaş ve altı		41 yaş ve üzeri		<i>t</i>	<i>sd</i>	<i>p</i>
	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS			
Bakım ve Koruma	72.514	2.756	72.654	2.301	-.474	461	.636
Devlet Güvencesi ve Desteği	107.206	6.443	107.915	5.211	-1.037	461	.300
Kendi Kendine Karar Verme Tutumu	108.281	8.241	108.233	7.964	.053	461	.957
Toplam	288.002	15.198	288.802	12.490	-.495	461	.621

Tablo 4.7’de görüldüğü üzere, katılımcıların EÇHTÖ alt boyutları olan “Bakım ve Koruma”, “Devlet Güvencesi ve Desteği” puanları, EÇHTÖ boyutu olan “Kendi Kendine Karar Verme Tutumu”na ait puanlar ile ölçekten elde edilen toplam puan katılımcıların yaşına göre anlamlı olarak farklılık göstermemektedir (Sırasıyla, $t_{(461)}=-.474$, $p>.05$; $t_{(461)}=-1.037$, $p>.05$; $t_{(461)}=.053$, $p>.05$; $t_{(461)}=-.495$, $p>.05$).

Katılımcıların çocuk haklarına yönelik tutumlarının, katılımcıların öğrenim düzeylerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla EÇHTÖ’nün toplam ve alt boyut puanları üzerinden tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmış, analiz sonuçlarına Tablo 4.8’de yer verilmiştir.

Tablo 4.8. Katılımcıların Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Öğrenim Düzeyine Göre Analizi-ANOVA Sonuçları

Alt Boyut/Boyut	Öğrenim Düzeyi	$\bar{X}$	SS	F	p	η^2	Anlamlı Fark
Bakım ve Koruma	İlköğretim	72.232	3.084	2.176	.115		-
	Ortaöğretim	72.389	2.546				
	Lisans+	72.836	2.499				
Devlet Güvencesi ve Desteği	İlköğretim	105.886	7.462	8.977	.000	.04	3>1 3>2
	Ortaöğretim	106.645	6.694				
	Lisans+	108.716	4.595				
Kendi Kendine Karar Verme Tutumu	İlköğretim	108.311	9.274	3.009	.049	.01	3>2
	Ortaöğretim	107.117	7.678				
	Lisans+	109.216	7.895				
Toplam	İlköğretim	286.429	16.938	5.524	.004	.03	3>2
	Ortaöğretim	286.151	14.666				
	Lisans+	290.769	12.892				

Tablo 4.8’de görüldüğü üzere, katılımcıların “Devlet Güvencesi ve Desteği” alt boyutu, “Kendi Kendine Karar Verme Tutumu” boyutu puanları ile EÇHTÖ toplam puanı öğrenim düzeylerine göre anlamlı farklılık göstermektedir (Sırasıyla, $F=8.977$, $p<0.05$; $F=3.009$, $p<0.5$; $F=5.524$, $p<0.05$). “Bakım ve Koruma” alt boyutu puanları ise öğrenim düzeyi değişkenine göre anlamlı olarak farklılık göstermemektedir ($F=2.176$, $p>0.05$).

“Devlet Güvencesi ve Desteği” alt boyutundaki anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu görebilmek için Games-Howell Post-hoc testi uygulanmıştır. Test sonuçlarına göre; lisans ve lisansüstü mezunu katılımcıların “Devlet Güvencesi ve Desteği” alt boyutu puan ortalamaları ($\bar{X}=108.716$), ilköğretim mezunu olan katılımcıların ölçekten elde ettikleri puan ortalamasına ($\bar{X}=105.886$) ve ortaöğretim mezunu olan katılımcıların ölçekten elde ettikleri puan ortalamasına göre ($\bar{X}=106.645$)

anlamli olarak daha yüksektir. Etki büyüklüğü için η^2 değeri incelendiğinde bu anlamli farkın düşük etki düzeyinde olduğu görülmektedir ($\eta^2=0.04$).

“Kendi Kendine Karar Verme Tutumu” boyutundaki anlamli farkın hangi gruplar arasında olduğunu görebilmek için ise Bonferroni Post-hoc testi uygulanmıştır. Test sonuçlarına göre; lisans ve lisansüstü mezunu katılımcıların “Kendi Kendine Karar Verme Tutumu” boyutuna ilişkin puan ortalamaları ($\bar{X}=109.216$), ortaöğretim mezunu olan katılımcıların puan ortalamasına ($\bar{X}=107.117$) göre anlamli olarak daha yüksektir. Etki büyüklüğü için η^2 değeri incelendiğinde bu anlamli farkın düşük etki düzeyinde olduğu görülmektedir ($\eta^2=0.01$).

Katılımcıların EHT toplam puanlarındaki anlamli farkın hangi gruplar arasında olduğunu görebilmek için Games-Howell Post-hoc testi uygulanmıştır. Test sonuçlarına göre; lisans ve lisansüstü mezunu katılımcıların EHT puan ortalamaları ($\bar{X}=290.769$) ortaöğretim mezunu olan katılımcıların puan ortalamasına göre ($\bar{X}=286.151$) anlamli olarak daha yüksektir. Etki büyüklüğü için η^2 değeri incelendiğinde bu anlamli farkın düşük etki düzeyinde olduğu görülmektedir ($\eta^2=0.03$).

Katılımcıların ocuk haklarına yönelik tutumlarının çalışma durumları/sektör tipine göre anlamli bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla EHT’nn toplam ve alt boyut puanları üzerinden tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmış, analiz sonuçlarına Tablo 4.9’da yer verilmiştir.

Tablo 4.9. Katılımcıların Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Çalışma Durumları/Sektör Tipine Göre Analizi-ANOVA Sonuçları

Çalışma Durumu/Sektör Tipi										
Alt Boyut/Boyut	Özel		Kamu		Çalışmıyor		F	p	η^2	İkili Karşılaştırma
	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS				
Bakım ve Koruma	72.963	2.429	72.697	2.532	72.231	2.809	3.445	.033	.01	1>3
Devlet Güvencesi ve Desteği	107.535	6.534	109.011	4.136	106.521	6.601	5.924	.003	.03	2>3
Kendi Kendine Karar Verme Tutumu	108.584	7.834	109.143	8.242	107.686	8.320	1.266	.283		-
Toplam	289.082	14.396	290.945	12.715	286.438	15.319	3.677	.026	.03	2>3

Tablo 4.9’da görüldüğü üzere, katılımcıların “Bakım ve Koruma” alt boyut puanları ile “Devlet Güvencesi ve Desteği” alt boyut puanları çalışma durumları/sektör tipine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır (Sırasıyla; $F=3.445$, $p<0.05$; $F=5.924$, $p<0.05$). “Kendi Kendine Karar Verme Tutumu” boyutu puanları ise çalışma durumları/sektör tipi değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmamaktadır ($F=1.266$, $p>0.05$).

“Bakım ve Koruma” alt boyutundaki anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu görebilmek için Scheffe Post-hoc testi uygulanmıştır. Test sonuçlarına göre; özel sektörde çalışanı olan katılımcıların “Bakım ve Koruma” alt boyutundan elde ettikleri puan ortalaması ($\bar{X}=72.963$) herhangi bir işte çalışmayan katılımcıların puan ortalamasına göre ($\bar{X}=72.231$) anlamlı olarak daha yüksektir. Etki büyüklüğü için η^2 değeri incelendiğinde bu anlamlı farkın düşük etki düzeyinde olduğu görülmektedir ($\eta^2=0.01$).

“Devlet Güvencesi ve Desteği” alt boyutunun hangi gruplar arasında anlamlı olarak farklılaştığını görebilmek için Games-Howell Post-hoc testi uygulanmıştır. Test sonuçlarına göre; kamu çalışanı olan katılımcıların “Devlet Güvencesi ve Desteği” alt boyutu puan ortalaması ($\bar{X}=109.011$) herhangi bir işte çalışmayan katılımcıların puan ortalamasından ($\bar{X}=107.686$) daha yüksektir ve bu fark istatistiksel olarak manidardır.

Etki büyüklüğü için η^2 değeri incelendiğinde bu anlamlı farkın düşük etki düzeyinde olduğu görülmektedir ($\eta^2=0.03$).

Katılımcıların EÇHTÖ toplam puanları ise çalışma durumları/sektör tipi değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır ($F=2.677$, $p<0.05$). Bu anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu görebilmek için Bonferroni Post-hoc testine başvurulmuştur. Test sonuçlarına göre; kamu çalışanı olan katılımcıların EÇHTÖ puan ortalaması ($\bar{X}=290.945$) herhangi bir işte çalışmayan katılımcıların tutum puan ortalamasına göre ($\bar{X}=286.438$) anlamlı olarak daha yüksektir. Etki büyüklüğü için η^2 değeri incelendiğinde bu anlamlı farkın düşük etki düzeyinde olduğu görülmektedir ($\eta^2=0.03$).

Katılımcıların çocuk haklarına yönelik tutumlarının aylık hane geliri düzeyine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla EÇHTÖ'nün toplam ve alt boyut puanları üzerinden tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmış, analiz sonuçlarına Tablo 4.10'da yer verilmiştir.

Tablo 4.10. Katılımcıların Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Aylık Hane Geliri Düzeyine Göre Analizi-ANOVA Sonuçları

Alt Boyut/ Boyut	Aylık Hane Geliri	$\bar{X}$	SS	F	p	η^2	Anlamlı Fark
Bakım ve Koruma	0-5.000 TL	72.036	3.094	5.535	.004	.02	2>1 3>1
	5.001-10.000 TL	72.809	2.331				
	10.001 TL+	72.955	2.238				
Devlet Güvencesi ve Desteği	0-5.000 TL	105.947	7.280		.000	.04	3>1 3>2
	5.001-10.000 TL	106.672	5.707				
	10.001 TL +	109.187	4.158				
Kendi Kendine Karar Verme Tutumu	0-5.000 TL	107.074	8.708	3.547	.030	.01	3>2
	5.001-10.000 TL	108.671	7.967				
	10.001 TL +	109.569	7.357				
Toplam	0-5.000 TL	285.057	16.540	7.888	.000	.04	3>2
	5.001-10.000 TL	289.151	13.703				
	10.001 TL +	291.710	11.453				

Tablo 4.10’da görüldüğü üzere, katılımcıların “Bakım ve Koruma”, “Devlet Güvencesi ve Desteği” alt boyutları ile “Kendi Kendine Karar Verme Tutumu” boyut puanları aylık hane geliri düzeylerine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır (Sırasıyla; $F=5.535$, $p<0.05$, $\eta^2=0.02$; $F=10.045$, $p<0.05$, $\eta^2=0.04$; $F=3.547$, $p<0.05$, $\eta^2=0.01$).

“Bakım ve Koruma” alt boyutundaki anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu görebilmek için Games-Howell Post-hoc testi uygulanmıştır. Test sonuçlarına göre; aylık hane geliri 0-5.000 TL arasında olan katılımcıların “Bakım ve

Koruma” alt boyutu puan ortalaması ($\bar{X}=72.036$), aylık hane geliri 5.001-10.000 TL arası olan katılımcıların puan ortalamasından ($\bar{X}=72.809$) ve aylık hane geliri 10.001 TL ve üzeri olan katılımcıların puan ortalamasından ($\bar{X}=72.955$) anlamlı düzeyde daha düşüktür. Etki büyüklüğü için η^2 değeri incelendiğinde bu anlamlı farkın düşük etki düzeyinde olduğu görülmektedir ($\eta^2=0.02$).

“Devlet Güvencesi ve Desteği” alt boyutu puanlarının hangi gruplar arasında anlamlı olarak farklılaştığını görebilmek adına Games-Howell Post-hoc testi uygulanmıştır. Test sonuçlarına göre; aylık hane geliri 0-5.000 TL arasında olan katılımcıların “Devlet Güvencesi ve Desteği” alt boyutu puan ortalaması ($\bar{X}=105.947$), aylık hane geliri 5.001-10.000 TL arası olan katılımcıların puan ortalamasından ($\bar{X}=107.672$) ve aylık hane geliri 10.001 TL ve üzeri olan katılımcıların puan ortalamasından ($\bar{X}=109.187$) anlamlı düzeyde daha düşüktür. Aylık hane geliri 10.001 TL ve üzeri olan katılımcıların “Devlet Güvencesi ve Desteği” alt boyutu puan ortalaması ise, aylık hane geliri 5.001-10.000 TL arası olan katılımcıların puan ortalamasından anlamlı düzeyde daha yüksektir. Etki büyüklüğü için η^2 değeri incelendiğinde bu anlamlı farkın düşük etki düzeyinde olduğu görülmektedir ($\eta^2=0.04$).

“Kendi Kendine Karar Verme Tutumu” boyutu puanlarının hangi gruplar arasında anlamlı düzeyde farklılaştığını görebilmek için Bonferroni Post-hoc testi uygulanmıştır. Test sonuçlarına göre; aylık hane geliri 10.001 TL ve üzeri olan ebeveynlerin “Kendi Kendine Karar Verme Tutumu” boyutu puan ortalaması ($\bar{X}=109.569$) aylık hane geliri 0-5.000 TL arası olan katılımcıların “Kendi Kendine Karar Verme Tutumu” boyutu puan ortalamasından ($\bar{X}=107.074$) daha yüksektir ve bu fark istatistiksel olarak manidardır. Etki büyüklüğü için η^2 değeri incelendiğinde bu anlamlı farkın düşük etki düzeyinde olduğu görülmektedir ($\eta^2=0.01$).

Katılımcıların EÇHTÖ toplam puanları aylık hane geliri düzeyi değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır ($F=7.888$, $p<0.05$). Bu anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu görebilmek amacıyla Games-Howell Post-hoc testi kullanılmıştır. Test sonuçlarına göre; aylık hane gelir düzeyi 5.001-10.000 TL arası olan katılımcıların EÇHTÖ puan ortalaması ($\bar{X}=289.151$) ile aylık hane geliri 10.001 TL ve üzerinde olanların ölçek puan ortalaması ($\bar{X}=291.710$), aylık hane geliri 0-5.000

TL arası olanların ölçek puan ortalamasından ($\bar{X}$ =285.057) manidar düzeyde daha yüksektir. Etki büyüklüğü için η^2 değeri incelendiğinde bu anlamlı farkın düşük etki düzeyinde olduğu görülmektedir (η^2 =0.04).

Katılımcıların çocuk haklarına yönelik tutumlarının çocuk sayısına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla EÇHTÖ'nün toplam ve alt boyut puanları üzerinden tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmış, analiz sonuçlarına Tablo 4.11'de yer verilmiştir.

Tablo 4.11. Katılımcıların Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Çocuk Sayısına Göre Analizi-ANOVA Sonuçları

Alt Boyut/Boyut	Çocuk Sayısı	$\bar{X}$	SS	F	p	η^2	Anlamlı Fark
Bakım ve Koruma	1 çocuk	73.067	2.615	1.718	.181		
	2 çocuk	72.479	2.647				
	3 çocuk+	72.385	2.687				
Devlet Güvencesi ve Desteği	1 çocuk	107.889	5.808	.506	.604		
	2 çocuk	107.406	6.423				
	3 çocuk+	106.979	5.889				
Kendi Kendine Karar Verme Tutumu	1 çocuk	109.725	7.374	9.430	.000	.04	1>3
	2 çocuk	109.101	7.949				2>3
	3 çocuk+	105.602	8.541				
Toplam	1 çocuk	290.680	13.637	4.515	.011	.03	1>3
	2 çocuk	288.985	14.737				2>3
	3 çocuk+	284.967	14.486				

Tablo 4.11'de görüldüğü üzere, katılımcıların “Kendi Kendine Karar Verme Tutumu” boyutu puan ortalamaları çocuk sayısına göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır ($F=8.541$, $p<0.05$). Bu anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu görebilmek için Bonferroni Post-hoc testi uygulanmıştır. Test sonuçlarına göre, üç ve üzeri çocuğu olan katılımcıların “Kendi Kendine Karar Verme Tutumu” boyutu puan ortalaması ($\bar{X}=105.602$), bir çocuğu olanların puan ortalamasından ($\bar{X}=109.725$) ve iki çocuğu olanların puan ortalamasından ($\bar{X}=109.101$) daha düşüktür ve bu fark istatistiksel olarak anlamlıdır. Etki büyüklüğü için η^2 değeri incelendiğinde bu anlamlı farkın düşük etki düzeyinde olduğu görülmektedir (η^2 =0.04).

Katılımcıların EÇHTÖ toplam puan ortalamaları ise çocuk sayısına göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır ($F=4.515, p<0.05$). Bu anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu görebilmek için Bonferroni Post-hoc testi uygulanmıştır. Test sonuçlarına göre, bir çocuğu olan katılımcıların EÇHTÖ’den elde ettikleri puan ortalaması ($\bar{X}=290.680$) üç ve üzeri çocuğu olanların puan ortalamasından ($\bar{X}=284.967$) manidar düzeyde daha yüksektir. Benzer şekilde iki çocuğu olan katılımcıların puan ortalaması ($\bar{X}=288.985$) üç ve üzeri çocuğu olanların puan ortalamasından ($\bar{X}=284.967$) anlamlı olarak daha yüksektir. Katılımcıların “Bakım ve Koruma” ile “Devlet Güvencesi ve Desteği” alt boyutu puanları ise çocuk sayısına göre anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır (Sırasıyla, $F=1.718, p>0.05$; $F=.506, p>0.05$).

Katılımcıların çocuk haklarına yönelik tutumlarının çocuğun cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla EÇHTÖ’nün toplam ve alt boyut puanları üzerinden Bağımsız Örneklem İÇİN t-Testi uygulanmış, analiz sonuçlarına Tablo 4.12’de yer verilmiştir.

Tablo 4.12. Katılımcıların Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Çocuğun Cinsiyetine Göre Analizi-Bağımsız Örneklem İÇİN t-Testi Sonuçları

Alt Boyut/Boyut	Kız Çocuk		Erkek Çocuk		t	sd	p
	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS			
Bakım ve Koruma	72.560	2.576	72.529	2.765	.127	461	.899
Devlet Güvencesi ve Desteği	107.568	5.828	107.111	6.623	.788	461	.431
Kendi Kendine Karar Verme Tutumu	108.598	8.049	107.846	8.324	.982	461	.326
Toplam	288.726	14.174	287.486	15.169	.906	461	.366

Tablo 4.12’de görüldüğü üzere, katılımcıların EÇHTÖ alt boyutları olan “Bakım ve Koruma”, “Devlet Güvencesi ve Desteği” ile EÇHTÖ boyutu olan Kendi Kendine Karar Verme Tutumu” puanları çocuğun cinsiyetine göre anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır (Sırasıyla; $t_{(461)}=0.127, p>0.05$; $t_{(461)}=0.788, p>0.05$; $t_{(461)}=0.982, p>0.05$). Katılımcıların EÇHTÖ toplam puanları ise, çocuğun cinsiyetine göre anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır ($t_{(461)}=0.906, p>0.05$).

Katılımcıların çocuk haklarına yönelik tutumlarının çocuğun okul öncesi eğitimi alma durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla EÇHTÖ'nün toplam ve alt boyut puanları üzerinden Bağımsız Örneklemeler İçin t-Testi uygulanmış, analiz sonuçlarına Tablo 4.13'te yer verilmiştir.

Tablo 4.13. Katılımcıların Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Çocuğun Okul Öncesi Eğitimi Alma Durumuna Göre Analizi-Bağımsız Örneklemeler İçin t-Testi Sonuçları

Alt Boyut/Boyut	Okul Öncesi Eğitimi		Okul Öncesi Eğitimi		<i>t</i>	<i>sd</i>	<i>p</i>
	Alma		Almama				
	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS			
Bakım ve Koruma	72.496	2.658	72.646	2.671	-.505	461	.614
Devlet Güvencesi ve Desteği	107.566	6.147	106.594	6.336	1.413	461	.158
Kendi Kendine Karar Verme Tutumu	108.467	8.379	107.507	7.459	1.057	461	.291
Toplam	288.529	14.829	287.053	13.887	.919	461	.359

Tablo 4.13'te görüldüğü üzere, ebeveynlerin “Bakım ve Koruma”, “Devlet Güvencesi ve Desteği” ile “Kendi Kendine Karar Verme Tutumu” boyutu puanları çocuğun okul öncesi eğitimi alma durumuna göre anlamlı olarak farklılık göstermemektedir (Sırasıyla; $t_{(461)}=-0.505$, $p>0.05$; $t_{(461)}=1.413$, $p>0.05$ $t_{(461)}=1.057$, $p>0.05$). Benzer şekilde katılımcıların EÇHTÖ toplam puanları da çocuğun okul öncesi eğitimi alma durumuna göre anlamlı olarak farklılık göstermemektedir ($t_{(461)}=0.919$, $p>0.05$).

4.3. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt problemine ilişkin olarak elde edilen bulgular ebeveynin yaşı, öğrenim düzeyi ve mesleği, aylık hane geliri düzeyi, çocuk sayısı, çocuğunun cinsiyeti ile okul öncesi eğitimi alma durumu değişkenler açısından sırasıyla sunulmuştur.

Katılımcıların çocuk haklarını uygulama düzeylerinin, katılımcıların yaşına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla EÇHDÖ'nün toplam ve alt boyut puanları üzerinden Bağımsız Örneklemeler İçin t-Testi uygulanmış, analiz sonuçlarına Tablo 4.14'te yer verilmiştir.

Tablo 4.14. Katılımcıların Çocuk Haklarını Uygulama Düzeylerinin Yaşa Göre Analizi- Bağımsız Örneklemeler İçin t-Testi Sonuçları

Boyut	40 yaş ve altı		41 yaş ve üzeri		t	sd	p
	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS			
Katılım	43.993	4.035	44.290	4.621	-.643	461	.521
Yaşama	47.767	2.751	47.747	2.294	.069	461	.945
Gelişim	21.970	4.322	22.242	4.242	-.572	461	.568
Koruma	6.506	2.089	6.265	1.528	1.101	461	.271
Toplam	120.236	8.891	120.545	8.575	-.316	461	.752

Tablo 4.14'te görüldüğü üzere, katılımcıların EÇHDÖ'nün "Katılım", "Yaşama", "Gelişim" ve "Koruma" alt boyutları puan ortalamaları katılımcıların yaşına göre anlamlı olarak farklılaşmamaktadır (Sırasıyla, $t_{(461)}=-.643$, $p>0.05$; $t_{(461)}=.069$, $p>0.05$; $t_{(461)}=-.572$, $p>0.05$; $t_{(461)}=1.101$, $p>0.05$). Ebeveynlerin EÇHDÖ toplam puanları da katılımcı yaşına göre anlamlı olarak farklılık göstermemektedir ($t_{(461)}=-.316$, $p>0.05$).

Katılımcıların çocuk haklarını uygulama düzeylerinin, öğrenim düzeyine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla EÇHDÖ'nün toplam ve alt boyut puanları üzerinden tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmış, analiz sonuçlarına Tablo 4.15'te yer verilmiştir.

Tablo 4.15. Katılımcıların Çocuk Haklarını Uygulama Düzeylerinin Öğrenim Düzeyine Göre Analizi-ANOVA Sonuçları

Boyut	Öğrenim Düzeyi	$\bar{X}$	SS	F	p	η^2	Anlamlı Fark
Katılım	İlköğretim	43.579	4.794	1.333	.265		
	Ortaöğretim	43.956	4.230				
	Lisans ve Lisansüstü	44.390	3.700				
Yaşama	İlköğretim	47.940	2.387	2.009	.135		
	Ortaöğretim	47.996	2.471				
	Lisans ve Lisansüstü	47.479	2.897				
Gelişim	İlköğretim	20.403	3.826	23.325	.000	.10	3>1
	Ortaöğretim	21.258	4.389				3>2
	Lisans ve Lisansüstü	23.496	3.996				
Koruma	İlköğretim	6.064	1.489	2.673	.070		
	Ortaöğretim	6.477	1.765				
	Lisans ve Lisansüstü	6.622	2.310				
Toplam	İlköğretim	117.986	8.262	7.662	.001	.04	3>1
	Ortaöğretim	119.686	8.788				3>2
	Lisans ve Lisansüstü	121.987	8.808				

Tablo 4.15'te görüldüğü üzere, katılımcıların “Katılım”, “Yaşama” ve “Koruma” alt boyutu puanları öğrenim düzeyine göre anlamlı olarak farklılık göstermemektedir (Sırasıyla, $F=1.333$, $p>0.05$; $F=2.009$, $p>0.05$; $F=2.673$, $p>0.05$). Katılımcıların “Gelişim” boyutu puanları öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermektedir ($F=23.325$, $p<0.05$). “Gelişim” boyutundaki anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu görebilmek için Scheffe Post-hoc testi uygulanmıştır. Test sonuçlarına göre; lisans ve lisansüstü mezunu katılımcıların “Gelişim” boyutu puan ortalaması ($\bar{X}=23.496$), ilköğretim mezunlarının puan ortalamasına ($\bar{X}=20.403$) ve ortaöğretim mezunlarının puan ortalamasına göre ($\bar{X}=21.258$) anlamlı olarak daha yüksektir. Etki büyüklüğü için η^2 değeri incelendiğinde bu anlamlı farkın orta etki düzeyinde olduğu görülmektedir ($\eta^2=0.10$).

EÇHDÖ toplam puanları ise öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermektedir ($F=7.662$, $p<0.05$). Bu anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu görebilmek için Scheffe Post-hoc testi uygulanmıştır. Test sonuçlarına göre; lisans ve

lisansüstü mezunu katılımcıların EÇHDÖ toplam puan ortalaması ($\bar{X}$ =121.987), ilköğretim mezunu olanların puan ortalamasından ($\bar{X}$ =117.986) ve ortaöğretim mezunu olanların puan ortalamasından ($\bar{X}$ =119.686) daha yüksektir ve bu fark istatistiksel olarak manidardır. Etki büyüklüğü için η^2 değeri incelendiğinde bu anlamlı farkın orta etki düzeyinde olduğu görülmektedir (η^2 =0.04).

Katılımcıların çocuk haklarını uygulama düzeylerinin mesleğe göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla EÇHDÖ'nün toplam ve alt boyut puanları üzerinden tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmış, analiz sonuçlarına Tablo 4.16'da yer verilmiştir.

Tablo 4.16. Katılımcıların Çocuk Haklarını Uygulama Düzeylerinin Çalışma Durumu/Sektör Tipine Göre Analizi-ANOVA Sonuçları

Boyut	Çalışma Durumu/Sektör Tipi						F	p	η^2	Anlamlı Fark
	Özel	Kamu		Çalışmıyor						
	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS				
Katılım	44.312	3.837	44.017	4.408	43.932	4.265	.355	.701		
Yaşama	47.588	2.805	47.510	3.163	47.982	2.269	1.532	.217		
Gelişim	21.537	4.530	23.684	4.126	21.573	4.065	10.162	.000	.04	2>1 2>3
Koruma	6.505	1.990	6.773	2.605	6.272	1.586	2.362	.095		
Toplam	119.942	9.032	121.887	9.877	119.759	8.108	2.151	.117		

Tablo 4.16'da görüldüğü üzere, katılımcıların “Gelişim” boyutu puanları çalışma durumları/sector tipine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır ($F=10.162$, $p<0.05$). Bu anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu görebilmek için Bonferroni Post-hoc testi uygulanmıştır. Test sonuçlarına göre; kamu çalışanı olan katılımcıların “Gelişim” boyutu puan ortalaması ($\bar{X}$ =23.684), özel sektörde çalışan olan katılımcıların puan ortalamasından ($\bar{X}$ =21.537) ve çalışmayan ebeveynlerin puan ortalamasından ($\bar{X}$ =21.573) anlamlı düzeyde daha yüksektir. Ayrıca katılımcıların EÇHDÖ toplam puanları ise, çalışma durumları/sector tipine göre anlamlı olarak farklılaşmamaktadır ($F=2.151$, $p>0.05$). Etki büyüklüğü için η^2 değeri incelendiğinde bu anlamlı farkın düşük etki düzeyinde olduğu görülmektedir (η^2 =0.04). Ayrıca

katılımcıların EÇHDÖ toplam puanları ise, çalışma durumları/sektör tipine göre anlamlı olarak farklılaşmamaktadır ($F=2.151, p>0.05$).

Katılımcıların çocuk haklarını uygulama düzeylerinin aylık hane geliri düzeyine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla EÇHDÖ'nün toplam ve alt boyut puanları üzerinden tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmış, analiz sonuçlarına Tablo 4.17'de yer verilmiştir.

Tablo 4.17. Katılımcıların Çocuk Haklarını Uygulama Düzeylerinin Aylık Hane Geliri Düzeyine Göre Analizi-ANOVA Sonuçları

Boyut	0-5.000 TL		5.001-10.000 TL		10.001 TL+		F	p	η^2	Anlamlı Fark
	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS				
Katılım	44.149	4.256	44.062	4.092	43.917	4.199	.104	.901		
Yaşama	48.108	2.256	47.612	2.727	47.443	3.053	2.610	.075		3>1
Gelişim	21.168	4.121	21.845	4.358	23.729	4.040	12.955	.000	.05	3>2
Koruma	6.254	1.619	6.296	1.854	7.015	2.525	6.044	.003	.03	3>1 3>2
Toplam	119.679	8.184	119.815	8.755	122.104	9.678	3.039	.049	.01	3>1 3>2

Tablo 4.17'de görüldüğü üzere, katılımcıların “Gelişim” ve “Koruma” boyutu puanları aylık hane geliri düzeyine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır (Sırasıyla; $F=12.955, p<0.05$; $F=7.015, p<0.05$). “Gelişim” boyutundaki bu anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu görebilmek için Bonferroni Post-hoc testi uygulanmıştır. Test sonuçlarına göre, aylık hane geliri 10.001 TL ve üzeri olan katılımcıların “Gelişim” boyutu puan ortalaması ($\bar{X}=23.729$), 0-5.000 TL arası olanların puan ortalamasından ($\bar{X}=21.168$) ve - 5.001-10.000 TL arası olanların puan ortalamasından ($\bar{X}=21.845$) anlamlı olarak daha yüksektir. Etki büyüklüğü için η^2 değeri incelendiğinde bu anlamlı farkın düşük etki düzeyinde olduğu görülmektedir ($\eta^2=0.05$).

“Koruma” boyutu puanlarının hangi gruplara göre anlamlı olarak farklılaştığını görebilmek için Bonferroni Post-hoc testi uygulanmıştır. Test sonuçlarına göre, aylık hane geliri 10.001 TL ve üzeri olan katılımcıların “Koruma” boyutu puan ortalaması ($\bar{X}=7.015$), 0-5.000 TL arası olanların puan ortalamasından ($\bar{X}=6.254$) ve 5.001-10.000 TL arası olanların puan ortalamasından ($\bar{X}=6.296$) anlamlı olarak daha yüksektir. Etki büyüklüğü için η^2 değeri incelendiğinde bu anlamlı farkın düşük etki düzeyinde olduğu görülmektedir ($\eta^2=0.03$).

Katılımcıların EÇHDÖ toplam puanları ise, aylık hane geliri düzeylerine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır ($F=3.039$, $p<0.05$). Bu anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu görebilmek adına LSD post-hoc testi uygulanmıştır. Test sonuçlarına göre; aylık hane geliri 10.001 TL ve üzeri olan ebeveynlerin EÇHDÖ puan ortalaması ($\bar{X}=122.104$), aylık hane geliri 0-5.000 TL arası olan ebeveynlerin puan ortalaması ($\bar{X}=119.679$) ile aylık hane geliri 5.001-10.000 TL arası olan ebeveynlerin puan ortalamasından ($\bar{X}=119.815$) anlamlı olarak daha yüksektir. Buna göre, aylık hane geliri düzeyi nispeten yüksek ebeveynlerin çocuk haklarını uygulama düzeylerinin daha olumlu olduğu ifade edilmektedir. Etki büyüklüğü için η^2 değeri incelendiğinde bu anlamlı farkın düşük etki düzeyinde olduğu görülmektedir ($\eta^2=0.01$).

Katılımcıların çocuk haklarını uygulama düzeylerinin çocuk sayısına göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla EÇHDÖ’nün toplam ve alt boyut puanları üzerinden tek yönlü varyans analizi (ANOVA) uygulanmış, analiz sonuçlarına Tablo 4.18’de yer verilmiştir.

Tablo 4.18. Katılımcıların Çocuk Haklarını Uygulama Düzeylerinin Çocuk Sayısına Göre Analizi-ANOVA Sonuçları

Boyut	1 çocuk		2 çocuk		3 çocuk+		F	p	η^2	Anlamlı Fark
	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS				
Katılım	45.852	3.083	44.114	4.158	42.883	4.394	12.215	.000	.05	1>2 1>3 2>3
Yaşama	48.294	2.597	47.589	2.886	47.826	2.059	2.085	.125		
Gelişim	23.380	3.582	22.318	4.378	20.612	4.169	11.366	.000	.05	1>3 2>3
Koruma	6.320	1.539	6.484	2.154	6.455	1.804	.199	.820		
Toplam	123.846	6.972	120.505	9.405	117.775	7.643	11.534	.000	.05	1>2 1>3 2>3

Tablo 4.18’de görüldüğü üzere, katılımcıların “Katılım” ve “Gelişim” boyutu puan ortalamaları çocuk sayılarına göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır (Sırasıyla; $F=12.215$, $p<0.05$; $F=11.366$, $p<0.05$). “Katılım” boyutundaki anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu görebilmek için Bonferroni Post-hoc testi uygulanmıştır. Test sonuçlarına göre, bir çocuk sahibi olan katılımcıların “Katılım” boyutu puan ortalaması ($\bar{X}=45.852$), iki çocuğu olanların puan ortalamasından ($\bar{X}=44.114$) ve üç ve üzeri çocuğu olanların puan ortalamasından ($\bar{X}=42.883$) anlamlı olarak daha yüksektir. “Gelişim” boyutundaki anlamlı farkın hangi boyutlar arasında olduğunu görebilmek için de Bonferroni Post-hoc testi uygulanmıştır. Test sonuçlarına göre, üç ve üzeri çocuk sahibi olanların “Gelişim” boyutu puan ortalaması ($\bar{X}=20.612$), bir çocuğu olanların puan ortalamasından ($\bar{X}=23.380$) ve iki çocuğu olanların puan ortalamasından ($\bar{X}=22.318$) daha düşüktür ve bu fark istatistiksel olarak anlamlıdır. Etki büyüklüğü için η^2 değeri incelendiğinde bu anlamlı farkın düşük etki düzeyinde olduğu görülmektedir ($\eta^2=0.05$).

Katılımcıların EÇHDÖ toplam puan ortalamaları ise çocuk sayılarına göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır ($F=11.534$, $p>0.05$). Bu anlamlı farkın hangi gruplar arasında olduğunu görebilmek için Games-Howell Post-hoc testi uygulanmıştır. Test sonuçlarına göre, bir çocuğu olan katılımcıların EÇHDÖ puan ortalamaları ($\bar{X}=123.846$) iki çocuğu olan ($\bar{X}=120.505$) ve üç ve üzeri çocuğu olan ($\bar{X}=117.775$)

katılımcıların puan ortalamalarına göre anlamlı olarak daha yüksektir. İki çocuğu olanların puan ortalaması da üç ve üzeri çocuğu olanların puan ortalamasından daha yüksektir ve bu fark manidardır. Etki büyüklüğü için η^2 değeri incelendiğinde bu anlamlı farkın düşük etki düzeyinde olduğu görülmektedir ($\eta^2=0.05$).

Katılımcıların çocuk haklarını uygulama düzeylerinin çocuğun cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla EÇHDÖ'nün toplam ve alt boyut puanları üzerinden Bağımsız Örneklem İÇİN t-Testi uygulanmış, analiz sonuçlarına Tablo 4.19'da yer verilmiştir.

Tablo 4.19. Katılımcıların Çocuk Haklarını Uygulama Düzeylerinin Çocuğun Cinsiyetine Göre Analizi-Bağımsız Örneklem İÇİN t-Testi Sonuçları

Boyut	Kız Çocuk		Erkek Çocuk		t	sd	p
	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS			
Katılım	44.169	4.340	43.921	3.953	.634	461	.526
Yaşama	47.667	2.846	47.887	2.377	-.885	461	.377
Gelişim	21.958	4.348	22.129	4.248	-.424	461	.672
Koruma	6.565	2.190	6.303	1.651	1.416	461	.158
Toplam	120.359	9.154	120.240	8.370	.144	461	.885

Tablo 4.19'da görüldüğü üzere, katılımcıların “Katılım”, “Yaşama”, “Gelişim” ve “Koruma” boyutu puanları çocuğun cinsiyetine göre anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır (Sırasıyla; $t(461)=0.634, p>0.05$; $t(461)=-0.885, p>0.05$; $t(461)=-0.424, p>0.05$; $t(461)=1.416, p>0.05$). Katılımcıların EÇHDÖ toplam puanları ise çocuğun cinsiyetine göre anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır ($t(461)=0.144, p>0.05$).

Katılımcıların çocuk haklarını uygulama düzeylerinin çocuğun okul öncesi eğitimi alma durumuna göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla EÇHDÖ'nün toplam ve alt boyut puanları üzerinden Bağımsız Örneklem İÇİN t-Testi uygulanmış, analiz sonuçlarına Tablo 4.20'de yer verilmiştir.

Tablo 4.20. Katılımcıların Çocuk Haklarını Uygulama Düzeylerinin Çocuğun Okul Öncesi Eğitimi Alma Durumuna Göre Analizi-Bağımsız Örneklem İçin t-Testi Sonuçları

Boyut	Evet		Hayır		<i>t</i>	<i>sd</i>	<i>p</i>
	$\bar{X}$	SS	$\bar{X}$	SS			
Katılım	44.109	4.015	43.853	4.703	.551	461	.582
Yaşama	47.678	2.794	47.995	2.110	-1.248	461	.283
Gelişim	22.377	4.292	20.877	4.199	3.162	461	.002
Koruma	6.483	2.006	6.337	1.859	.665	461	.507
Toplam	120.647	8.817	119.190	8.739	1.507	461	.133

Tablo 4.20’de görüldüğü üzere, katılımcıların “Gelişim” boyutu puanları çocuğun okul öncesi eğitimi alma durumuna göre anlamlı olarak farklılık göstermektedir ($t(461)=3.162, p<0.05$). Çocuğu okul öncesi eğitimi alan katılımcıların “Gelişim” boyutu puan ortalaması ($\bar{X}=22.377$) almayanların puan ortalamasından ($\bar{X}=20.877$) daha yüksektir ve bu fark istatistiksel olarak anlamlıdır. Ayrıca katılımcıların EÇHDÖ toplam puanları ise çocuğun okul öncesi eğitimi alma durumuna göre anlamlı olarak farklılık göstermemektedir ($t(461)=1.507, p>0.05$).

4.4. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt problemine ilişkin olarak katılımcıların çocuk haklarına yönelik tutumları ile bu hakları uygulama düzeyleri arasındaki ilişki Pearson Korelasyon Katsayısı ile incelenmiş; analiz sonuçlarına Tablo 4.21’de yer verilmiştir.

Tablo 4.21. Katılımcıların Çocuk Haklarına Yönelik Tutumları ve Bu Hakları Uygulama Düzeyleri Arasındaki İlişki Analizi-Pearson Korelasyon Katsayısı

	EÇHDÖ	EÇHTÖ
EÇHDÖ	-	
EÇHTÖ	$r=.348^{**}$	-

**= $p<0.01$

Tablo 4.21’de görüldüğü üzere, katılımcıların EÇHDÖ puanları ile EÇHTÖ puanları arasında orta düzeyde, pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır ve bu ilişki istatistiksel olarak anlamlıdır ($r=0.348$, $p<0.01$).

Katılımcıların EÇHTÖ alt boyut puanları ile EÇHDÖ boyut puanları arasındaki ilişki Pearson Korelasyon Katsayısı ile incelenmiş; analiz sonuçlarına Tablo 4.22’de yer verilmiştir.

Tablo 4.22. EÇHTÖ Alt Boyut Puanları İle EÇHDÖ Boyut Puanları Arasındaki İlişki Analizi-Pearson Korelasyon Katsayısı

Boyut/Alt Boyut	1	2	3	4	5	6	7
Katılım	1						
Yaşama	.433**	1					
Gelişim	.505**	.352**	1				
Koruma	-.205**	-.152**	.002	1			
Bakım ve Koruma	.246**	.238**	.200**	-.124**	1		
Devlet Güvencesi ve Desteği	.193**	.212**	.238**	-.035	.613**	1	
Kendi Kendine Karar Verme Tutumu	.258**	.222**	.325**	-.042	.535**	.575**	1

** $p<0.01$

Tablo 4.22’de görüldüğü üzere, katılımcıların EÇHDÖ’nün “Katılım” boyutu puanları ile EÇHTÖ’nün “Bakım ve Koruma” ve “Devlet Güvencesi ve Desteği” alt boyutları ile “Kendi Kendine Karar Verme Tutumu” boyutu puanları arasında düşük düzeyde pozitif yönde $p<0.01$ düzeyinde anlamlı ilişki bulunmaktadır (Sırasıyla, $r=.246$, $r=.193$, $r=.258$).

Katılımcıların EÇHDÖ’nün “Yaşama” boyutu ile EÇHTÖ’nün “Bakım ve Koruma” ve “Devlet Güvencesi ve Desteği” alt boyutları ile “Kendi Kendine Karar Verme Tutumu” boyutu puanları arasında düşük düzeyde pozitif yönde $p<0.01$ düzeyinde anlamlı ilişki bulunmaktadır (Sırasıyla, $r=.238$, $r=.212$, $r=.222$).

Katılımcıların EÇHDÖ’nün “Gelişim” boyutu ile EÇHTÖ’nün “Bakım ve Koruma” ve “Devlet Güvencesi ve Desteği” alt boyutları puanları arasında düşük düzeyde pozitif yönde $p<0.01$ düzeyinde anlamlı ilişki bulunmaktadır (Sırasıyla, $r=.200$, $r=.238$). EÇHDÖ’nün “Gelişim” boyutu ile EÇHTÖ’nün “Kendi Kendine

Karar Verme Tutumu” boyutu puanları arasında ise orta düzeyde pozitif yönde $p<0.01$ düzeyinde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.325$).

Katılımcıların EÇHDÖ’nün “Koruma” boyutu ile EÇHTÖ’nün “Bakım ve Koruma” alt boyutu arasında düşük düzeyde negatif yönde $p<0.01$ düzeyinde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r=0.124$).

4.5. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Araştırmanın dördüncü ve son alt problemine ilişkin olarak katılımcıların çocuk haklarına yönelik tutumlarının, bu hakları uygulama düzeylerini yordama durumuna ilişkin regresyon analizi yapılmış; analiz sonuçlarına Tablo 4.23’te yer verilmiştir.

Tablo 4.23. Katılımcıların Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Hakları Uygulama Düzeylerini Yordama Durumu-Basit Doğrusal Regresyon Sonuçları

	B	Standart Hata	β	t	p
Sabit	60.957	10.543		5.782	.000
Kendi Kendine Karar Verme Tutumu	.277	.060	.257	4.622	.000
R = .354	R ² = .119				
F(3,459) = 21.894	p<0.05				
EÇHDÖ = 60.957 + 0.277.Kendi Kendine Karar Verme Tutumu					

Tablo 4.23’te görüldüğü üzere, EÇHTÖ alt boyutlarından olan “Kendi Kendine Karar Verme Tutumu” boyutuna ait puanın EÇHDÖ puanlarının anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmektedir ($R^2=0.119$, $p<0.05$). Katılımcıların tutumu, çocuk haklarını uygulama düzeylerinin toplam varyansının %12’sini açıklamaktadır. EÇHTÖ’nün “Bakım ve Koruma” ile “Devlet Güvencesi ve Desteği” alt boyutları ise EÇHDÖ toplam puanının anlamlı yordayıcıları değildir.

EÇHTÖ’nün alt boyut puanlarının, EÇHDÖ’nün “Katılım” boyutu puanlarını yordamasına ilişkin regresyon analizi yapılmış; analiz sonuçlarına Tablo 4.24’te yer verilmiştir.

Tablo 4.24. EÇHTÖ Alt Boyut Puanlarının EÇHDÖ “Katılım” Boyutu Puanlarını Yordama Durumu-Basit Doğrusal Regresyon Sonuçları

	B	Standart Hata	β	t	p
Sabit	16.996	5.099		3.333	.001
Kendi Kendine Karar Verme Tutumu	.090	.027	.176	3.335	.001
Bakım ve Koruma	.239	.083	.152	2.875	.004
R=.288	R ² =.083				
F(2,460) = 20.783	p<0.05				
Katılım = 16.996 + 0.090.Kendi Kendine Karar Verme Tutumu + 0.239.Bakım ve Koruma					

Tablo 4.24’te görüldüğü üzere, EÇHTÖ boyutlarından “Kendi Kendine Karar Verme Tutumu” ve alt boyutlarından “Bakım ve Koruma” puanlarının EÇHDÖ’nün “Katılım” boyutu puanlarının anlamlı yordayıcıları olduğu görülmektedir ($R^2=0.083$, $p<0.05$). EÇHTÖ’nün “Kendi Kendine Karar Verme Tutumu” boyutu ile “Bakım ve Koruma” alt boyutu, EÇHDÖ’nün “Katılım” boyutunun toplam varyansının %8’ini açıklamaktadır.

EÇHTÖ’nün alt boyut puanlarının, EÇHDÖ’nün “Yaşama” boyutu puanlarını yordamasına ilişkin regresyon analizi yapılmış; analiz sonuçlarına Tablo 4.25’te yer verilmiştir.

Tablo 4.25. EÇHTÖ Alt Boyut Puanlarının EÇHDÖ “Yaşama” Boyutu Puanlarını Yordama Durumu-Basit Doğrusal Regresyon Sonuçları

	B	Standart Hata	β	<i>t</i>	<i>p</i>
Sabit	31.022	3.264		9.505	.000
Bakım ve Koruma	.166	.053	.167	3.130	.002
Kendi Kendine Karar Verme Tutumu	.043	.017	.133	2.498	.013
R=.263	R ² =.065				
F(2,460) = 17.110	p<0.05				
Yaşama = 31.022 + 0.166.Bakım ve Koruma + 0.043.Kendi Kendine Karar Verme Tutumu					

Tablo 4.25'te görüldüğü üzere, EÇHTÖ'nün alt boyutu "Bakım ve Koruma" ile EÇHTÖ'nün boyutu "Kendi Kendine Karar Verme Tutumu" puanlarının EÇHDÖ'nün "Yaşama" boyutu puanlarının anlamlı yordayıcıları olduğu görülmektedir ($R^2=0.065$, $p<0.05$). EÇHTÖ'nün "Bakım ve Koruma" alt boyutu ile "Kendi Kendine Karar Verme Tutumu" boyutu, EÇHDÖ'nün "Yaşama" boyutunun toplam varyansının %7'sini açıklamaktadır.

EÇHTÖ'nün alt boyut puanlarının, EÇHDÖ'nün "Gelişim" boyutu puanlarını yordamasına ilişkin regresyon analizi yapılmış; analiz sonuçlarına Tablo 4.26'da yer verilmiştir.

Tablo 4.26. EÇHTÖ Alt Boyut Puanlarının EÇHDÖ "Gelişim" Boyutu Puanlarını Yordama Durumu-Basit Doğrusal Regresyon Sonuçları

	B	Standart Hata	β	t	p
Sabit	3.491	2.517		1.387	.166
Kendi Kendine Karar Verme Tutumu	.171	.023	.325	7.386	.000
R=.325	R ² =.106				
F(1,461) = 54.559	p<0.05				
Gelişim = 3.491 + 0.171.Kendi Kendine Karar Verme Tutumu					

Tablo 4.26'da görüldüğü üzere, EÇHTÖ'nün "Kendi Kendine Karar Verme Tutumu" boyut puanlarının EÇHDÖ'nün "Gelişim" boyutu puanlarının anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmektedir ($R^2=0.106$, $p<0.05$). EÇHTÖ'nün "Kendi Kendine Karar Verme Tutumu" boyutu, EÇHDÖ'nün "Gelişim" boyutunun toplam varyansının %11'ini açıklamaktadır.

EÇHTÖ'nün alt boyut puanlarının, EÇHDÖ'nün "Koruma" boyutu puanlarını yordamasına ilişkin regresyon analizi yapılmış; analiz sonuçlarına Tablo 4.27'de yer verilmiştir.

Tablo 4.27. EÇHTÖ Alt Boyut Puanlarının EÇHDÖ “Koruma” Boyutu Puanlarını Yordama Durumu-Basit Doğrusal Regresyon Sonuçları

	B	Standart Hata	β	t	p
Sabit	13.157	2.494		5.275	.000
Bakım ve Koruma	-.092	.034	-.124	-2.691	.007
R=.124	R ² =.015				
F(1,461) = 7.240	p<0.05				
Koruma = 3.491 + 0.171.Kendi Kendine Karar Verme Tutumu					

Tablo 4.27’de görüldüğü üzere, EÇHTÖ alt boyutlarından “Bakım ve Koruma” puanlarının EÇHDÖ’nün “Koruma” boyutu puanlarının anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmektedir (R²=0.015, p<0.05). EÇHTÖ’nün “Bakım ve Koruma” alt boyutu, EÇHDÖ’nün “Koruma” boyutunun toplam varyansının %2’sini açıklamaktadır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ VE TARTIŞMA

Bu bölümde araştırmadan elde edilen sonuçlar; araştırmanın amacı, problem cümlesi ve alt problemleri ile ilgili alan yazından ulaşılan çalışmaların sonuçlarıyla karşılaştırılarak yorumlanmıştır.

Araştırma bulgularına göre, ebeveynlerin hem çocuk haklarına yönelik tutumları toplam puanlarda ve alt boyutlar düzeyinde ebeveyn yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Buna göre ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumlarında ebeveyn yaşının herhangi bir etkisi bulunmamaktadır. Bu bulguya, çocuk haklarına yönelik gerçekleştirilen uygulama ve çalışmalara ulaşılabilirlik noktasında ebeveynlerin (özellikle de araştırmaya dâhil edilen ebeveynlerin çoğunlukla 40 yaş ve altı olduğu değerlendirildiğinde) günümüzde daha elverişli bir konumda bulunmalarının sebep olduğu düşünülmektedir. Nitekim Aydoğdu ve Dilekmen (2016) tarafından yürütülen araştırmada, ebeveynlerin tutumlarında ebeveynlerin yaşının herhangi bir etkisinin bulunmadığı raporlanmaktadır. Özyürek ve Tezel Şahin (2005) de ebeveynlerin ebeveynlik tutumlarının ebeveynlerin yaşından etkilenmediği ortaya konmaktadır. Bulut (2020) ise çalışmasında, erken çocukluk eğitimi öğretmen adaylarının, erken çocukluk eğitimi öğretmenlerinin ve velilerin yaşlarının çocuk haklarına yönelik tutumda belirleyici olmadığını raporlanmıştır. Yine Baranowski ve diğerleri (1990) tarafından gerçekleştirilen bir başka araştırma da annelerin çocuklarının ihtiyaçlarına yönelik empati geliştirme durumlarında genel itibarıyla yaşa bağlı farklılık bulunmadığını açığa çıkarmaktadır. Bu bulgu, ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik bilinç ve farkındalık düzeylerinin son yıllarda daha da artmış olması ile açıklanabilir. Karakaş ve Çevik (2016) her ne kadar halen dahi istenilen düzeyde olmasa da çocuk haklarına verilen önemin son yıllarda arttığı değerlendirilmektedir. Nitekim Şimşek (2016) tarafından gerçekleştirilen bir başka çalışmada da çocuk ve çocuk hakları kavramlarının günümüzde ilgiyle takip edildiğinden bahsedilmektedir. Çocuk haklarına atfedilen değerin artmasına paralel olarak, ebeveynlerin bilgi ve farkındalıklarını arttırmaya yönelik basılı ve dijital yayınların, konuya ilişkin olarak gerçekleştirilen ebeveyn farkındalık projelerinin ve çocuk hakları alanında çalışan sivil

toplum örgütlerinin sayısındaki artışın da etkili olduğu düşünülmektedir. Keza Mamur Işıkcı (2019), Özkan Kunduracı ve Tozduman Yaralı (2021) tarafından yürütülen araştırmalarda da, çocuklara yönelik örgütlenmeye duyulan ilginin son yıllarda arttığına dikkat çekmektedir.

Araştırmada ebeveynlerin çocuk haklarını uygulama düzeyleri ebeveyn yaşı değişkenine göre toplam puanlarda ve alt boyutlar düzeyinde anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Buna göre ebeveynlerin çocuk haklarını uygulama düzeylerinde ebeveyn yaşının etkili olmadığı anlaşılmaktadır. Bu bulguya, çeşitli bilimsel ve teknolojik gelişmeler vasıtasıyla ebeveyn olma yaşının geçmişe nazaran ilerlemiş olmasının; çocuk bakımı, eğitimi ve yetiştirilmesine yönelik içeriklere ve bilgilere ebeveynlerin (kaynakların çeşitliliği ve kaynak sayısındaki artış dikkate alınarak) daha kolay ulaşabilmelerinin sebep olduğu değerlendirilebilir. Nitekim Turan Şahiner ve Sakarya (2022) tarafından yürütülen araştırmada da, araştırmaya katılan annelerin çocuk haklarını uygulama düzeyleri “yaşama”, “katılım” ve “gelişim” alt boyut puanlarında, anne yaşının herhangi bir etkisinin bulunmadığı görülmektedir.

Araştırma bulgularına göre, ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları ebeveynin öğrenim düzeyi değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Öğrenim düzeyi yüksek olan ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumlarının (düşük etki düzeyinde) daha olumlu olduğu anlaşılmaktadır. Buna göre, lisans ve lisansüstü mezunu ebeveynler “Devlet Güvencesi ve Desteği” alt boyutu ve Kendi Kendine Karar Verme Tutumu” boyutu özelinde çocuk haklarına yönelik (düşük etki düzeyinde) daha yüksek seviyede bir tutum sergilemektedir. Bu bulgu, her alanda olduğu gibi öğrenim düzeyinin ve eğitimin çocuk hakları konusunda da ebeveynlerin bilinç ve farkındalığını artırmadaki payının göz ardı edilemeyeceği şeklinde değerlendirilebilir. Nitekim geçmiş çağlarda, çocukların kendilerine özgü nitelik ve haklara sahip olabileceği düşüncesinin henüz yerleşmemiş olduğu, onların ya “küçük birer yetişkin gibi” ya da “aileye ekonomik fayda sağlayan bir aracı” gibi görüldüğü bilinmektedir (Çarıkçı, 2019; Özcan, 2019). Günümüzde ise, çocuk haklarının insan haklarından bağımsız olarak tanımlanmasına ihtiyaç duyulduğu; çocukların korunması, kollanması ve sağlıklı gelişimi için hassasiyet gösterilmesi gereken, kendine özgü niteliklere sahip bir grup olarak tanımlandığı anlaşılmaktadır. Bu bakımdan, (halen istenilen düzeyde olmasa dahi) çocuk haklarının kat ettiği tarihsel sürece bakıldığında, eğitimin payı

yadsınamamaktadır. Dekker (2020) tarafından yürütülen çalışmada da çocukluk ve eğitim kavramlarına ilişkin ortaya çıkan romantik fikirlerin de etkisiyle, çocukluk kavramına 20. yüzyıl içerisinde, tarihte hiç olmadığı kadar ilgi gösterildiğinden ve çocuk merkezli bakış açısının çocuğun davranışlarına odaklanan bilimsel ve eğitsel uygulamaları da doğrudan etkisi altına aldığından bahsedilmektedir. Nitekim ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumlarını inceleyen çeşitli araştırmalar araştırmanın bu bulgusu ile paralellik göstermektedir. Örneğin, Yeşilkayalı (2014) tarafından yürütülen çalışmada, çalışma grubunu alt, orta ve üst sosyoekonomik düzeyleri temsil eden devlet ilköğretim okulu ile özel ilköğretim okulu öğrencilerinin ebeveynlerinin öğrenim düzeyinin artmasıyla, ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumlarında “Bakım ve koruma” boyutu puanlarının da paralel olarak arttığı saptanmış; öğrenim düzeyi yüksek babaların, çocuklarının kendi kendine karar verme haklarına ilişkin tutum puanlarının daha yüksek bulunduğu ortaya konulmuştur. Garaigordobil ve Aliri (2012) tarafından yürütülen çalışmada da ebeveynlerin öğrenim düzeyinin yükselmesiyle cinsiyetçi tutumlarında azalma olduğu anlaşılmaktadır. Kılıç’ın (2022) araştırmasının sonucunda ise, 2-6 yaş aralığında çocuğu bulunan, öğrenim düzeyi yüksek ebeveynlerin çocuklarına karşı daha demokratik, izin verici ve otoriter bir tutum içerisinde oldukları belirlenmiştir. Bulut (2020), lisans mezunu olan erken çocukluk eğitimi öğretmenlerinin ve velilerin, ortaokul mezunu olanlara göre; lisansüstü mezunu olan erken çocukluk eğitimi öğretmenlerinin ve velilerin ise ilkokul, ortaokul ve lise mezunu olanlara göre çocuk haklarına yönelik tutumlarının daha olumlu olduğunu belirlemiştir. Sak ve diğerleri (2015) tarafından yürütülen bir başka çalışmada, ebeveynlerde öğrenim düzeyinin yükselmesi ile demokratik ve izin verici tutumların arttığı belirtilmektedir. Kızılırmak ve Ersoy’a (2015) ait çalışmada ise, ilkokul birinci sınıfa devam eden çocukların annelerinin öğrenim düzeyinin artmasıyla çocuk haklarına yönelik tutumlarının da olumlu seviyede seyrettiği saptanmıştır. Benzer şekilde Uygun ve Kozikoğlu (2020) tarafından yürütülen çalışmada elde edilen bulgulara göre, erken çocukluk eğitim kurumlarına devam eden çocukların ebeveynlerinde öğrenim düzeyi yükseldikçe demokratik tutum artmaktadır. Akgül’e (2015) ait araştırmanın neticesinde elde edilen bulgular, ilkokul 1., 2., 3. ve 4. sınıfta eğitim gören çocukların ilkokul mezunu ebeveynlerinin çocuk haklarına yönelik bilgi düzeylerinin diğer öğrenim seviyesindeki ebeveynlere göre daha yüksek olduğunu

göstermektedir. Turan Şahiner ve Sakarya (2022) tarafından yürütülen araştırma da, öğrenim düzeyi nispeten düşük olan annelerin, daha fazla baskıcı-otoriter tutum sergilediklerini açığa çıkarmaktadır. Ne var ki, yapılan araştırmalarda sonuçlara etki eden değişkenlerin farklı olması, hiç şüphesiz ki araştırma bulgularının da zaman zaman farklılaşmasına sebebiyet verebilmektedir. Nitekim Yıldız (2022) tarafından yürütülen araştırmada, ilköğretim ve ortaöğretim mezunu, hasta çocuk ve adolesanların ebeveynlerinin, lisans ve lisansüstü mezunu olan ebeveynlere göre duygusal istismar bağlamında sahip oldukları farkındalığın daha fazla olduğu tespit edilmektedir.

Araştırma bulgularına göre, ebeveynlerin çocuk haklarını uygulama düzeyleri ebeveynin öğrenim düzeyi değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Öğrenim düzeyi yüksek olan ebeveynlerin çocuk haklarını uygulama düzeyleri (orta etki düzeyinde) daha olumludur. Ayrıca öğrenim düzeyi yüksek ebeveynlerin çocuk haklarını “Gelişim” boyutu özelinde (orta etki düzeyinde) daha olumlu bir seviyede uyguladıkları tespit edilmiştir. Bu araştırma bulgularının yanı sıra, ebeveynlerin çocuk haklarını uygulama düzeylerini ele alan çeşitli araştırmalar da bu araştırmanın bulgusu ile paralellik göstermektedir. Kesayak ve Karatekin (2020) tarafından yürütülen araştırmada, ilkokul ve ortaokul öğrencilerinin ebeveynlerinin öğrenim düzeyi arttıkça çocuk haklarını uygulama düzeyinde de artış gözlemlendiği anlaşılmaktadır. Turan Şahiner ve Sakarya (2022) tarafından yürütülen araştırmada, ortaokula devam eden 5., 6., 7. ve 8. sınıf öğrencilerinin annelerinde öğrenim düzeyinin artmasıyla çocuk haklarını uygulama düzeylerinde “gelişim” ve “katılım” alt boyutlarında; babalarda öğrenim düzeyinin artmasıyla da “gelişim” alt boyutunda daha fazla puan aldıkları tespit edilmiştir. Deligöz (2022) ise, eğitim durumunun problemli internet kullanımı ve çocuk istismarı potansiyeli üzerinde etkisinin bulunduğunu; buna göre, 1-6 yaş aralığında çocuğu bulunan, üniversite mezunu ebeveynlerin Çocuk İstismarı Potansiyeli Envanteri ölçeğinden (diğer ebeveynlere kıyasla) daha düşük puan aldıklarını ortaya koymuştur. Sağbaş’ın (2022) yürüttüğü bir araştırmada da, ilkokul öğrencilerinin internet bağımlılık seviyelerinde babanın öğrenim düzeyi değişkenine göre anlamlı farklılıklar saptandığı değerlendirilmiş; buna göre, babanın öğrenim düzeyinin yüksek olduğu ailelerde bilinçli internet kullanımının arttığı sonucuna varılmıştır. Määttä ve diğerleri (2017) ebeveynlerin öğrenim düzeyinin yükselmesiyle,

erken çocukluk dönemdeki çocuklarının ekran başında geçirdikleri sürenin azaldığı ifade etmişlerdir.

Araştırmanın bir diğer bulgusuna göre, ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutum puanları çalışma durumu/sector tipi değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Buna göre, çocuk haklarına yönelik özel sektör çalışanı olan katılımcıların “Bakım ve Koruma” alt boyutunda; kamu çalışanı olan katılımcıların ise “Devlet Güvencesi ve Desteği” alt boyutunda (düşük etki düzeyinde) daha olumlu bir tutum sergilediği anlaşılmaktadır. Genel itibarıyla değerlendirildiğinde, kamu çalışanı olan katılımcıların çocuk haklarına yönelik tutumlarının (düşük etki düzeyinde) daha olumlu olduğu görülmektedir. Bu bulgu, özellikle de gelişmekte olan ya da gelişmemiş toplumlarda, öğrenim düzeyi yüksek ebeveynlerin çoğunlukla iş güvencesi ve mesai saatlerinin belirli ve sınırlı olması imkânı sağladığı için kamu çalışanı olmayı tercih ettikleri şeklinde değerlendirilebilir. Nitekim kamu çalışanı ebeveynlerin mesai saatlerinin belirli olması, hafta sonu çalışmalarının bulunmaması ve özellikle de ekonomik süreçlerin dengesiz ve çalkantılı olduğu toplumlarda nispeten daha güvenceli ve risksiz bir işte çalışıyor olmaları; çocuklarına ayıracak kaliteli zamanların artmasına ve çocuklarının masraflarını karşılama noktasında nispeten daha avantajlı bir konumda bulunmalarına ön ayak olabilir. Öte yandan, günümüz ekonomik sistemi içerisinde, kamu ve özel sektör arasındaki ayrımın git gide belirsizleşmesi, kurumlar arası geçiş yapan ebeveynlerdeki artış dikkate alındığında bu değerlendirmenin istisnaları da göz ardı edemeyeceği değerlendirilebilir. Bu noktada, yönetim süreçlerinin tamamen dönüştüğünün altı çizilerek, kamu ve özel sektörün sorumluluklarına ilişkin sınırların belirsizliğine dikkat çekilmektedir (Demirel, 2006; Stoker, 1998). Nitekim küresel ekonomi bazı meslek ve iş alanlarının yok olmasına sebebiyet verirken; bazı meslek ve iş alanların da doğmasına vesile olmaktadır (Yeşilyaprak, 2009). Ne var ki, özellikle de gelişmemiş ya da gelişmekte olan ülkelerde ortaya çıkan ekonomik istikrarsızlığın halen dahi ebeveynleri daha güvenceli sektörlerde çalışmaya yönlendirdiği tahmin edilmektedir. Bu bakımdan kamuda çalışma saatlerinin daha belirgin olmasının ve kamuda verilen özlük haklarının çalışanların kamuda çalışmayı daha çok tercih etme sebebi olarak öne çıkardıkları ileri sürülmektedir (Yavaş vd., 2021). Ayrıca, kamuda işe alımlarda başvuru sahiplerinin (özel sektöre kıyasla) bir takım sınavlara, mülakatlara tabi tutulmasının ve başvuru sahiplerinde

belirli niteliklerin aranmasının da bu bulguya etki edebileceği düşünülmektedir. Nitekim benzer bir sonuca Turan Şahiner ve Sakarya (2022) tarafından yürütülen araştırmada da ulaşıldığı söylenebilir. Söz konusu araştırmada işçi olan ebeveynler ile herhangi bir işte çalışmayan ebeveynlerin çocuklarına karşı daha otoriter ve baskıcı bir tutum sergiledikleri belirlenmiştir.

Ebeveynlerin çocuk haklarını uygulama düzeyi puanlarında ise, çalışma durumu/sektör tipi değişkenine göre anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. Bununla birlikte çocuk haklarını uygulama düzeyi boyut puanları incelendiğinde, kamu çalışanı olan ebeveynlerin “Gelişim” boyutu puanlarının, özel sektör çalışanı olan ebeveynlerden ve herhangi bir işte çalışmayan ebeveynlerden (düşük etki düzeyinde) daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Benzer şekilde Turan Şahiner ve Sakarya (2022) tarafından gerçekleştirilen araştırma sonucunda da çocukları ortaokula devam eden ve kamu personeli olan annelerin çocuk haklarını uygulama düzeyinde daha fazla puan aldıkları ifade edilmektedir. Buna karşın Yıldız (2022) tarafından yürütülen araştırmada, çalışmayan veya serbest meslek sahibi olan anneler ile işçi veya serbest meslek sahibi olan babaların duygusal istismar farkındalıklarının, kamu çalışanlarına göre daha fazla olduğu saptanmıştır. Bu noktada, yapılan araştırmalarda sonuçlara etki eden değişkenlerin farklı olmasının, araştırma bulgularının da zaman zaman farklılaşmasına sebebiyet verdiği tahmin edilmektedir.

Araştırmada ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutum puanlarının aylık hane geliri düzeyi değişkenine göre anlamlı olarak farklılaştığı belirlenmiştir. Aylık hane geliri yüksek olan ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları (düşük etki düzeyinde) daha olumludur. Ayrıca aylık hane geliri düzeyi yüksek olan ebeveynlerin “Bakım ve Koruma”, “Devlet Güvencesi ve Desteği” alt boyut puanları ile “Kendi Kendine Karar Verme Tutumu” boyut puanları da (düşük etki düzeyinde) daha yüksektir. Bu bulgu, ebeveynin çalışma durumu/sektör tipi ve öğrenim düzeyi değişkenlerinden bağımsız değerlendirilemeyebilir. İstisnalar olmakla birlikte, günümüzde halen dahi öğrenim düzeyi yüksek ebeveynlerin, meslek sahibi olma ve yüksek aylık hane gelir düzeyine sahip olma noktasında daha avantajlı bir konumda bulundukları değerlendirilmektedir. Nitekim Kızılırmak (2015), ilkökul birinci sınıfa devam eden çocukların çalışan annelerinin anne babalık bilgisinin daha fazla olduğunu,

gelir seviyesinin artmasıyla annelerin sahip olduğu ebeveynlik bilgisinde de artış gösterdiğini belirtmektedir. Kılıç (2022) tarafından yürütülen araştırmada, 2-6 yaş aralığında çocuğu bulunan ailelerin sosyoekonomik durumu ile çocuk yetiştirme tutumları arasında istatistiki olarak anlamlı ilişkiler tespit edildiği anlaşılmakta; orta gelir düzeyindeki ailelerin demokratik tutum düzeylerinin, düşük gelirli ailelere göre daha yüksek olduğu saptanmaktadır. Uygun ve Kozikoğlu (2020) tarafından yürütülen çalışmada elde edilen bulgulara göre, erken çocukluk eğitim kurumlarına devam eden çocukların ebeveynlerinde gelir düzeyi yükseldikçe demokratik tutumun arttığı sonucuna ulaşılmaktadır. Benzer şekilde Turan Şahiner ve Sakarya (2022) tarafından yürütülen araştırmada da, gelir seviyesi düşük ebeveynlerde otoriter tutuma daha fazla rastlanıldığı saptanmıştır. Alabay (2017) tarafından yürütülen çalışmanın neticesinde de çocuğu 48-72 aylık olan ailelerde gelir düzeyinin artmasıyla, ailelerin çocuklarına yönelik daha demokratik bir tutum takındıkları yönünde bulgular paylaşılmaktadır. Dolayısıyla, araştırmanın ilgili bulgusunun alan yazındaki araştırma bulguları ile örtüştüğü söylenebilir.

Araştırmada ebeveynlerin çocuk haklarını uygulama düzeyleri de aylık hane geliri düzeyi değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Buna göre, aylık hane geliri yüksek olan ebeveynlerin çocuk haklarını uygulama düzeyi puan ortalamasının, aylık hane geliri nispeten düşük olan ebeveynlerin puan ortalamasından (düşük etki düzeyinde) anlamlı olarak daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Buna ek olarak, aylık hane geliri düzeyi yüksek ebeveynlerin “Gelişim” ve “Koruma” boyutu puanları da (düşük etki düzeyinde) daha yüksektir. Bu bulgu, alan yazındaki diğer araştırma bulguları ile paralellik göstermektedir. Kesayak ve Karatekin (2020) tarafından yürütülen araştırmada ise, gelir düzeyi arttıkça ilkokul ve ortaokul öğrencilerinin ebeveynlerinin çocuk haklarını uygulama düzeyinde de artış gözlemlendiği ifade edilmektedir. Deligöz (2022) tarafından yürütülen araştırmada, gelir durumu ve problemlili internet kullanımının çocuk istismarı potansiyelinde önemli bir değişken olduğu; 1-6 yaş aralığında çocuğu bulunan ve geliri giderinden az olan ebeveynlerin (Çocuk İstismarı Potansiyeli Envanteri) ÇİPE İstismar Ölçeği puanlarının, geliri giderine denk ve fazla olan ebeveynlerden anlamlı derecede yüksek bulunduğu ortaya konulmaktadır. Vellymalay (2012) tarafından yürütülen araştırma da, ebeveynlerin sosyoekonomik seviyeleri yükseldikçe, çocuklarının eğitime katılımlarının da

arttığını ortaya koymakta; ebeveynlerin sosyoekonomik düzeyinin yükselmesinin, çocuklarının akademik başarıları için gerekli olan becerileri, değerleri ve davranışları kazandırmada etki yarattığını açığa çıkarmaktadır. Pinderhughes ve diğerleri (2000) tarafından yürütülen bir başka araştırmada ise, ebeveynlerin çocuklarına karşı sert disiplin yöntemlerine başvurma eğilimleri ile sahip oldukları sosyoekonomik düzey arasında negatif bir ilişki olduğunu vurgulamaktadır. Telama ve diğerleri (2009) tarafından yürütülen bir başka araştırmada ise, yüksek sosyoekonomik düzeye sahip ebeveynlerin çocuklarının spor kulüpleri tarafından düzenlenen gençlik sporlarına (düşük düzeye sahip ebeveynlerin çocuklarına oranla) daha fazla katılım sağladıklarını ortaya koymaktadır.

Araştırma bulgularına göre, ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları çocuk sayısı değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Bir ve iki çocuğu olan ebeveynlerin, üç ve üzeri çocuğu olan ebeveynlere nispeten çocuk haklarına yönelik tutum puanlarının (düşük etki düzeyinde) daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutum alt boyut puanlarında ise, çocuk sayısı az olan ebeveynlerin “Kendi Kendine Karar Verme Tutumu” boyutu puanının (düşük etki düzeyinde) daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Günümüzde çocuk ve çocukluk kavramına atfedilen değerin anlaşılmasında ebeveynlerin sahip olduğu bilinç ve farkındalığın önemi kuşkusuzdur. Bu bağlamda, ebeveynlerde bilinç ve farkındalık seviyesinin artmasıyla, çocuk sahibi olmaya ilişkin sorumluluğun ağırlığının daha fazla hissedildiği; bu durumun da ebeveynlerin çocuk sahibi olma noktasında karar vermelerini zorlaştırabildiği fark edilmektedir. Batmaz’ın (2020) araştırmasında, annelerin yoğun bir çalışma düzenine sahip olması ve çocuk bakımının zorluğu sebebiyle tek çocuk sahibi olmaya karar verdikleri ortaya konulmaktadır. Nitekim bir çocuğun sağlıklı ve mutlu gelişimi, eğitilmesi, hayata hazırlanması, çevresine ve içinde yaşadığı topluma faydalı bir birey olmasına ilişkin yeterli seviyede endişe duymayan ve sorumluluk taşımayan ebeveynlerin, çocuk sahibi olmaya ilişkin karar mekanizmalarını etkileyen süreçlerden geçmediği düşünülmektedir. Bu süreçler hiç şüphesiz çiftlerin doğum kontrol yöntemlerine ilişkin uygulamalarından, çocuk sahibi olmak için gereken ekonomik ve sosyal koşulların iyileştirilmesi, mental ve bilişsel hazırlık gibi çok katmanlı hazırlıkları da içerisinde barındırmaktadır. Bu bakımdan, çocuk sahibi olma kararını kaderci bakış açısıyla ele alan, anlık veya tesadüfi süreçlere

bırakan ebeveynlerin doğum kontrol yöntemlerine başvurma eğiliminin düşük olması sebebiyle, diğer ebeveynlere nazaran daha fazla çocuk sahibi olduğu tahmin edilmektedir. Aslıyüksek (2022) tarafından yürütülen çalışmada da lise ve üzeri mezunu olan, çekirdek ailede yaşayan, geliri giderden fazla olan, il merkezinde ikamet eden kadınların diğer gruplara göre Aile Planlaması Tutum Ölçeğinden yüksek; Gebeliği Önleyici Yöntem Kullanımında Engeller Algısı Ölçeğinden ise düşük puan aldıkları tespit edilmiştir. Doğum kontrol yöntemlerini duyan ve kullanan, yöntemler hakkında danışmanlık hizmeti alan, son gebeliği planlı olan kadınların da diğer gruplara göre Aile Planlaması Tutum Ölçeğinden daha yüksek; Gebeliği Önleyici Yöntem Kullanımında Engeller Algısı Ölçeğinden ise düşük puan aldıkları raporlanmıştır. Zembat (1986) tarafından yürütülen bir başka çalışmada ise, gebelikten korunma yöntemlerinin seçilmesinde belirleyici olan faktörler incelendiğinde sosyokültürel durumun, yaşın, aylık gelirin, eğitimin, gebelik ve çocuk sayısının, mesleğin etkili olduğu; sosyokültürel durumu iyi ya da orta olan deneklerin daha etkin yöntemleri seçtikleri saptanmıştır. Şimal (2019) tarafından yürütülen çalışmada da, üniversite son sınıf öğrencilerinin çocuk sahibi olmak için ekonomik özgürlüğe kavuşmaları gerektiğini ifade ettikleri anlaşılmaktadır. Watling Neal ve Neal (2021) tarafından yürütülen bir başka çalışmada ise, ebeveynleri çocuksuzluğa iten faktörlerin bireysel kişilik özelliklerinden kaynaklanmayabileceği, bunun yerine (özellikle eşitlikçi toplumsal cinsiyet rollerini teşvik etmek amacıyla ve çocukların sağlıklı bir çevrede büyüme haklarından yoksun kalarak yetişeceklerine dair duydukları endişeyi bertaraf etmek motivasyonu ile hareket eden ebeveynler için) siyasi ideolojilerin ve ekonomik şartların ebeveynlerin çocuk sahibi olmamaya yönelik kararını daha yoğun oranda etkileyebileceği vurgulanmaktadır. Castro ve Tapia (2021) tarafından yürütülen araştırmada, ailelerin çocuk sahibi olmamaya ilişkin verdikleri kararda, ekonomik ve sosyal koşulların yanı sıra kültürel normların da etkili olduğunu ortaya koyan çok sayıda alan yazın araştırmasının varlığına dikkat çekilmektedir. Uygun ve Kozikoğlu (2020) tarafından yürütülen başka bir çalışma ise, çocuk sayısı arttıkça ebeveynlerde demokratik tutumun azaldığı sonucunu açığa çıkarmaktadır. Kızılırmak (2015) tarafından yürütülen araştırmada, annelerin sahip olduğu çocuk sayısının artmasıyla, çocuk haklarına ve anne olmaya ilişkin bilgi düzeylerinde azalma saptandığı yönünde bulgular paylaşılmaktadır. Alabay (2017) tarafından yürütülen çalışmanın neticesinde,

çalışmayan ailenin sahip olduğu çocuk sayısının artmasıyla demokratik tutumun azaldığı yönünde bulgular paylaşılmaktadır. Akgül'e (2015) ait araştırmanın neticesinde elde edilen bulgular çeşitli boyutlarda üç ve daha fazla çocuğu olanların, 1-2 çocuğa sahip olanlara göre çocuk haklarına yönelik daha fazla bilgiye sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Tüm bu araştırma sonuçları, ebeveynlerin sahip olduğu çocuk sayısının çocuk hakları tutumlarını çeşitli gerekçelerle etkileyebileceğini gösterdiği şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmanın bir diğer bulgusuna göre, ebeveynlerin çocuk haklarını uygulama düzeyi puanları çocuk sayısı değişkenine göre anlamlı olarak farklılaşmaktadır. Buna göre, bir çocuğu bulunan ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik uygulama düzeyi puan ortalamaları, iki veya üç ve üzeri çocuğu bulunan ebeveynlere kıyasla; iki çocuğu bulunan ebeveynlerin uygulama düzeyi puan ortalamaları ise, üç ve üzeri çocuğu bulunan ebeveynlere kıyasla (düşük etki düzeyinde) daha yüksektir. Diğer bir ifadeyle, ailede çocuk sayısı azaldıkça ebeveynlerin çocuk haklarını uygulama düzeyi puanları (düşük etki düzeyinde) artmaktadır. Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik uygulama düzeyi boyut puanlarında ise, çocuk sayısı az olan ebeveynlerin "Katılım" ve "Gelişim" boyutu puanlarının (düşük etki düzeyinde) daha yüksek olduğu ortaya konulmaktadır. Bu bulgu, alan yazındaki bazı çalışmaların bulgularıyla paralellik göstermektedir. Örneğin, Turan Şahiner ve Sakarya (2022) tarafından yürütülen çalışmada, çocukları ortaokula devam eden ve çocuk sayısı fazla olan ebeveynlerde çocuk haklarını uygulama düzeylerinin daha az olumlu olduğu raporlanmaktadır. Kesayak ve Karatekin (2020) tarafından yürütülen çalışmada elde edilen bulgulara da ailenin sahip olduğu çocuk sayısının artmasıyla ebeveynlerin çocuk haklarını uygulama düzeylerinde düşüş tespit edildiği ortaya konulmaktadır. Dolayısıyla ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumlarında olduğu gibi; çocuk haklarını uygulama düzeylerinde de sahip olunan çocuk sayısının belirleyici olabileceği ifade edilebilir.

Araştırma bulgularına göre, ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutum puanlarında çocuğun cinsiyeti değişkenine göre anlamlı bir farklılık tespit edilmemektedir. Bir diğer ifadeyle, ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumlarında çocuğun cinsiyeti belirleyici bir değişken değildir. Bu sonuca, günümüzde çocukluk kavramına atfedilen değerin artmasının, toplumsal cinsiyet rollerinin kadın ve kız

çocukları lehine dönüşmesinin, ailelerde çocuk-merkezli düşünce ve uygulamaların yaygınlaşmasının etki ettiği tahmin edilmektedir. Turan Şahiner ve Sakarya (2022) tarafından yürütülen araştırmada da, ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumlarında çocukların cinsiyetinin herhangi bir etkisinin bulunmadığı vurgulanmaktadır. Bunun yanı sıra araştırmada, ebeveynlerin çocuk haklarını uygulama düzeyi açısından çocuğun cinsiyeti değişkenine göre de anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Bu bulgu, Kesayak (2018) tarafından yürütülen araştırma sonucunda elde edilen bulguyla örtüşmektedir.

Araştırmanın bir diğer bulgusu, ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutum puanları ve tutum alt boyut puanlarında çocukların erken çocukluk eğitimi alma durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılığın bulunmadığıdır. Bu durum erken çocukluk eğitime atfedilen değerin, ebeveynlerin bilinç ve farkındalık düzeyleriyle de paralel olarak arttığı ihtimalini akıllara getirmektedir. Nitekim Arnas (2002) tarafından yürütülen bir araştırmada, araştırmaya katılan ebeveynlerin büyük çoğunluğunun çocuklarını erken çocukluk eğitim kurumuna vermeden önce erken çocukluk eğitimi hakkında bilgi sahibi olduklarını ve erken çocukluk eğitiminin en önemli işlevinin, “çocuklara paylaşma, iş birliği gibi sosyal davranışları öğretmek” olduğunu ileri sürdüklerini açığa çıkarmaktadır. Konokman ve Yokuş (2016) tarafından yürütülen bir başka çalışmada da, çocuğuyla 4 saat ve üzeri aktif zaman geçiren ebeveynlerin diğerlerine nazaran erken çocukluk eğitime katılım düzeylerinin daha yüksek olduğu ve ebeveynlerin erken çocukluk eğitime katılım düzeylerine ilişkin olumlu algıların yıllar geçtikçe ailelerin çocukların eğitimini önemsemeleriyle açıklanabileceği ifade edilmektedir. Ailelerin çocuklarını erken çocukluk eğitim kurumuna başlatma motivasyonlarında zamanla değişim yaşandığı düşünülmektedir. Özellikle kadınların iş hayatında aktif olarak yer almasıyla birlikte, çocukların bakımını üstlenecek kişi ya da kurum arayışlarının arttığı bilinmektedir. Ne var ki, yapılan araştırmalar, ailelerin çocuklarını erken çocukluk eğitim kurumuna başlatırken yalnızca onları emanet edebilecekleri, güvenli bir yer arayışında olmadıklarını açığa çıkarmaktadır. Nitekim Ceylan (2019) tarafından yürütülen bir araştırmada ailelerin, “çocuklarının mutlu olması, sosyalleşmesi ve iyi bir eğitim alması”nı kurum temelli bakıma geçme sebepleri olarak gösterdikleri anlaşılmaktadır. Diğer yandan araştırma bulgularının, erken çocukluk eğitiminin yeteri kadar

yaygınlaşmaması, kurum sayısının yeterli seviyede olmaması ve ebeveynlerin özellikle de ekonomik ve duygusal gerekçelerle çocuklarını daha çok aile üyelerine emanet etmeye yatkın olmaları ile açıklanabileceği de düşünülmektedir. Nitekim Çelik ve Gündoğdu (2007) tarafından yürütülen bir araştırma, erken çocukluk yaş grubundaki çocuklarının büyük çoğunluğunun hala bu eğitimi alamadıklarını ortaya koymaktadır. Diğer yandan, Derman ve Başal (2010) tarafından yürütülen bir başka araştırmada, erken çocukluk eğitiminde okullaşma oranında istenilen düzeye gelinemediğinden bahsedilmektedir. Ülkemizde erken çocukluk eğitiminin zorunlu eğitim kapsamında olmamasına rağmen; ebeveynlerin çocuklarını erken çocukluk eğitim kurumlarına göndermeleri çocuk haklarına (özellikle eğitim hakkı) yönelik olumlu bir tutum içerisinde olduklarını düşündürebilir. Ancak bu durum, tutum açısından tek başına değerlendirilemez. Ekonomik gerekçeler, eğitime ulaşım olanakları, duygusal gerekçeler (çocuktan ayrılamama, güvenlik kaygısı vb.) gibi gerekçeler de çocuğun erken çocukluk eğitimine erişiminde engel olarak yer alabilir. Bu açıdan çocuğun erken çocukluk eğitimi alma durumunun, ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumlarında tek başına belirleyici bir faktör olamayacağı değerlendirilebilir. Bununla birlikte, ebeveynlerin çocuk haklarını uygulama düzeyi toplam puanlarında çocuğun erken çocukluk eğitimi alma durumu değişkenine göre anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Ancak, çocuğu erken çocukluk eğitimi alan ebeveynlerin “Gelişim” boyutu puanlarının, çocuğu erken çocukluk eğitimi almayan ebeveynlerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu bulgu, bir çocuğun gelişimini temin eden en önemli sürecin eğitim olduğu dikkate alındığında; erken çocukluk eğitiminin çocuğun yaşama, koruma ve katılım haklarından daha çok gelişme haklarına etki ettiği şeklinde yorumlanabilmektedir. Zira Çocuk Hakları Sözleşmesine göre, eğitim hakkının bir gelişme hakkı olduğu kabul edilmektedir (Akyüz, 2016; Topsakal ve Akyürek, 2012).

Araştırma bulgularına göre, ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları ile çocuk haklarına yönelik uygulama düzeyleri arasında istatistiksel olarak kayda değer bir ilişki söz konusudur. Ebeveynlerin “Katılım” boyutu puanları ile “Bakım ve Koruma”, “Devlet Güvencesi ve Desteği” alt boyutları ve “Kendi Kendine Karar Verme Tutumu” boyut puanları arasında düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Ebeveynlerin “Yaşama” boyutu puanları ile “Bakım ve Koruma”, “Devlet Güvencesi ve Desteği” alt boyutları ve “Kendi Kendine Karar Verme Tutumu”

boyut puanları arasında düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır. Ebeveynlerin “Gelişim” boyutu puanları ile “Bakım ve Koruma” ve “Devlet Güvencesi ve Desteği” alt boyut puanları arasında düşük düzeyde pozitif yönde düzeyinde anlamlı ilişki bulunmaktadır. “Gelişim” boyutu puanları ile “Kendi Kendine Karar Verme Tutumu” boyut puanları arasında ise orta düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır. Ebeveynlerin “Koruma” boyutu puanları ile “Bakım ve Koruma” alt boyutu arasında ise düşük düzeyde negatif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır. Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik uygulama düzeyi boyut puanları ile çocuk haklarına yönelik tutum alt boyut puanları arasında ise, ebeveynlerin “Gelişim” boyutu puanları ile “Kendi Kendine Karar Verme Tutumu” boyutu puanları arasında orta düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır.

Araştırmanın bir diğer bulgusuna göre, ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutum puanının “Kendi Kendine Karar Verme Tutumu” boyutu özelinde, ebeveynlerin çocuk haklarını uygulama düzeyi puanlarının anlamlı bir yordayıcısı olduğu anlaşılmaktadır. Buna karşın, ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutum puanının ise, “Bakım ve Koruma” ile “Devlet Güvencesi ve Desteği” alt boyutları özelinde, ebeveynlerin çocuk haklarını uygulama düzeyi puanlarının anlamlı yordayıcıları olmadıkları vurgulanmaktadır. Netice itibarıyla tüm bu bulguların ışığında, ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları ve çocuk haklarını uygulama düzeyleri arasında genel itibarıyla anlamlı bir ilişki bulunduğu ileri sürülebilmektedir. Nitekim Turan Şahiner ve Sakarya (2022) tarafından yürütülen araştırmada da, ebeveynlerin çocuk haklarını uygulama düzeyleri ve ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları arasındaki ilişki sonuçlarında, demokratik tutum ile yaşama, gelişim ve katılım boyutları arasında anlamlı ilişkiler olduğu raporlanmaktadır. Ajzen ve Fishbein (1977) tarafından ortaya atılan “Bağdaştırma Prensibi”ne göre; tutum ve davranışın birbirlerini ne kadar tamamladığı, aralarındaki ilişkinin kuvvetini de belirlemektedir. Davranışın türü, davranışın amacı, davranışın gerçekleştirileceği ortam ve davranış zamanı tutum ve davranış arasındaki ilişkiyi kuvvetlendiren faktörler olarak ifade edilmektedir. Düşünülmüş Eylem Teorisi olarak da adlandırılan bu modelden farklı olarak, Planlanmış Davranış Teorisinde ise, kişinin tamamen kontrolü altındaki davranışların açıklanabileceği ileri sürülmüştür. Ajzen (1985, 1988, 1991), Ajzen ve Madden (1986) tarafından yeniden düzenlenen Planlanmış Davranış Teorisine göre,

bir davranışın ortaya çıkabilmesi öncelikle "davranışa yönelik amacın" oluşmasını gerektirmektedir. "davranışa yönelik amacı" etkileyen faktörler ise, "davranma yönelik tutum", "özel norm"lar ve "algılanan davranış kontrolü" olarak tanımlanmaktadır. Diğer yandan, bu faktörlerin de "davranışsal (tutumsal) inançlar", "normatif inançlar" ve "kontrol inançları"nın etkisi altında olduğundan bahsedilmektedir. Bu inançların, sadece davranışı değil; davranışın sonuçlarını da meydana getirdiği ileri sürülmektedir. Dolayısıyla davranışların ortaya çıkmasında tutumların da etkisinin bulunduğu anlaşılmaktadır. Ne var ki, tutumların davranışı açığa çıkaran yegâne unsur olmadığına da dikkat çekilmektedir. Bu bakımdan, ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumlarının, davranışları ile ilişkili olması davranışa ilişkin teorik bilgilerle de paralel nitelik taşımaktadır. Sonuç itibarıyla, ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumlarının, ebeveynlerin davranışlarını yordayan tek unsur olmadığına kabulü ile birlikte, ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumlarının, ebeveynlerin çocuk haklarını uygulama düzeylerinin genel itibarıyla anlamlı bir yordayıcısı olduğu değerlendirilmektedir.

Sonuç olarak, ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumlarında öğrenim düzeyi yüksek, aylık hane geliri düzeyi yüksek, çocuk sayısı az ve kamu çalışanı olan ebeveynlerin daha yüksek puanlar elde ettikleri sonucuna varılmıştır. Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumlarında ebeveynlerin yaşına, çocukların cinsiyetine ve çocuğun erken çocukluk eğitimi alma durumuna yönelik anlamlı bir farklılık tespit edilmediği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonucunda ayrıca ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumlarını “Bakım ve Koruma”, “Devlet Güvencesi ve Desteği” alt boyutlarında ve “Kendi Kendine Karar Verme Tutumu” boyutunda çeşitli değişkenlerin etkilediği sonucuna da ulaşılmıştır. Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik uygulama düzeyi puanları değerlendirildiğinde ise, öğrenim düzeyi yüksek, aylık hane geliri düzeyi yüksek, çocuk sayısı az olan ebeveynlerin daha yüksek puanlar elde ettikleri sonucuna varılmıştır. Diğer yandan, ebeveynlerin çocuk haklarını uygulama düzeyleri üzerinde ebeveynlerin yaşının, çocukların cinsiyetinin, ebeveynlerin çalışma durumunun/sektör tipinin, çocukların erken çocukluk eğitimi alma durumlarının belirleyici olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik uygulama düzeylerini “Katılım”, “Yaşama”, “Gelişim” ve “Koruma” boyutlarında çeşitli değişkenlerin etkilediği sonucuna da ulaşılmıştır.

Araştırmada ulaşılan diğer bulgular ise, ebeveynlerin ocuk haklarına yönelik tutumları ve ocuk haklarını uygulama düzeyleri arasında genel itibarıyla pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu; ebeveynlerin tutumlarının, ebeveynlerin uygulama düzeylerinin anlamlı bir yordayıcısı olduğu şeklinde yorumlanmaktadır.

ALTINCI BÖLÜM

6. ÖNERİLER

Bu bölümde, gelecekte yapılacak araştırmalara ve uygulamalara yönelik öneriler sunulmuştur.

Araştırmaya Yönelik Öneriler

- Araştırma ilkökul 1. sınıfa devam eden çocukların ebeveynleri ile yürütülmüştür. Bu bakımdan, daha geniş katılımlı gönüllü grubuyla farklı sosyoekonomik ve sosyokültürel düzeylerden ve farklı coğrafi bölgelerden ebeveynlerle betimsel çalışmalar yürütülebilir.

- Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden biri olan ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Bu bakımdan, ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutum ve davranışlarını aile ortamında ve/veya sosyal ortamlarda gözlemlenmesini ve görüşmeler yoluyla veri elde edilmesini içeren nitel veya karma yöntem araştırmaları yürütülebilir.

- Araştırma ebeveynlerle yürütülmüştür. Bu bakımdan, benzer bir çalışma ilkökul (sınıf) öğretmenlerinden, okul yöneticilerinden ve sınıf öğretmeni adaylarından oluşan farklı çalışma gruplarıyla yürütülerek karşılaştırılmalı sonuçlara ulaşılabilir.

- Araştırmanın çalışma grubunu ilkökul 1. sınıfına devam eden çocukların ebeveynleri oluşturmaktadır. Bu bağlamda, alan yazında yürütülecek araştırmalara okullarda (erken çocukluk eğitimi, ortaokul, lise gibi) farklı kademelerde eğitim gören çocukların ebeveynleri dâhil edilebilir.

- Araştırmada ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutum ve uygulama düzeylerine etki eden (ebeveynlerin yaşı, öğrenim düzeyi, çalışma durumu/sektör tipi, aylık hane geliri düzeyi, çocuk sayısı, çocuğunun cinsiyeti ve erken çocukluk eğitimi alma durumu) değişkenlerden farklı olarak ebeveynlerin ailelerinin ebeveynlik stilleri, ebeveynlerin anne-baba oldukları yaşlar, ebeveynlerin çocuk sahibi olmaya bilinçli karar verip vermedikleri gibi farklı değişkenlerin ele alınması düşünülebilir.

Uygulamaya Yönelik Öneriler

- Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik bilgilerinin ve bu haklara uygun davranışlar sergileyebilmeleri için çeşitli farkındalık eğitim programları düzenlenebilir. Bununla birlikte çocuk hakları alanında çalışan sivil toplum kuruluşları, devlet kurum ve kuruluşları, üniversiteler, sağlık kuruluşları vb. tarafından ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik bilgi ve farkındalığını artırmaya yönelik çeşitli faaliyetler düzenlenebilir.

- Kitle iletişim araçları yoluyla (televizyon, gazete, basın-yayın organları vb.) ebeveynleri çocuk hakları konusunda bilgilendiren programlara, yayınlara vb. yer verilerek bu konudaki tutumların olumlu yönde gelişmesine fırsat sunulabilir.

- Çocuk hakları ve toplumsal cinsiyet eşitliği içerikli dersler, erken çocukluk eğitimden başlamak ve lisansüstü eğitimi de dâhil tüm eğitim kademelerinde uygulanmak üzere (öğrencilerin seviyelerine uygun içeriklerle güncellenerek) zorunlu ders kapsamına alınabilir.

- Çocuk haklarının korunması ve iyileştirilmesi amacıyla üniversitelerde faaliyetler yürüten çocuk hakları merkezleri kurulabilir. Bu merkezler aracılığıyla ebeveyn ve toplum bilinçlendirme çalışmaları aktif ve etkili bir biçimde yürütülebilir.

- Hem merkezi hem de yerel yönetimlerce çocukların katılımının olduğu topluluk, meclis ve örgütlerin yaygınlaşmasına fayda sağlayacak politikalara başvurulabilir.

- Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları ve çocuk haklarını uygulama düzeylerine etki eden değişkenlerin çocukların bakış açısıyla ele alındığı, çocuk katılımını önceleyen araştırmalar yürütülebilir.

- Erken çocukluk eğitimi içeriğinin ve erken çocukluk eğitimi öğretmenlerinin niteliğini artırmaya yönelik, çocuk, aile ve toplumun birlikte çalışmasına önayak olacak mevzuat değişiklikleri gerçekleştirilebilir ve çeşitli projeler yürütülebilir. Bu kapsamda erken çocukluk eğitiminin çocuğu, aileyi ve toplumu çocuk hakları bağlamında bilgilendirmek ve hakların korunmasını sağlamak amacıyla zorunlu eğitim kademelerinden biri olmasına bir kez daha dikkat çekmek gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Acehan, S., Bilen, A., Ay, M. O., Gülen, M., Avci, A., & İçme, F. (2013). Çocuk istismarı ve ihmalinin değerlendirilmesi. *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, 22(4), 591-614.
- Ainsworth, M. S. (1989). Attachments beyond infancy. *American psychologist*, 44(4), 709.
- Ajzen, I. (1985). From intentions to actions. A theory of planned behavior. Kuhl J., & Beckmann J. (Ed.), *Action-control: From Cognition to Behavior*, pp.11-39. Heidelberg: Springer.
- Ajzen, I. (1988). *Attitudes personality and behavior*. Chicago: The Dorsey Press.
- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 179-211.
- Ajzen I., & Fishbein, M. (1977). Attitude-behavior relations: A theoretical analysis and review of empirical research. *Psychological Bulletin*, 84(5), 888-918.
- Ajzen, I., & Madden, T. J. (1986). Prediction of goal-directed behaviour; attitudes, intentions, and perceived behavioural control, *Journal of Experimental Social Psychology*, 22, 453-474.
- Akgül, M. Ş. (2015). *İlkokul öğrenci velilerinin çocuk haklarına ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Üniversitesi, Tokat.
- Aksoy, N., & Çoban Sural, Ü. (2018). Sınıf öğretmeni adaylarının çocuğun korunma hakkına yönelik bilgileri ve eğitim ihtiyaçları. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 66-89.
- Akyüz, E. (1980). Çocuk hakları bildirisi ve Türk hukuk sistemi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 13(1-2), 340-364.
- Akyüz, E. (2000). *Ulusal ve uluslararası hukukta çocuğun haklarının ve güvenliğinin korunması*. Ankara: M.E.B.

- Akyüz, E. (2016). *Çocuk hukuku: Çocuk hakları ve korunması*. Ankara:Pegem Akademi Yayıncılık.
- Akyüz, E. (2019). Çocuk hakları bildirisi ve Türk hukuk sistemi. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences*, 13(1), 339-365.
- Alabay, E. (2017). Okul öncesi dönem çocuğu olan ebeveynlerin ebeveynlik tutumlarının incelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 1(2), 156-174.
- Algan M. (2020). *Anayasa hukukunda çocuk hakları*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Alkan, B. (2017). *6 Yaş çocuklarının sosyal anksiyete düzeylerinin, annelerinin ebeveyn tutumları ve evliliklerindeki uyumu arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Altinkaynak, S., Yaman, U. S., & Handan, A. (1991). Dünyadaki ve Türkiye'deki çocuk ölüm nedenleri ve bunların önlenmesine yönelik öneriler. *Sosyal Politika Çalışmalar Dergisi*, 2(2).
- Arabacıoğlu, B. (2019). *Okul öncesi dönem çocuklarının okula uyum düzeyleri ile ebeveyn tutumları ve çocuğun mizaç özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Archard, D. (2014). *Children: Rights and childhood*. (3. Baskı). London:Routledge.
- Arnas, Y. A. (2002). Velilerin okul öncesi eğitime ve okul öncesi eğitim kurumlarına ilişkin tutumları. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(10), 24-36.
- Arslan, Ç. (2019). *Çocuğu ortaokula devam eden ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin tutumlarının incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.

- Aslıyüksek, C. (2022). *Kadınların aile planlaması tutumları ile doğum kontrol yöntemlerine yönelik engellerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Manisa.
- Atak, H. (2017). Piaget ve Vygotsky'nin kuramlarında çocukların toplumsallaşma süreci. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 9(2), 163-176.
- Avcı, N., & Akar Genç, A. (2017). Ebeveynlerin gözünden çocuğun kendi yaşamına katılma hakkı. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(53), 546-555.
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 2012, No. 60444/08 (cocukgozlemevi.org, Temmuz, 2012), 1-30.
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, 2012, No.19986/06 (cocukgozlemevi.org, Nisan, 2012), 1-11.
- Aydoğdu, F., & Dilekmen, M. (2016). Ebeveyn tutumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 569-585.
- Ayhan, M. (2021). *Okul öncesi eğitime devam eden çocukların ebeveynlerine yönelik hazırlanan çocuk hakları programının ebeveynlerin çocuk hakları tutumuna etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Aykaç, E. (2021). *Mutfak çalışanlarının mesleğe yönelik tutumlarının oluşmasında örgütsel destek algısı ve lider-üye etkileşiminin rolü*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.
- Balakrishna, B. B., & Joseph, V. (2022). Effectiveness of educational intervention regarding child sexual abuse on knowledge and attitude of parents. *Indian Journal of Forensic Medicine and Toxicology*, 16(2), 180-190.
- Ballar, S. (1998). *Çocuk hakları*. İstanbul: Beta Yayıncılık.

- Banko-Bal, C., & Guler Yildiz, T. (2021). An investigation of early childhood education teachers' attitudes, behaviors, and views regarding the rights of the child. *International Journal of Child Care and Education Policy*, 15(1), 1-26.
- Baranowski, M. D., Schilmoeller, G. L., & Higgins, B. (1990). Parenting attitudes of adolescent and older mothers. *Adolescence*, 25(100), 781.
- Bartholomew, K., & Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: a test of a four-category model. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61(2), 226-244.
- Batmaz, H. (2020). *Tek çocuğa sahip akademisyen annelerin tek çocuk sahibi olmaya ilişkin görüşlerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Berrick, J. D., Skivenes, M., & Roscoe, J. N. (2021). Children's rights and parents' rights: Popular attitudes about when we privilege one over the other. *International Journal of Social Welfare*, 00, 1-14.
- Bilgili, S. (2020). *Aile iletişim kalıplarının ebeveyn tutumları ile ilişkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bipath, K., Muthivhi, A. E., & Bhoola, S. (2022). Parents' understandings and practices regarding play and learning. *European Early Childhood Education Research Journal*, 1-14.
- Birleşmiş Milletler (1989). *Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi*. [Çevrim içi: <https://bit.ly/3iDAC4T4>, Erişim Tarihi: 16.08.2022.]
- Boran, P., Gökçay, G., Devocioğlu, E., & Eren, T. (2015). Çocuk gelinler. *Marmara Medical Journal*, 26(2), 58-62.
- Bowlby, J. (1971). *Attachment and loss*. England: Hazel Watson & Viney Ltd.
- Brighouse, H., & Swift, A. (2006). Parents rights and the value of the family. *Ethics*, 117.

- Bronfenbrenner, U. (1986). Ecology of the family as a context for human development: Research perspectives. *Developmental Psychology*, 22(6), 723–742.
- Brown, J. (2001). *Parental resistance to child rights: The case of Jamaica. Development*, 44(2), 28-34.
- Bulut, A. (2020). Okul öncesi eğitim paydaşlarının çocuk haklarına ilişkin tutumlarının incelenmesi. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(4), 2067-2078.
- Bülbün Aktı, B. (2014). *TRT Çocuk kanalında yayınlanan okulöncesi yaş grubu çocuklarına yönelik çizgi dizilerin çocuk hakları açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bunting, L., Webb, M. A., & Healy, J. (2010). In two minds? — Parental attitudes toward physical punishment in the Uk. *Children & Society*, 24, 359-370.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2019). *Eğitimde Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. (27. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Canbulut, T. (2015). Türkiye’de çocukların katılım hakkı üzerine bir derleme. *Sağlık Bilimleri ve Meslekleri Dergisi*, 1(2), 85-94.
- Carmines, E. G., & McIver, S. P. (1981). Analyzing models with unobserved variables: Analysis of covariance structures. In G. W. Bohrnstedt and E.F. Borgatta (Eds.), *Social Measurement: Current Issues*, 65-115. Beverly Hills, California: Sage.
- Castro, R., & Tapia, J. (2021). Health, childlessness and poverty in Latin America. *Cadernos de Saúde Pública*, 37(1).
- Ceylan, R. (2019). Ebeveynlerin okul öncesi kurumu hakkındaki görüşleri: Tercih sebepleri, beklentileri ve memnuniyetleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(70), 497-517.
- Chandler, J., & Shapiro, D. (2016). Conducting clinical research using crowdsourced convenience samples. *Annual Review of Clinical Psychology*, 12, 53-81.

- Cherney, I. (2010). Mothers', fathers', and their children's perceptions and reasoning about nurturance and self-determination rights, *The International Journal of Children's Rights*, 18, 79-99.
- Chernaya, A. V. (2018). Childrens rights concept in modern social and humanitarian discourse. *Journal of Social Studies Education Research*, 9(4), 140-167.
- Church, A., & Bateman, A. (2019). Children's right to participate: How can teachers extend child-initiated learning sequences? *International Journal of Early Childhood*, 51(3), 265-281.
- Coelho, V., Cadima, J., & Pinto, A. I. (2019). Child engagement in inclusive preschools: Contributions of classroom quality and activity setting. *Early Education and Development*, 30(6), 800-816.
- Coşgun, G. (2019). *Ebeveynlerin çocuk katılımı hakkına yönelik görüşlerinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Çakıcı, E. (2002). *Çocuk istismarının öfke-ifade tarzına etkisi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çakmak, E. (2013). Çocuk hakları ve medya okuryazarlığı eğitimi/children's rights and media literacy. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(22), 209-224.
- Çarıkçı, S. (2019). *Çocuk Hakları Eğitim Programı'nın ilkökul 4. sınıf öğrencilerinin çocuk hakları tutum ve farkındalıklarına etkisi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Çelik, B. (2022). *Ebeveynlerin çocuklarıyla olan cinsel iletişim dili ve kendi ebeveynlerinde algıladıkları cinsel iletişim dilinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çelik, M., & Gündoğdu, K. (2007). Türkiye'de okulöncesi eğitimin tarihsel gelişimi. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (16), 172-190.

- Çoban, S. (2012). *Sosyal çevrenin etkilerinin çocukların suç ve problemli davranışları ile ilişkileri*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., & Büyüköztürk, Ş. (2010). Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Çöllü, E. F., & Öztürk, Y. M. (2006). Örgütlerde inançlar-tutumlar tutumların ölçüm yöntemleri ve uygulama örnekleri bu yöntemlerin değerlendirilmesi. *Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, 9(1-2), 373-404.
- Dağ, B. (2021). *Okul öncesi ve ilköğretim dönemi çocukların ebeveynlerinin çocuklarının haklarına yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Dağ, H., Doğan, M., Sazak S., Kaçar, A., Yılmaz, B., Doğan, A., & Arıca, V. (2015). Çocuk haklarına güncel yaklaşım. *Cukurova Medical Journal*, 40(1), 1-5.
- Danış, M. Z., & Şahbikan, İ. (2014). Suça sürüklenmiş çocukların yeniden toplumsallaşma sürecinde ve insan hakları bağlamında sosyal hizmet yaklaşımlarının yeri ve önemi. *Tarih Okulu Dergisi*, 7(18), 627-651.
- Day, D.M., Peterson Badali, M., & Ruck, M. D. (2006). The relationship between maternal attitudes and young people's attitudes toward children's rights. *Journal of Adolescence*, 29(2), 193-207.
- Dekker, J. J. (2000). The century of the child revisited. *International Journal of Children's Rights*, 8, 133-150.
- Deligöz, S. (2022). *Ebeveynlerin problemli internet kullanım düzeyinin çocuk istismarı potansiyeli ile ilişkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Aydın.
- Demirci, Ö. (2022). *Evliliğin ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumlarına etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Biruni Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

- Demirdağ, M. F. (2017). Bağlanma Teorisi'nin kökenleri: John Bowlby ve Mary Ainsworth. *Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(2), 76-90.
- Demirel, D. (2006). Küresel ekseninde devletin yeni kimliği: "Etkin devlet". *Sayıştay Dergisi*, (60), 105-128.
- Demirsu, Ö. (2018). *Üniversite öğrencilerinde algılanan ebeveyn tutumları ile sürekli kaygı düzeyi arasındaki ilişkide anksiyete duyarlılığının ve psikolojik dayanıklılığın aracı rolleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Dereli, E., & Dereli, B. M. (2017). Ebeveyn-çocuk ilişkisinin okul öncesi dönem çocukların psikososyal gelişimlerini yordaması. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 227-258.
- Derman, M. T., & Başal, H. A. (2010). Cumhuriyetin ilanından günümüze Türkiye'de okul öncesi eğitim ve ilköğretimde niceliksel ve niteliksel gelişmeler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(11), 560-569.
- Desai, M., & Goel, S. (2018). *Child rights education for participation and development: Primary prevention*. Singapore: Springer.
- Dinç, B. (2015). Okulöncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların ebeveynlerinin çocuk hakları eğitimi konusundaki görüşleri. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 3(1), 7-25.
- Dirican, R. (2018). Tarihi süreçte çocukluk ve çocuk hakları. *Çocuk ve Gelişim Dergisi*, 2(2), 51-62.
- Elkind, D. (1999). *Çocuk ve Toplum: Gelişim ve Eğitim Üzerine Denemeler*. Ankara: İmge Yayınları.
- Erbay, E. (2013). Çocukların katılım hakkı üzerine bir Türkiye değerlendirmesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 38-54.
- Ercan, H. (2019). Ergenlerde yaşam doyumunun demografik değişkenler, ebeveyn tutumları ve kişilik özellikleri açısından incelenmesi. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(2), 501-516.

- Ergün, B., & İpek, M. (2020). Erken çocukluk döneminde temel hak ve özgürlüklerin gerçekleştirilmesinde ebeveyn tutumlarının incelenmesi. *Aydın İnsan ve Toplum Dergisi*, 6(2), 159-180.
- Erkan, S. (2022). *HPV Aşılarında 0-18 yaş çocuk sahibi ebeveynlerin bilgi, tutum ve davranışları*. (Yayımlanmamış Tıpta Uzmanlık Tezi). Sağlık Bilimleri Üniversitesi Atatürk Sanatoryum Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkezi, Ankara.
- Ersoy, A.F. (2012). Vatandaşlık eğitiminde ihmal edilen bir alan: evde ve okulda çocuk haklarının eğitimi. *International Online Journal of Educational Sciences*, 4(2), 359-376.
- Erşan, Ş. (2019). Ebeveynlerin okul öncesi eğitim kurumundan ve öğretmenlerden beklentilerinin incelenmesi. *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 161-178.
- Etchebehere, G., & De León, D. (2020). Children's rights in the field of early education. *Early Years*, 40(4-5), 415-428.
- Fairhall, N., & Woods, K. (2021). Children's views on children's rights: a systematic literature review. *The International Journal of Children's Rights*, 29, 835–871.
- Faiz, M., & Kamer, S. T. (2017). Prospective Teachers' Opinions Concerning Children's Rights. *Journal of Education and Learning*, 6(3), 118-128.
- Fazlıoğlu, Z. (2007). *Çocuk hakları sözleşmesinde yer alan “çocuk hakları” konusunda öğretmenlerin ve yöneticilerin bilinç düzeyleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., & Hyun, H. H. (2012). *How to design and evaluate research in education (7th Ed.)*. New York: McGraw-Hill.
- Fottrell, D. (Ed.). (2021). *Revisiting children's rights: 10 years of the Un Convention on the Rights of the Child*. Lahey: Brill.

- Freeman, M. (2007). Why it remains important to take children's rights seriously. *International Journal of Children's Rights*, 15, 5–23.
- Gallitto E., Veilleux G. J., & Romano, E. (2021). How do knowledge and attitudes about children's rights influence spanking attitudes? *Journal of Interpersonal Violence*, 36,17-18.
- Garaigordobil, M., & Aliri, J. (2012). Parental socialization styles, parents' educational level, and sexist attitudes in adolescence. *The Spanish Journal of Psychology*, 15(2), 592-603.
- Goldschmidt Gjerløw, B. (2019). Children's rights and teachers' responsibilities: reproducing or transforming the cultural taboo on child sexual abuse?. *Human Rights Education Review*, 2(1), 25-46.
- Göksular, M. (2019). *Çocuğu hastanede yatan ebeveynlerin çocuklarının sağlık haklarına yönelik tutumlarının değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Grisso, T., & Ring, M. (1979). Parents' attitudes toward juveniles' rights in interrogation. *Criminal Justice and Behavior*, 6(3), 211-226.
- Güçlü, S. (2016). Çocukluk ve çocukluğun sosyolojisi bağlamında çocuk hakları. *Sosyoloji Dergisi*, (10zel) , 1-22.
- Gül, T. (2019). *4 – 6 Yaş dönemi çocuklarda merhamet eğitimi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Güneş, A. (2014). *Güvenli Bağlanma*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Güneş, D. K., & Gökler, R. (2017). The family characteristics of juvenile delinquency in Turkey. *Journal of Human Sciences*, 14(4), 3742-3755.
- Günsoy, G. (2005). İnsani gelişme kavramı ve sağlıklı yaşam hakkı. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 1(2), 35-52.

- Gür, G. (2019). *Ebeveynlerin, öğretmenlerin ve yöneticilerin çocuk haklarına ilişkin görüş ve uygulamaları*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Gürkan, T., & Koran, N. (2014). 36-72 aylık çocuklar için okul öncesi eğitim programının çocuğun katılım hakkına yer verme durumu açısından incelenmesi. *Journal of Teacher Education and Educators*, 3(2), 203-226.
- Herczog, M. (2012). Rights of the child and early childhood education and care in Europe. *European Journal of Education*, 47(4), 542-555.
- Hodgkin, R., & Newell, P. (2003). *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme uygulama el kitabı*. Ş. Akipek (Çev.). Geneva: UNICEF Yayınları.
- İkiz, S., & Öztürk Samur, A. (2016). Okul öncesi dönem çocuklarında fiziksel ve ilişkisel saldırganlığın ebeveyn tutumları açısından incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(35), 159-175.
- Jackson, G., & Allan, S. (2010). *Fundamental elements in examining a child's right to education: a study of home education research and regulation in Australia*. *International Electronic Journal of Elementary Education*, 2(3), 349-364.
- Jeti, L. (2022). Understanding of early childhood parents on protection of children's rights in coastal communities in Buton Islands. *Jurnal Cakrawala Ilmiah*, 1(11), 2983-2992.
- Kabanov, V. L. (2020). On the thirtieth anniversary of the creation of the Convention on the Rights of the Child: History and new challenges. *Social Sciences and Childhood*, 1(1), 88-99.
- Kahraman, M. S., & Çokamay, G. (2016). Aile içi şiddet ve çocuklar üzerindeki etkileri: Temel kavramlar, güvenlik planı hazırlama ve alternatif tedavi model örnekleri. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 8(4), 321-336.
- Kandır, A., & Alpan, Y. (2008). Okul öncesi dönemde sosyal-duygusal gelişime anne-baba davranışlarının etkisi. *Aile ve Toplum*, 4(14), 33-38.

- Kara, B., Biçer, Ü., & Gökalp, A. S. (2013). Çocuk istismarı. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 47(2), 140-151.
- Karabulut Demir, E. (2007). *Ebeveyn Tutum Ölçeği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karadağ, Ö. (2013). Türkiye Türkçesi atasözlerinde çocuk ve çocukluk. *Millî Folklor Dergisi*, 25(98), 109-124.
- Karadoğan, U. C. (2019). “Çocuk ve Çocukluk” kavramının tarihsel süreçte değerlendirilmesi. *Çocuk ve Medeniyet*, 4(7), 195-226.
- Karakaş, B., & Çevik, Ö. C. (2016). Çocuk refahı: Çocuk hakları perspektifinden bir değerlendirme. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(3), 887-906.
- Karasan, S. (2015). *Bireylerin ebeveynlerinin göstermiş oldukları ebeveyn tutumları ile sahip oldukları düşünme stilleri arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Haliç Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kaymak Özmen, S. (2004). Aile içinde öfke ve saldırganlığın yansımaları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(2), 27-39.
- Kesayak, Y. (2018). *Ailede çocuk haklarının uygulanma düzeyine ilişkin ebeveyn görüşleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Kastamonu.
- Kesayak, Y., & Karatekin, K. (2020). Ebeveynlerin ailede çocuk haklarını uygulama düzeylerinin incelenmesi. *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 312-335.
- Khoury-Kassabri, M., & Ben-Arieh, A. (2009). School climate and children's views of their rights: A multi-cultural perspective among Jewish and Arab adolescents. *Children and Youth Services Review*, 31(1), 97-103.
- Kılıç, S. (2016). Cronbach's alpha reliability coefficient. *Psychiatry and Behavioral Sciences*, 6(1), 47.

- Kılıç, A. G. (2022). *Ebeveynlerin çocukluk çağı travmaları ile çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Samsun.
- Kızılırmak, K. (2015). *Ankara il merkezinde yaşayan 61-72 aylar arasında çocuğu olan annelerin, çocuk hakları ve anne olmaya ilişkin bilgi düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kızılırmak, K., & Alkan Ersoy, Ö. (2015). İlkokul birinci sınıfa devam eden çocukların annelerinin çocuk haklarına yönelik tutumlarının incelenmesi (Ankara örnekleme). *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1(2), 523- 541.
- Kiral, B. (2019). The investigation of the attitudes of preservice teachers regarding the rights of the child. *Journal of Education and Training Studies*, 7(2), 148-156.
- Konokman, G. Y., & Yokuş, G. (2016). Ebeveynlerin okul öncesi eğitime katılım düzeylerine ilişkin algıları. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 35(13), 176-193.
- Koran, N., & Avcı, N. (2017). Perceptions of prospective pre-school teachers regarding children's right to participate in classroom activities. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 17(3), 1035-1059.
- Kurt, S. (2016). Çocuk haklarına ilişkin temel uluslararası belgeler ve Türkiye uygulaması. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 0(36).
- Kurtdede Fidan, N., & Özaydın, A. (2019). Ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin metaforik algıları. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 9(2), 361-378.
- Kükürtcü, S. K. (2011). *5-6 Yaş çocuklarının ailelerinin ve öğretmenlerinin kullandıkları disiplin yöntemlerinin çocuk hakları ile ilişkisinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kültür Bakanlığı. (1936). *İlkokul programı*. İstanbul: Devlet Yayıncılık.

- Lindberg Ahioğlu, E.N. (2012). Çocuk yetiştirme açısından Türkiye’de çocukluğun tarihi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(1), 41-52.
- Lo, Y. L. (2020). Hong Kong pre-service teachers’ attitudes towards and knowledge of children’s rights. *Education, Citizenship and Social Justice*, 15(2), 119-135.
- Määttä, S., Kaukonen, R., Vepsäläinen, H., Lehto, E., Ylönen, A., Ray, C., Erkkola, M., & Roos, E. (2017). The mediating role of the home environment in relation to parental educational level and preschool children’s screen time: a cross-sectional study. *BMC Public Health*, 17(1), 1-11.
- Mallon, B., & Martinez-Sainz, G. (2021). Education for children's rights in Ireland before, during and after the pandemic. *Irish Educational Studies*, 1-10.
- Mamur Işıkcı, Y. (2019). Doğu Karadeniz Bölgesi’nin çocuklara yönelik sivil toplum kuruluşları yapılanması: dernekler üzerinden bir analiz. *Turkish Studies*, 14(1), 511-536.
- MEB (2012). 12 yıllık zorunlu eğitime yönelik uygulamalar. [Çevrim içi: <http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1567.pdf>, Erişim Tarihi: 16.08.2022].
- Mercan, Z., & Şahin, F. T. (2017). Babalık rolü ve babalık rolü algısı. *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, 2(2), 1-10.
- Meynert, M. (2013). *Conceptualizations of childhood, pedagogy and educational research in the postmodern – a critical interpretation*. (Licentiate Thesis). Department of Sociology, Lund University, Lund.
- Morine, S. J. (2000). *Children’s and parents’ attitudes towards children’s rights and perceptions of family relationship*. (Unpublished Master Thesis). Toronto University, Toronto, Canada.
- Oktay, A. (2004). *Yaşamın sihirli yılları*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Öngider, N. (2013). Anne-baba ile okul öncesi çocuk arasındaki ilişki. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar Dergisi*, 5(4), 420-440.

- Örün, E., & Tatlı, M. M. (2012). Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne göre Türk çocuklarının sağlık ve sosyal haklar açısından durumu. *Yeni Tıp Dergisi*, 29(3), 132-137.
- Özcan, Ö. (2019). *Aydınlanma'nın üç düşünüründe (Rousseau, Kant ve Locke) çocuk modernleşmesi ve eğitim*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özdamar, K. (2004). Tabloların oluşturulması, güvenilirlik ve soru analizi. *Paket Programlarla İstatistiksel Veri Analizi-I. 5th ed. Eskişehir: Kaan Kitabevi*, 201-50.
- Özdemir Doğan, G. (2017). *Çocuk hakları eğitiminde uzman sınıf öğretmenlerin perspektifinden etkili çocuk hakları eğitimi: anlayışlar ve uygulamalar*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Özel, E., & Zelyurt, H. (2016). Anne baba eğitiminin aile çocuk ilişkilerine etkisi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 16(36), 9-34.
- Özgen, H. (2017). *Çocukluk çağı ruhsal travmalarının ebeveyn tutumları üzerindeki yordayıcılığı*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Özgentürk, İ. (2014). Child abuse and neglect Çocuk istismarı ve ihmal. *Journal of Human Sciences*, 11(2), 265-278.
- Özkan Kunduracı, H. K., & Tozduman Yaralı, K. (2021). Türkiye'de çocuklara yönelik sivil toplum kuruluşları: Dernekler. *Eğitim ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 75-87.
- Özmert, E. N. (2006). Erken çocukluk gelişiminin desteklenmesi-III: Aile. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 49(3), 256-273.
- Öztürk, A. (2017). Çocuk hakları ve eğitime psikolojik bir bakış. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(33), 429-451.

- Özyürek, A., & Tezel Şahin, F. (2005). 5-6 Yaş grubunda çocuğu olan ebeveynlerin tutumlarının incelenmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(2), 19-34.
- Patton, M. Q. (2003). Qualitative evaluation checklist. *Evaluation Checklists Project*, 21, 1-13.
- Peterson-Badali, M., Morine, S. L., Ruck, M. D., & Slonim, N. (2004). Predictors of maternal and early adolescent attitudes toward children's nurturance and selfdetermination rights. *Journal of Early Adolescence*, 24(2), 159-179.
- Pinderhughes, E. E., Dodge, K. A., Bates, J. E., Pettit, G. S., & Zelli, A. (2000). Discipline responses: influences of parents' socioeconomic status, ethnicity, beliefs about parenting, stress, and cognitive-emotional processes. *Journal of Family Psychology*, 14(3), 380.
- Püsküllü, F.N. (2020). *Rehberlik psikolojik danışmanlık öğrencilerinin çocuk haklarına dair farkındalıklarının incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Maltepe Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Ruck M. D., Peterson Badali, M., & Day, D. M. (2002). *Adolescents' and mothers' understanding of children's rights in the home*. *Journal of Research Adolescence*, 12(3), 373-398.
- Ruck, M. D., Tenenbaum, H., & Willenberg, I. (2011). South African mixed-race children's and mothers' judgments and reasoning about children's nurturance and self-determination rights. *Social Development*, 20(3), 517-535.
- Sağbaş, Ö. F. (2022). *İlkokul öğrencilerinin Youtube'u eğitim amaçlı kullanma durumları, ebeveynlerin demografik özellikleri ve internet bağımlılığı arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Isparta.
- Sağlam, M., & Aral, N. (2016). Tarihsel süreç içerisinde çocuk ve çocukluk kavramları. *Çocuk ve Medeniyet*, 1(2), 43-56.
- Sak, R., Şahin Sak, İ. T., Atli, S., & Şahin, B. K. (2015). Okul öncesi dönem: Anne baba tutumları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 972-991.

- Sarı, B. A. (2018). Mizaç özellikleri ve gelişime etkileri. *Türkiye Klinikleri J Child Psychiatry-Special Topics*, 4(1), 5-9.
- Savaşer, S., & Mutlu B. (2011). Fiziksel cezanın çocuk üzerine etkisi. A Gülan, MR Şirin, MC Şirin (Ed.), *1. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi Yetişkin Bildirileri Kitabı*, s.156-163. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Sevinç, M. (2006). Okul öncesi eğitimi alan çocukların annelerinin okuldan beklentileri. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, (13), 218-225.
- Shao, A. T. (2002). *Marketing research: An aid to decision making*. Cincinnati, Ohio: South-Western/Thomson Learning.
- Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği (2004). *Sosyal hizmet ve çocuk hakları, BM Sözleşmesi profesyonel eğitim kitabı* (V. Duyar, çev.). Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği.
- Steiger, J. H. (2007). Understanding the limitations of global fit assessment in structural equation modeling. *Personality and Individual differences*, 42(5), 893-898.
- Stoker, G. (1998). Governance as theory: Five propositions. *International Social Science Journal*, 155, 17-28.
- Subaşı, N. G., & Kazan, H. (2020). Çocukluk dönemi bağlanma stillerinin yetişkin iletişimindeki etkisi. *Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 10(2), 147-162.
- Sutton, P. B. (2003). *The relationship between parents' attitude toward children's rights, parenting styles, and children's right to sexuality education*. (Unpublished Dissertation). Alliant International University, Fresno. California, USA.
- Şahin, S., & Polat, O. (2012). Türkiye'de ve dünyadaki gelişmiş ülkelerde çocuk katılım hakkı algısının ve uygulamalarının karşılaştırılması. *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 275-282.

- Şimal, N. (2019). *Üniversite son sınıf öğrencilerinin çocuk sahibi olma isteğini etkileyen faktörler*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Şimşek, B. Ş. (2016). *Türkiye'de 2005 yılı sonrası çocuk haklarının gelişimi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2001). *Using multivariate statistics* (4th Ed.). Needham Heights, MA: Allyn and Bacon.
- Tabachnick, G. B., & Fidell, L. (2013). *LS fidell using multivariate statistics* (6th Ed.). Boston: Pearson Publishing.
- Tacir, H. (2013). Yaşama hakkı kapsamında yaşamın başlangıcı. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 19(2), 1301-1320.
- Taşkın, A. (2019). *Çocuk hakları konusunda ebeveyn tutumları ile ortaokul öğrencilerinin farkındalık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Giresun.
- Telama, R., Laakso, L., Nupponen, H., Rimpelä, A., & Pere, L. (2009). Secular trends in youth physical activity and parents' socioeconomic status from 1977 to 2005. *Pediatric Exercise Science*, 21(4).
- Tezbaşaran, A. (1996). *Likert tipi ölçek geliştirme kılavuzu*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği.
- Tezel Şahin, F., & Özbey, S. (2007). Aile eğitim programlarına niçin gereksinim duyulmuştur? Aile eğitim programları neden önemlidir?. *Aile ve Toplum*, 3(12), 7-12.
- Tomanovic, S. (2003). Negotiating children's participation and autonomy within families. *International Journal of Childrens Rights*, 11(1), 51-71.

- Topsakal, C., & Akyürek, O. (2012). Sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre öğrencilerin çocuk haklarını kullanmaları. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(2), 37-53.
- Tozduman Yaralı, K., & Güngör Aytar, F.A. (2017). Okul öncesi sınıflarında çocuğun katılım hakkının çocukların ve öğretmenlerin görüşlerine göre incelenmesi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 29-47.
- Turan, İ. (2012). *Suçta sürüklenen çocuklar: Kocaeli örneği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Turan Şahiner, F., & Sakarya, S. (2022). Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik davranışları uygulama düzeyleri ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Socrates Journal of Interdisciplinary Social Studies*, 15, 63-83.
- Turanlı, K. (2004). *Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi çerçevesinde çocuğun ekonomik sömürüden korunma hakkı*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Turanlı, N., Karakaş, N. T., & Keçeli, V. (2008). Matematik alan derslerine yönelik tutum ölçeği geliştirilmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(34), 254-262.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2022). *2023 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Planı*. [Çevrim içi: <https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/10/2023-Yili-Cumhurbaskanligi-Yillik-Programi.pdf>, Erişim Tarihi: 16.08.2022].
- Türkyılmaz, M. (2015). Türk atasözlerinin çocuk hakları bakımından incelenmesi. *Zeitschrift für die Welt der Türken/Journal of World of Turks*, 7(1), 221-236.
- Uğurlu, Z., & Gülsen, I. (2014). Çocuk hakları ve hukuki bağlamda çocuğun ihmal ve istismardan korunması. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1), 1-24.
- Uluç, F. Ö. (2008). *İlköğretim programlarında çocuk hakları*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

United Nations Children's Fund. (1987). UNICEF Annual Report, 1987.

United Nations Development Programme. (1998). *İnsani gelişme raporu: Türkiye*. Ankara: United Nations Development Programme.

UN General Assembly, Declaration of the Rights of the Child. (1959). A/RES/1386(XIV).

Utuş, T. (2022). *Ebeveynlerin dijital oyun rehberlik stratejileri ile dijital oyunların okul öncesi dönem çocuklarına etkisine yönelik ebeveynlerin algılarının incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.

Uygun, N., & Kozikoğlu, İ. (2020). Çocukları okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden ebeveynlerin tutumlarının incelenmesi. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(3), 1494-1507.

Uykan, E., & Akkaynak, M. (2019). Ebeveyn tutumları ile çocukların öz düzenlemeleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 6(3), 1620-1644.

Ünal, F. (2008). Ailede çocuk istismarı ve ihmali. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 0(1), 9-18.

Varıncı, Ş. E. (2019). *Yetişkin psikolojik sağlamlığı üzerine bir inceleme: Algılanan ebeveyn tutumu, kontrol odağı, algılanan sosyal destek ve stresle başa çıkma stilleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İbn Haldun Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

Vellymalay, S. K. N. (2012). Parental involvement at home: Analyzing the influence of parents' socioeconomic status. *Studies in Sociology of Science*, 3(1), 1.

Wadsworth, L.S. (1993). *Parental knowledge of their rights and the rights of their children as granted by the educational for all handicapped children*. (Unpublished master thesis). Faculty of D'Youville College, New York.

Washington, F. (2010). *5 – 6 Yaş grubu çocuklarına uygulanan aile katılımlı çocuk hakları eğitimi programının etkililiğinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış

- yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Watling Neal, J., & Neal, Z. P. (2021). Prevalence and characteristics of childfree adults in Michigan (USA). *Plos One*, 16(6), 1-21.
- Watson, R. (2015). Quantitative research. *Nursing Standard* (2014+), 29(31), 44.
- Wolfe, J.B. (1998). *The relation between mother's and children's understanding of rights*. (Unpublished Dissertation). Toronto University, Toronto, Canada.
- Yağbasan, M., & İmİK, N., (2006), Öğretmenlerin aile içi iletişimi (Malatya ili örneği), *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(2), 227-245.
- Yaman, B. (2018). *Ebeveyn tutumlarının çocukların mizaç özellikleri ve duygu düzenleme becerileri üzerindeki rolü*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Işık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yavaş, N., Arslan, T., Kaymak, M., & Ayhan, R. (2021). *STK'da ve kamuda çalışan sosyal hizmet uzmanlarının iş doyumu karşılaştırması*. (Yayımlanmamış Lisans Bitirme Projesi). İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İstanbul.
- Yeşilkayalı, E. (2014). *Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları ile ilköğretim öğrencilerinin ahlaki olgunluk ve hoşgörü eğilimleri arasındaki ilişki*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Yeşilkayalı, E., & Demirtaş, V. Y. (2016). İlköğretim öğrencilerinin ebeveynlerinin çocuk haklarına yönelik tutumları. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(13), 119-140.
- Yeşilyaprak, B. (2009). The development of the field of psychological counseling and guidance in Turkey: Recent advances and future prospects. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences*, 42(1), 193-214.
- Yıldız, G. (2022). *Çocuk ve adolesan hastaların ebeveynlerinin çocuk istismarı ve ihmeline yönelik bilgi, farkındalık, tutum ve deneyimlerinin*

değerlendirilmesi. (Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi, Isparta.

Yılmaz, Ö. (2022). *Ebeveynlerin sosyal medya paylaşımlarının çocuk haklarına dair sözleşme kapsamında 'sharenting' açısından incelenmesi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Yolcuoğlu, İ. G. (2009). Sosyal çalışma ve çocuğun iyilik hali. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 20(1), 85-94.

Yurtsever Kılıçgün, M. (2009). *Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeğinin geliştirilmesi ve anne babaların çocuk haklarına yönelik tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi.* (Yayımlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Yurtsever Kılıçgün, M., & Oktay, A. (2011). Çocuk haklarına yönelik ebeveyn tutum ölçeğinin geliştirilmesi ve standardizasyonu. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31, 1-22.

Zembat, R. (1986). *Erdek İlçesi'nde doğum kontrol yöntemlerinin seçiminde etkili olan faktörlerin incelenmesi.* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Çocuk Sağlığı Enstitüsü, İstanbul.

EKLER**EK-1: Etik Kurul Kararı**

T.C.
G RESUN ÜN VERS TES REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal Bilimler Fen ve Mühendislik Bilimleri Araştırmaları Etik Kurulu

Sayı : E-50288587-050.01.04-86577

21.04.2022

Konu : Nisan 2022 tarih ve 21/02 sayılı Etik
Kurul Kararı

Sayın Cansın ÖZEL

İlgi : Cansın ÖZEL'in 21.02.2022 tarihli başvurusu.

Sosyal Bilimler Fen ve Mühendislik Bilimleri Araştırmaları Etik Kurulumuza sunmuş olduğunuz "Ebeveynlerin Çocuk Hakları Tutumları İle Çocuk Haklarını Uygulama Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi" başlıklı çalışmanız Etik Kurulumuzca değerlendirilmiş olup; etik açıdan uygun bulunmuştur. Bilgilerinize sunulur.

Başkan Yardımcısı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imz

Bilgisayar şifresi

EK-2: Araştırma İznini Gösterir Belge

T.C.
ORDU VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-18802389-605.01-48933338
Konu : Araştırma İzni (Cansın ÖZEL)

29.04.2022

VALİLİK MAKAMINA

İlgi :a) Milli Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21.01.2020 tarihli ve 1563890 sayılı yazısı (Genelge 2020/2)
b) Giresun Üniversitesi Rekörlüğü Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğünün bila tarihli ve 87584 sayılı yazısı.

Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çocuk Hakları Anabilim Dalı, Çocuk Hakları Tezli Yüksek Lisans Programı [] numaralı öğrencisi Cansın ÖZEL'in "Ebeveynlerin Çocuk Hakları Tutumları İle Çocuk Haklarını Uygulama Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi" konulu bilimsel çalışmasına veri sağlamak amacıyla anket çalışması yapma izin talebine ilişkin ilgi (b) yazı ve ekleri, Müdürlüğümüz Araştırma Değerlendirme Komisyonu tarafından ilgi (a) genelge hükümleri doğrultusunda incelenmiş olup, uygulanmasında sakınca görülmemiştir.

Söz konusu anket çalışmasının, pandemi koşulları göz önünde bulundurularak eğitim öğretim faaliyetlerini aksatmayacak şekilde olur ekinde yer alan imzalı ve mühürlü formun kullanılarak, öğrencilere ait çalışmaların veli izni doğrultusunda ve elde edilen verilerin herhangi bir haber, resmi özel web sayfaları, yerel ve ulusal basında paylaşılmaması kaydıyla, Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çocuk Hakları Anabilim Dalı, Çocuk Hakları Tezli Yüksek Lisans Programı [] numaralı öğrencisi Cansın ÖZEL tarafından; ilimiz, Altınordu ilçesi resmi ve özel ilkokullarda 2021-2022 eğitim ve öğretim yılı içinde okul müdürlüğünün sorumluluğunda gönüllülük esasına göre uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Müdür a.
Şube Müdürü

OLUR

Vali a.
İl Millî Eğitim Müdürü

Ek :
1-Komisyon Kontrol Tutanağı (2 Sayfa)
2-Anket Formu ve Ekleri (14 Sayfa)

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

ORDU İL MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ OKUL VE KURUMLARDA YAPILACAK ARAŞTIRMA VE ARAŞTIRMA DESTEĞİNE YÖNELİK KOMİSYON KONTROL TUTANAĞI					
ARAŞTIRMA SAHİBİNİN					
Adı Soyadı:	Av. Cansın ÖZEL			Tarih:	29.04.2022
Bağlı Bulunduğu Üniversite/Kurum:	Giresun Üniversitesi, SBE, Çocuk Hakları (Disiplinlerarası) (Tezli)				
Araştırmanın Konusu:	Ebeveynlerin Çocuk Hakları Tutumları ile Çocuk Haklarını Uygulama Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi				
Araştırmanın Yapılacağı Okul/Kurum	Resmi ilkokul, Özel ilkokul (Altınordu)				
SIRA NO	DİKKAT EDİLECEK HUSUSLAR	E	H	AÇIKLAMALAR	
1	Kamu kurum ve kuruluşlar, STK (demek, vakıf, sendika, araştırma şirketi vb) ve üniversite araştırmacıları (lisans, lisansüstü eğitim öğrencileri ve akademisyen) araştırma uygulamaları ve veri toplama faaliyetlerinin izin başvurusunu ayse.meb.gov.tr adresi üzerinden yapmış mı? Başvuru formu var mı?	X			
2	Araştırma uygulama ve veri toplama faaliyetleri için talebi başvurusunu kurumu aracılığı ile yapmış mı?	X			
3	Araştırma izin başvuru taahhünamesini imzalanıp evraklarla teslim etmiş mi?	X			
4	Araştırmacının anket, görüşme / gözlem ve deneme araştırma önerisi içeriği formu var mı? Araştırmanın amacı ve önemi, problem ve alt problemler, sayıtlar, sınırlılıklar, tanımlar, araştırma yöntemi, evren ve örneklem verilerin analizi, geçerlik, güvenirlik vb. bilgileri var mı?	X			
5	Veri toplama araçlarının tamamı (anket, görüşme/gözlem formu vb) var mı?	X			
6	Başka kişi ya da kurumların geliştirdikleri veri toplama araçlarını kullanacaklarsa veri toplama araçlarını kullanmak için gerekli izin belgeleri var mı?	X			
7	Araştırma, anket, görüşme/gözlem formu içeriğinin ve veri toplama araçlarında yer alan sorular/ ifadeler araştırmanın konusuyla örtüşüyor mu? Ankete katılanların kişilik haklarını ihlal etmemeye dikkat etmiş mi?	X			
8	Araştırmacının kendisiyle irtibat kurulabilmesi için yazışma adresini, varsa e-posta ve telefon bilgilerini yazmış mı?	X			
9	Araştırma uygulama izni onayı başvuru yapılan eğitim öğretimin yılını kapsıyor mu?	X			
10	Araştırmacı veri toplama araçlarında (anket, görüşme/gözlem formu vb) kişisel bilgilerin istememesi kuralına dikkat etmiş mi?	X			
11	Anket araştırması yapılacak okulların/kurumların sayısı, türü, ile göre dağılımı, örneklem grupları ve gruplardan kaç kişi ile yürütüleceğini net olarak yazmış mı?	X			
12	Çalışma takvimi var mı? Araştırma ve anket uygulama izin başvurularının uygulamadan en az 45 gün önce yapmış mı? Eğitim engel olunmaması için yarıyıl tatili ve yaz tatilinden 3 hafta öncesine kadar araştırmalarını tamamlıyor mu?	X			
13	Araştırmada ticari amaç güdülmemesine, kişi, kurum/kuruluş, firmaların, marka reklamını ve tanıtımını ön plana çıkaran ifadenin bulunmamasına dikkat etmiş mi?	X			
14	Araştırma uygulamasında ücret talep edilmemesine dikkat etmiş mi?	X			
15	Araştırma uygulaması gönüllülük esasına göre mi?	X			
16	Yüz yüze görüşme sağlanacak yetişkinler için "Gönüllü Katılım Formu", öğrenciler için "Veli Onam Formu" var mı?	X			
17	Araştırmacının, yapacağı anket, gözlem ve denemelerde örneklem grubu Yönetici, Öğretmen, Diğer Personel, Öğrenci veya Öğrenci Velisi mi?	X			
18	Anket çalışmalarında veri toplama araçlarının uygulanma süresi 1 ders saatini geçirmeme kuralına uyuyor mu?	X			
19	Lisans Tez çerçevesinde bir araştırma mı? Tez/Önerisi var mı?	-	-	Lisans tez çerçevesinde bir araştırma ise bu kriter değerlendirilecektir.	
20	Yüksek Lisans - Doktora çerçevesinde yapılan araştırma mı? Tez Önerisi var mı?	X			
21	Proje çerçevesinde yapılan bir araştırma mı?	-	-	Proje çerçevesinde yapılan bir araştırma ise bu kriter değerlendirilecektir.	
22	Bağımsız araştırma çerçevesinde yapılan bir araştırma mı?	-	-	Bağımsız araştırma çerçevesinde yapılan bir araştırma ise bu kriter değerlendirilecektir.	
23	Araştırmalarda ses ve görüntü kaydı yapılacak mı? (Okul müdüründen, öğretmenlerden ve öğrenci velilerinden yazılı izin alınacaktır)	-	-	Araştırmalarda ses veya görüntü kaydı alınaksa bu kriter değerlendirilecektir.	
24	Araştırma uygulaması tıbbi bir araştırma mı? Tıbbi araştırma ise; bağlı bulundukları Üniversitenin veya Hastanelerin "Etik Kurul Onayı" var mı? Ayrıntılandırılmış Onam Formu var mı? Veli Bilgilendirme ve yazılı izin Formu var mı? "ayse.meb.gov.tr." modülün de ki örneğe göre Veli İzin Formu var mı?	-	-	Araştırma uygulaması tıbbi bir araştırma ise bu kriter değerlendirilecektir.	
25	Araştırma uygulaması yabancı dilde hazırlanmış ise Türkçe tercümesi var mı?	-	-	Araştırma uygulaması yabancı dilde hazırlanmış ise bu kriter değerlendirilecektir.	
26	Deneme Modelli veya Deneysel Desenli araştırma yapılacak okulların/kurumların sayısı, türü, illere göre dağılımı, örneklem grupları ve bu gruplardan kaç kişi ile yürütüleceğini net olarak yazmış mı? Araştırma yapılacak okuldan alınacak okul onayı ibraz edilmiş mi?	-	-	Deneme Modelli veya Deneysel Desenli araştırma ise bu kriter değerlendirilecektir.	

AÇIKLAMA :	Bu kontrol çizelgesi MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 21.01.2020 tarih ve 1563890 sayılı "Araştırma Uygulama İzinleri" 2020/2 No' lu genelgeye göre hazırlanmıştır.		
İlgili izin isteği başvurusu komisyonumuz tarafından Millî Eğitim Bakanlığına bağlı Okul/Kurumlarda yapılacak Araştırma Uygulama İzinleri Genelgesi (2020/2 No' lu Genelge) çerçevesinde incelenmiş olup, Millî Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün Araştırma Uygulama İzinleri Genelgesi 2020/2'ye göre uygun bulunmuştur.			
NOT: Araştırmanın kabul olması için ilgili maddelerin EVET (E) olması gerekmektedir.			
ÜYE Altınordu Rehb. Araş. Merkezi	ÜYE AR-GE Öğretmen	ÜYE AR-GE Öğretmen	
KOMİSYON BAŞKANI Millî Eğitim Şb. Md.			

EK-3: Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu

Katılacağınız bu çalışma, “*Ebeveynlerin Çocuk Hakları Tutumları İle Çocuk Haklarını Uygulama Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*” adıyla, []

[] danışmanlığında Cansın Özel tarafından 20.04.2022-30.07.2022 tarihleri arasında yapılacak bir araştırma uygulamasıdır.

Araştırmanın Hedefi: *Araştırma, ilkokul 1. sınıfa devam eden çocukların ebeveynlerinin çocuk haklarına yönelik tutumlarını ve çocuk haklarını uygulama düzeylerini farklı değişkenler açısından incelemeyi amaçlamaktadır.*

Araştırmanın Nedeni: () Bilimsel araştırma (x) Tez çalışması

Araştırmanın Yapılacağı Yer(ler):

Araştırma Uygulaması: (x) Anket

() Görüşme

() Gözlem

().....

Araştırma T.C. Milli Eğitim Bakanlığı’nın ve okul/kurum yönetiminin izni ile gerçekleştirilmektedir. Araştırma uygulamasına katılım tamamıyla gönüllülük esasına dayalı olmaktadır. Çalışmada sizden kimlik belirleyici hiçbir bilgi istenmemektedir. Cevaplar tamamıyla gizli tutulacak ve sadece araştırmacılar tarafından değerlendirilecektir. Veriler sadece araştırmada kullanılacak ve üçüncü kişilerle paylaşılmayacaktır.

Uygulamalar, kişisel rahatsızlık verecek sorular ve durumlar içermemektedir. Ancak, katılım sırasında sorulardan ya da herhangi başka bir nedenden rahatsız hissederseniz cevaplama işini yarıda bırakabilirsiniz.

Katılımı onaylamadan önce sormak istediğiniz herhangi bir konu varsa sormaktan çekinmeyiniz. Çalışma bittikten sonra bizlere telefon veya e-posta ile ulaşarak soru sorabilir, sonuçlar hakkında bilgi isteyebilirsiniz. Saygılarımızla,

Araştırmacı : Cansın Özel []

İletişim Bilgileri :

Yukarıda bilgileri bulunan araştırmaya katılmayı kabul ediyorum.

.../.../.....

İsim-Soyisim İmza:

Katılımcı Adı-Soyadı :

Telefon Numarası :

EK-4: Bireysel Bilgi Formu

(Örnek Sorular)

Tarih ve Saat:

Yer:

1. Ebeveynlik durumunuz: Anne () Baba ()
2. Medeni durumunuz: Evli () Bekar () Diğer () Eğer boşanmış iseniz çocuğun diğer ebeveyninin medeni durumu: Evli () Bekar (şu an evli değil) ()
3. Çocuğunuzun doğum tarihi: gün/ay/yıl/...../.....
4. Çocuğunuzun cinsiyeti: Kız () Erkek ()
5. Çocuğunuzun devam ettiği okul: Devlet ilkokulu () Özel ilkokul ()
6. Çocuğunuz okul öncesi eğitim aldı mı? Evet () Hayır ()
7. Toplam çocuk sayınız: 1 çocuk () 2 çocuk () 3 çocuk () 4 ve daha fazla çocuk ()
8. Hakkında form doldurduğunuz çocuğunuzun doğum sırası nedir? İlk çocuk () İkinci çocuk () Üçüncü çocuk () Dördüncü çocuk () Beşinci çocuk () Diğer ()
9. Sizin yaşınız : 20-30 arası () 31-40 arası () 41-50 arası () 51-60 arası ()
10. Diğer ebeveynin (formu dolduran anne ise, çocuğun babasının; formu dolduran baba ise çocuğun annesinin) yaşı: 20-30 arası () 31-40 arası () 41-50 arası () 51-60 arası ()
11. Yaşamınızın büyük bir kısmı nerede geçti? Köy () Kasaba () Küçük Şehir () Büyük Şehir ()
12. Diğer ebeveynin yaşamının büyük bir kısmı nerede geçti? Köy () Kasaba () Küçük Şehir () Büyük Şehir ()
13. Öğrenim düzeyiniz: () Okur- Yazar Değilim () İlkokul mezunuyum () Ortaokul mezunuyum () Lise mezunuyum () Üniversite Öğrencisiyim () Üniversite mezunuyum () Yüksek Lisans öğrencisiyim () Yüksek lisans mezunuyum () Doktora öğrencisiyim () Doktora mezunuyum () Diğer

EK-5:Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği-EÇHTÖ

(Örnek Maddeler)

Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği Sayfa1	Tümüyle Katılıyorum	Kısmen Katılıyorum	Kararsızım	Pek Katılmıyorum	Hiçbir zaman Katılmıyorum
“Okul, çocuğun gelişimsel ihtiyaçları kadar oyun ve eğlence ortamını da sağlamalıdır.”					
“Çocuklar için güvenli oyun alanları sağlamak Devletin/ belediyelerin görevidir.”					
“Devlet/ belediyeler, çocuğun okul dışı zamanını değerlendirmesi için bakım, eğlence ve eğitim ortamları sağlamalıdır.”					
“Çocuk, bulunduğu toplumun kültürünü (değerlerini, dilini, geleneklerini vb) öğrenmelidir.”					
“Eğitim programları, çocukların ilgi ve gereksinimlerinin yanı sıra çevre ve okul imkânları da göz önüne alınarak hazırlanmalıdır.”					
“Öğretmenin mesleki bilgisi, eğitim ortamının fiziksel şartları ve eğitim materyallerinin zenginliği çocuğun okul başarısını artırır.”					
“Aile, çocuğunun okul eğitiminden en iyi şekilde faydalanabilmesi ve gelişimini sürdürebilmesi için okulla irtibat halinde olmalıdır.”					
“Okul eğitimi, şartları elverişsiz çevre ve ailelerden gelen çocuklar için ortak bir yetişme ortamı sağlamalıdır.”					
“Oyun, çocuk için bir yaşam şeklidir. Bu nedenle çocuk, oyununu kendi planlamalıdır.”					
“Sağlık, sosyal, ekonomik ve kültürel durum ne olursa olsun; çocuk eğitim hizmetinden kesintisiz olarak faydalanmalıdır.”					
“Çocuk, ihtiyaç duyduğu yaşa kadar oyun oynamalıdır.”					
“Çocuk, yapacağı sporu kendi seçmelidir.”					
“Oyun alanları düzenlenirken çocukların ihtiyaç ve istekleri de göz önünde bulundurulmalıdır.”					
“Çocuk, kendi isteği doğrultusunda dinlenme, oyun ve eğlence, sanat ve öğrenme ortamına katılmalıdır.”					
“Yetişkinler çocuğun okul dışı zamanını değerlendirme şeklinin belirlenmesinde çocuğa rehberlik ederken, çocuğun görüşlerine de yer vermemelidir.”					
“Çocuğa harçlık vermek; onun tasarruf ve harcama yapma konularında, beceri kazanmasını destekler.”					
“Çocuklar, akranları ile çatışma yaşadığında, onlara kendi çözüm yollarını üretmeleri için fırsat verilmeli ve teşvik edilmelidir.”					
“Eğitim etkinlikleri hazırlanırken çocukların ilgi, gereksinim ve görüşlerine yer verilmesi, çocukların okul başarısını olumlu yönde etkiler.”					

EK-6: EÇHTÖ-Kullanım İznini Gösterir Belge

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi

25 Ekim 2021

Sayın Cansın ÖZEL

Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çocuk Hakları Anabilim Dalı
Çocuk Hakları Tezli Yüksek Lisans Programı Öğrencisi

Çocuk Haklarına Yönelik Ebeveyn Tutum Ölçeği (ÇETÖ), 2009 yılında “Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Anne Babaların Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi” isimli doktora çalışmam kapsamında geliştirilmiştir. “Ebeveynlerin Çocuk Hakları Tutumlarının ve Çocuk Haklarını Uygulama Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi” isimli araştırmanızda bu ölçeğe yer vermeniz alana katkısı olacağını düşünüyorum ve ilgili araştırmanızda ölçeğimi kullanmanıza izin veriyorum. Araştırmanız kapsamında aşağıda belirtmiş olduğum çalışmalarına ulaşmanızı ve araştırma konunuz doğrultunda bu çalışmalarımı kaynak göstermenizi önemle rica ediyorum.

- Yurtsever Kılıçgün, M. (2017). *Annelerin çocuklarının haklarına yönelik tutumları ile öz yeterlilik durumlarının incelenmesi*. Uluslararası Çocuk Hakları Kongresi (CRC-2017) (5-7 Ekim 2017), Düzce.
- Yurtsever Kılıçgün, M. (2015). Çocuk haklarına yönelik ebeveyn tutumları ile ebeveynlik rolleri arasında ilişki. *Hacettepe University Faculty of Health Sciences Journal*, 1, 511-522.
- Yurtsever Kılıçgün, M., Oktay, A. (2013). Effect of socio-economic situation on attitudes of parents for children's rights. *Middle Eastern and African Journal of Educational Research*, 4, 20-31.
- Yurtsever Kılıçgün, M., Oktay, A. (2013). Examination of parents' attitudes towards child rights in terms of child's age and gender (In Chapter Two: Psychosocial Development of Children in Education). *Multicultural Education: From Theory and Practice* (Ed: H. Arslan & G. Rağ). Cambridge: Cambridge Scholars Publishing.
- Yurtsever Kılıçgün, M., Oktay, A. (2011). *Çocuk haklarına yönelik ebeveyn tutum ölçeği'nin geliştirilmesi ve standardizasyonu*. Buca Eğitim Fakültesi Dergisi, 31, 1-12.
- Yurtsever, M., Oktay, A. (2011). *Ebeveyn otoritesinin ebeveyn çocuk hakları tutumlarına etkisinin incelenmesi*. I. Türkiye Çocuk Hakları Kongresi (25-27 Şubat 2011) Yetişkin Bildirileri Kitabı. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Yurtsever, M. (2009). *Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeğinin Geliştirilmesi ve Anne Babaların Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Basılmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Saygılarımla,

EK-7: Ebeveyn Çocuk Hakları Davranış Ölçeği-EÇHDÖ

(Örnek Maddeler)

MADDE NO	EBEVEYN ÇOCUK HAKLARI DAVRANIŞ ÖLÇEĞİ	Hemen Hemen Hiç	Nadiren	Ara sıra	Sık Sık	Her zaman
	ÖLÇEK MADDELERİ	1	2	3	4	5
1	Kendisini ilgilendiren konularda çocuğumun görüşlerini dikkate alırım.					
2	Çocuğuma duygularını benimle paylaşabilmesi için fırsat veririm.					
3	Akranlarıyla yaşadığı sorunları çözmesi için çocuğuma fırsat tanırım.					
4	Çocuğumun fikrine katılmadığımda katılmama nedenimi açıklarım.					
5	Evdeki kuralları belirlerken çocuğumun görüşlerini dikkate alırım.					
6	Çocuğum benimle konuşurken yaptığım işi bırakıp onu dikkatlice dinlerim.					
7	Çocuğuma karşı bir hata yaptığımda ondan özür dilerim.					
8	Oyuncaklarını arkadaşlarıyla paylaşması için çocuğumu teşvik ederim.					
9	Çocuğumun kendisini geliştirecek oyunlar oynamasını teşvik ederim.					
10	Çocuğumla oyun oynamak için zaman ayırırım.					
11	Çocuğuma temiz kıyafetler giydirmeye özen gösteririm.					
12	Çocuğumu hava koşullarına uygun giydiririm.					
13	Çocuğumun temiz su içmesini sağlarım.					
14	Çocuğumun yediği gıdaların temiz ve sağlıklı olmasına özen gösteririm.					
15	Çocuğumun kimlerle arkadaşlık yaptığını kontrol ederim.					
16	Akranlarıyla oyun oynaması için çocuğumu teşvik ederim.					
17	Evimize eşya alırken çocuğumun güvenliğini dikkate alırım.					
18	Çocuğumun açık havada oyun oynamasını teşvik ederim.					
19	Çocuğumun odasını düzenli olarak temizlerim.					
20	Çocuğumun bilgi kaynaklarına (internet, kitap, gazete vb.) ulaşabilmesi için gerekli koşulları sağlarım.					
21	Çocuğumu sinemaya/tiyatroya/müzeye götürürüm.					

EK-8: EÇHDÖ-Kullanım İznini Gösterir Belge

Sayın Cansın ÖZEL
Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çocuk Hakları
Anabilim Dalı Çocuk Hakları Tezli Yüksek Lisans Programı
Öğrencisi

[Redacted Box]

"Ailede Çocuk Haklarının Uygulanma Düzeyine İlişkin Ebeveyn Görüşleri" konulu yüksek lisans tezimde [Redacted Box] hocam ile birlikte geliştirmiş olduğumuz "Ebeveyn Çocuk Hakları Davranış Ölçeği" adlı ölçeği atf yaparak kullanabilirsiniz.

Saygılarımla,
[Redacted Box]

EK-9: Yüksek Lisans Tez Çalışması Orijinallik Raporu

GİRESUN ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Çocuk Hakları Ana Bilim Dalı Başkanlığına,

Tez Başlığı: Ebeveynlerin Çocuk Haklarına Yönelik Tutumları İle Çocuk Haklarını Uygulama Düzeyleri İlişkisinin İncelenmesi

Yukarıda başlığı verilen tez çalışmamın tamamı (kapak sayfası, özetler, ana bölümler, kaynakça) aşağıdaki filtreler kullanılarak **Itenticate** adlı intihal programı aracılığı ile kontrol edilmiştir. Kontrol sonucunda aşağıdaki veriler elde edilmiştir:

Rapor Tarihi	Sayfa Sayısı	Karakter Sayısı	Savunma Tarihi	Benzerlik Oranı	Gönderim Numarası
29.01.2023	143	35627	12.01.2022	%4	96003186

Uygulanan filtreler:

1. Kaynaklar hariç
2. Alıntılar dâhil
3. 9 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan eder, gereğini saygılarımla arz ederim.

Ad Soyadı: Cansın Özel

Öğrenci No.:

Ana Bilim Dalı: Çocuk Hakları

Programı: Çocuk Hakları (Tezli Yüksek Lisans) Programı

Statüsü:

☒ Y.Lisans

☐ Doktora

☐ Bütünleşik Dr.

TEZ DANIŞMANI ONAYI

UYGUNDUR.

(Unvan, Ad Soyadı, İmza)

EK-10: Araştırma Özeti

ARAŞTIRMANIN BAŞLIĞI:		Ebeveynlerin Çocuk Haklarına Yönelik Tutumları İle Çocuk Haklarını Uygulama Düzeyleri İlişkisinin İncelenmesi			
ARAŞTIRMANIN AMACI:		Bu araştırmanın amacı, ilkökul 1. sınıfa devam eden çocukların ebeveynlerinin çocuk haklarına yönelik tutumları ile çocuk haklarını uygulama düzeyleri arasındaki ilişkiyi çeşitli değişkenler açısından incelemektir. Bu kapsamda, ilkökul 1. sınıfa devam eden çocukların ebeveynlerinin çocuk haklarına yönelik tutumlarını ve çocuk haklarını uygulama düzeylerini çeşitli değişkenler açısından incelemek, ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları ile hakları uygulama düzeyleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymak ve tutumların çocuk haklarını uygulama düzeylerini yordama durumunu ortaya koymak hedeflenmiştir.			
PROBLEM CÜMLESİ:		İlkökul 1. sınıfa devam eden çocukların ebeveynlerini n çocuk haklarına yönelik tutumları ile çocuk haklarını uygulama düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?			
ARAŞTIRMA MODELİ:		Araştırmada, nicel araştırma yöntemlerinden olan genel tarama modellerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır.			
ÇALIŞMA GRUBU:		Araştırmanın çalışma grubunu, 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Karadeniz Bölgesi'ndeki bir ilin Merkez ilçesinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilkokulların 1.sınıfına devam eden çocukların 472 ebeveyni oluşturmaktadır.			
VERİ TOPLAMA ARACI:		Bireysel Bilgi Formu, Ebeveyn Çocuk Hakları Tutum Ölçeği (EÇHTÖ), Ebeveyn Çocuk Hakları Davranış Ölçeği (EÇHDÖ)			
	Alt Problem	Veri Toplama Aracı	Bağımsız Değişken	Veri Analizi	Bulgu
EÇHTÖ	Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumu ebeveynin yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?	EÇHTÖ	Ebeveyn Yaşı	Bağımsız Örneklemeler İçin t-Testi	Anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.
	Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumu ebeveynin öğrenim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?	EÇHTÖ	Ebeveynin Öğrenim Düzeyi	Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)	Öğrenim düzeyi yüksek ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutum puanı daha yüksektir.
	Ebeveynin çocuk haklarına yönelik tutumu ebeveynin mesleğine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?	EÇHTÖ	Çalışma Durumu/Sektör Tipi	Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)	Kamu çalışanı ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutum puanı, çalışmayanlardan daha yüksektir.

Ebeveynin çocuk haklarına yönelik tutumu ebeveynin aylık hane geliri düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?	EÇHTÖ	Aylık Hane Geliri Düzeyi	Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)	Aylık hane geliri düzeyleri yüksek ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutum puanı daha yüksektir.
Ebeveynin çocuk haklarına yönelik tutumu ebeveynin sahip olduğu çocuk sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?	EÇHTÖ	Çocuk Sayısı	Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)	Çocuk sayısı az olan ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutum puanı daha yüksektir.
Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumu çocuğun cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?	EÇHTÖ	Çocuğun Cinsiyeti	Bağımsız Örneklemeler için t-Testi	Anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.
Ebeveynin çocuk haklarına yönelik tutumu çocuğun okul öncesi eğitimi alma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?	EÇHTÖ	Çocuğun Okul Öncesi Eğitimi Alma Durumu	Bağımsız Örneklemeler için t-Testi	Anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.
Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutum alt boyutları ebeveynlerin yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?	EÇHTÖ	Ebeveyn Yaşı	Bağımsız Örneklemeler için t-Testi	Anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.
Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutum alt boyutları ebeveynin öğrenim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?	EÇHTÖ	Ebeveyn Öğrenim Düzeyi	Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)	Lisans ve lisansüstü mezunu ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutum puanlarından “Devlet Güvencesi ve Desteği” alt boyutu puan ortalamaları, ilköğretim ve ortaöğretim mezunu olan ebeveynlere göre daha yüksektir. Lisans ve lisansüstü mezunu ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutum puanlarından “Kendi Kendine Karar Verme Tutumu” boyutu puan ortalamaları, ortaöğretim mezunu olan ebeveynlere göre daha yüksektir.
Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutum alt boyutları ebeveynin mesleğine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?	EÇHTÖ	Çalışma Durumu/Sektör Tipi	Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)	Özel sektörde çalışan ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutum puanlarından “Bakım ve Koruma” alt boyutu puanları, kamuda çalışan ebeveynlerin ise “Devlet Güvencesi ve Desteği”

					alt boyutu puanları, çalışmayan ebeveynlerden daha yüksektir.
	Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutum alt boyutları ebeveynin aylık hane geliri düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?	EÇHTÖ	Aylık Hane Geliri Düzeyi	Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)	Aylık hane geliri düzeyleri yüksek ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutum puanlarından “Bakım ve Koruma”, “Devlet Güvencesi ve Desteği” alt boyut puanları ile “Kendi Kendine Karar Verme Tutumu” boyut puanları daha yüksektir.
	Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutum alt boyutları ebeveynin sahip olduğu çocuk sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?	EÇHTÖ	Çocuk Sayısı	Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)	Çocuk sayısı az olan ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutum puanlarından “Kendi Kendine Karar Verme Tutumu” boyutu puanı daha yüksektir.
	Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutum alt boyutları çocuğun cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?	EÇHTÖ	Çocuğun Cinsiyeti	Bağımsız Örneklem için t-Testi	Anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.
	Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutum alt boyutları çocuğun okul öncesi eğitimi alma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?	EÇHTÖ	Çocuğun Okul Öncesi Eğitimi Alma Durumu	Bağımsız Örneklem için t-Testi	Anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.
EÇHDÖ	Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik uygulama düzeyleri ebeveynin yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?	EÇHDÖ	Ebeveyn Yaşı	Bağımsız Örneklem için t-Testi	Anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.
	Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik uygulama düzeyleri ebeveynin öğrenim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?	EÇHDÖ	Ebeveyn Öğrenim Düzeyi	Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)	Öğrenim düzeyi yüksek ebeveynlerin çocuk haklarını uygulama düzeyi puanı daha yüksektir.
	Ebeveynin çocuk haklarına yönelik uygulama düzeyleri ebeveynin mesleğine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?	EÇHDÖ	Çalışma Durumu/Sektör Tipi	Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)	Anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.

Ebeveynin çocuk haklarına yönelik uygulama düzeyleri ebeveynin aylık hane geliri düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?	EÇHDÖ	Aylık Hane Geliri Düzeyi	Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)	Aylık hane geliri düzeyi yüksek ebeveynlerin çocuk haklarını uygulama düzeyi puanı daha yüksektir.
Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik uygulama düzeyleri ebeveynin sahip olduğu çocuk sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?	EÇHDÖ	Çocuk Sayısı	Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)	Çocuk sayısı azaldıkça, ebeveynlerin çocuk haklarını uygulama düzeyi puanı artmaktadır.
Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik uygulama düzeyleri çocuğun cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?	EÇHDÖ	Çocuğun Cinsiyeti	Bağımsız Örneklem için t-Testi	Anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.
Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik uygulama düzeyleri çocuğun okul öncesi eğitimi alma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?	EÇHDÖ	Çocuğun Okul Öncesi Eğitimi Alma Durumu	Bağımsız Örneklem için t-Testi	Anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.
Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik uygulama düzeyi boyutları ebeveynlerin yaşına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?	EÇHDÖ	Ebeveyn Yaşı	Bağımsız Örneklem için t-Testi	Anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.
Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik uygulama düzeyi boyutları ebeveynin öğrenim düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?	EÇHDÖ	Ebeveyn Öğrenim Düzeyi	Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)	Lisans ve lisansüstü mezunu ebeveynlerin çocuk haklarını uygulama düzeyi puanlarından “Gelişim” boyutu puanı, ilköğretim ve ortaöğretim mezunu ebeveynlere göre daha yüksektir.
Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik uygulama düzeyi boyutları ebeveynin mesleğine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?	EÇHDÖ	Çalışma Durumu/Sektör Tipi	Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)	Kamu çalışanı ebeveynlerin çocuk haklarını uygulama düzeyi puanlarından “Gelişim” boyutu puanı, özel sektörde çalışan ebeveynlerden ve herhangi bir işte çalışmayan ebeveynlerden daha yüksektir.

Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik uygulama düzeyi boyutları ebeveynin aylık hane geliri düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?	EÇHDÖ	Aylık Hane Geliri Düzeyi	Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)	Aylık hane geliri düzeyi yüksek ebeveynlerin çocuk haklarını uygulama düzeyi puanlarından “Gelişim” ve “Koruma” boyutu puanları daha yüksektir.
Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik uygulama düzeyi boyutları ebeveynin sahip olduğu çocuk sayısına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?	EÇHDÖ	Çocuk Sayısı	Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)	Çocuk sayısı az olan ebeveynlerin çocuk haklarını uygulama düzeyi puanlarından “Katılım” ve “Gelişim” boyutu puanları daha yüksektir.
Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik uygulama düzeyi boyutları çocuğun cinsiyetine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?	EÇHDÖ	Çocuğun Cinsiyeti	Bağımsız Örneklem için t-Testi	Anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir.
Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik uygulama düzeyi boyutları çocuğun okul öncesi eğitimi alma durumuna göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?	EÇHDÖ	Çocuğun Okul Öncesi Eğitimi Alma Durumu	Bağımsız Örneklem için t-Testi	Çocuğu okul öncesi eğitimi alan ebeveynlerin çocuk haklarını uygulama düzeyi puanlarından “Gelişim” boyutu puanı, çocuğu erken çocukluk eğitim almayan ebeveynlerden daha yüksektir.
Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik uygulama düzeyi puanları ile çocuk haklarına yönelik tutum puanları arasında ilişki var mıdır?	EÇHTÖ-EÇHDÖ	Ebeveynlerin Çocuk Haklarına Yönelik Tutumları ile Çocuk Haklarını Uygulama Düzeyleri İlişkisi	Pearson Korelasyon Katsayısı	Orta düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.
Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik uygulama düzeyi boyut puanları ile çocuk haklarına yönelik tutum alt boyut puanları arasında ilişki var mıdır?	EÇHTÖ-EÇHDÖ	EÇHDÖ Boyut Puanları İle EÇHTÖ Boyut/Alt Boyut Puanları Arasındaki İlişki	Pearson Korelasyon Katsayısı	Ebeveynlerin çocuk haklarını uygulama düzeyi boyutlarından “Katılım” ve “Yaşama” boyutu puanları ile çocuk haklarına yönelik tutumlarında “Bakım ve Koruma”, “Devlet Güvencesi ve Desteği” alt boyutları ve “Kendi Kendine Karar Verme Tutumu” boyut puanları arasında düşük düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır. “Gelişim” boyutu puanları ile “Kendi Kendine Karar Verme Tutumu” boyutu puanları arasında ise orta düzeyde pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır. Ebeveynlerin çocuk haklarını uygulama düzeyi “Koruma” boyutu puanları ile çocuk haklarına yönelik tutumlarında “Bakım ve Koruma” alt boyutu

					arasında ise düşük düzeyde negatif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır.
Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumları, ebeveynlerin çocuk haklarını uygulama düzeylerini yordamakta mıdır?	EÇHTÖ-EÇHDÖ	Ebeveynlerin Çocuk Haklarına Yönelik Tutumlarının Çocuk Haklarını Uygulama Düzeylerini Yordama Durumu	Regresyon Analizi		Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumlarında “Kendi Kendine Karar Verme Tutumu” boyutuna ait puanlarının, EÇHDÖ puanlarının anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmektedir.
Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutum alt boyut puanları, ebeveynlerin çocuk haklarını uygulama düzeyi “katılım” boyut puanlarını yordamakta mıdır?	EÇHTÖ-EÇHDÖ	Ebeveynlerin Çocuk Haklarına Yönelik Tutumları Boyut/Alt Boyut Puanlarının Ebeveynlerin Çocuk Haklarını Uygulama Düzeyi Boyut Puanlarını Yordama Durumu	Regresyon Analizi		Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumlarında “Kendi Kendine Karar Verme Tutumu” boyutu ile “Bakım ve Koruma” alt boyutu puanları, uygulama düzeyi boyutlarından “Katılım” boyutu puanlarının anlamlı yordayıcısıdır.
Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutum alt boyut puanları, ebeveynlerin çocuk haklarını uygulama düzeyi “yaşama” boyut puanlarını yordamakta mıdır?	EÇHTÖ-EÇHDÖ	EÇHTÖ Boyut/Alt Boyut Puanlarının, EÇHDÖ “Yaşama” Boyutu Puanlarını Yordama Durumu	Regresyon Analizi		Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumlarında “Bakım ve Koruma” alt boyutu puanları ile “Kendi Kendine Karar Verme Tutumu” boyut puanları, uygulama düzeyi boyutlarından “Yaşama” boyutu puanlarının anlamlı yordayıcısıdır.
Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutum alt boyut puanları, ebeveynlerin çocuk haklarını uygulama düzeyi “gelişim” boyut puanlarını yordamakta mıdır?	EÇHTÖ-EÇHDÖ	EÇHTÖ Boyut/Alt Boyut Puanlarının, EÇHDÖ “Gelişim” Boyut Puanlarını Yordama Durumu	Regresyon Analizi		Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumlarında “Kendi Kendine Karar Verme Tutumu” boyut puanları, uygulama düzeyi boyutlarından “Gelişim” boyutu puanlarının anlamlı bir yordayıcısıdır.
Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutum alt boyut puanları, ebeveynlerin çocuk haklarını uygulama düzeyi “koruma” boyut puanlarını yordamakta mıdır?	EÇHTÖ-EÇHDÖ	EÇHTÖ Boyut/Alt Boyut Puanlarının, EÇHDÖ “Koruma” Boyutu Puanlarını Yordama Durumu	Regresyon Analizi		Ebeveynlerin çocuk haklarına yönelik tutumlarında “Bakım ve Koruma” alt boyut puanları, uygulama düzeyi boyutlarından “Koruma” boyutu puanlarının anlamlı bir yordayıcısıdır.